

New
Direction

Przemysław Żurawski vel Grajewski

STOSUNKI POLSKO -UKRAIŃSKIE W LATACH 2022-2024

w kontekście odporności
środkowoeuropejskich członków
Unii Europejskiej na wyzwanie
pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę

Founded by Margaret Thatcher in 2009 as the intellectual hub of European Conservatism, New Direction has established academic networks across Europe and research partnerships throughout the world.

newdirection.online @europeanreform

New Direction is registered in Belgium as a not-for-profit organisation and is partly funded by the European Parliament.

REGISTERED OFFICE: Rue du Trône, 4, 1000 Brussels, Belgium. EXECUTIVE DIRECTOR: Witold de Chevilly.

The European Parliament and New Direction assume no responsibility for the opinions expressed in this publication. Sole liability rests with the author.

Stosunki polsko-ukraińskie w latach 2022-2024 w kontekście odporności środkowoeuropejskich członków Unii Europejskiej na wyzwanie pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę	5
Załamanie	10
Co się wydarzyło – lista incydentów	12
Spór o ziarno	15
Kontekst międzynarodowy „nieporozumień” polsko-ukraińskich	29
Marzenia i ignorancja	31
Nowe wcielenie memorandum budapesztańskiego	31
Test determinacji?	34
Nadchodzący „kompromis” z Rosją a gra o to, kto ma zostać kim w NATO oraz w UE i dlaczego?	36
Ku następnej wojnie	38
Podsumowanie	40

Rosyjska pełnoskalowa agresja na Ukrainę z 24 lutego 2022 r., mimo całej jej tragizm, otworzyła nowy – wydawałoby się wspaniały rozdział w relacjach polsko-ukraińskich. Politycznie głęboko podzielona wewnętrznie Polska zjednoczyła się w woli pomocy sąsiadowi, napadniętemu przez wspólnego i odwiecznego wroga. Obie strony polskiego wewnętrznego sporu politycznego licytowały się w aktach wsparcia dla Ukrainy i w oskarżeniach, że ta druga strona nie pomaga jej dostatecznie intensywnie. Opozycja (dziś rządząca) umniejszała zaangażowanie rządu i państwa polskiego, twierdząc, że pomoc jest dziełem oddolnych inicjatyw obywatelskich¹, które rzeczywiście mnożyły się po obu stronach polskiej barykady politycznej, obejmując zarówno pomoc humanitarną dla uchodźców wojennych z Ukrainy (aż po przyjęcie ich pod własny dach na długie miesiące)², jak i zbiórki pieniędzy na ekwipunek dla żołnierzy ukraińskich (od bielizny, butów hełmów i kamizelek kuloodpornych po samochody terenowe i ambulanse oraz sprzęt optyczny i drony cywilne adaptowane na potrzeby bojowe, a nawet amunicję krążącą – „drony kamikadze”³ i słynny turecki dron Bayraktar⁴). Wielu wolontariuszy osobiście przewoziło zakupione materiały wojenne, często bezpośrednio do walczących oddziałów. Ruch wsparcia Ukrainy w jej walce z Moskwą był w Polsce tak powszechny i tak ogólnonarodowy, że w publicystyce polskiej zaczęto pisać, wprawdzie w cudzysłowie, ale o kolejnym „powstaniu” przeciw Moskalom⁵. Formą tego „powstania” było zaś właśnie wsparcie dla walczących z Rosją – już nie w przenośni, ale jak najbardziej realnie – Ukraińców, w których losie Polacy ujrzeni los swych dziadów i pradziadów, a nie bez powodu zaczęli obawiać się także, że może to być i ich samych przyszła dola w razie, gdyby Ukraina upadła pod ciosami moskiewskiej barbarii. Ta ostatnia zaś objawiła się w całej swej dobrze pamiętanej w Polsce dzikości. Obraz spętanych za plecami rąk zabitego w Buczy moskiewskim strzałem w potylicę Ukraińca tylko szczegółami różnił się od analogicznej

w swej wymowie fotografii zwłok oficera polskiego, wydobytych z katyńskiego dołu 80 lat wcześniej i dobitnie przekonywał z kim mamy do czynienia.

Ten proukraiński ogólnonarodowy ruch polski, jakkolwiek godny poparcia i podziwu, nie powinien jednak przesłaniać faktu, że (wbrew wyżej wspomnianym tezom ówczesnej opozycji, pomniejszającej działania rządu) to państwo polskie za prezydentem Andrzejem Dudą na czele i rząd kierowany przez Mateusza Morawieckiego, oparty na większości sejmowej, działającej pod przywództwem Jarosława Kaczyńskiego, dostarczył Ukrainie w decydujących miesiącach pomoc, której żadne oddolne inicjatywy społeczne dostarczyć nie byłyby w stanie. W owym pierwszym okresie zmagania z rosyjskim najazdem, gdy decydowało się samo dalsze istnienie państwa ukraińskiego – tzn. do lipca 2022 r., Polska w liczbach bezwzględnych wysunęła się na czoło europejskich dostawców uzbrojenia dla walczącej armii ukraińskiej (jego wartość wyniosła 1,8 mld euro)⁶, ustępując jedynie supermocarstwu światowemu czyli USA. Pomoc ta do maja 2023 r. objęła przekazanie Ukrainie nieodpłatnie 325 czołgów (Leopard 2A4, PT-91-Twardy i kilka wersji T72) na 575, które Ukraina w ogóle otrzymała z zagranicy, ok. 150 bojowych wozów piechoty BWP1, ok. 20 samobieżnych haubic 2S1 Goździk, 18 samobieżnych armato-haubic AHS Krab, ok. 20 zestawów raketowych BM-21 Grad, 14 myśliwców Mig29A/UB, 12 śmigłowców Mi24, ok. 20 zestawów przeciwlotniczych różnych typów (Osa-AK, ZSU23-4-Szylka, ZU23-2, S-125 Nawa SC, S-60), setki przenośnych ręcznych zestawów przeciwlotniczych Piorun i 10 tys. najnowocześniejszych karabinków szturmowych Grot⁷. W samym roku 2023 Ukraina otrzymała także ok. 80 zestawów polskiej produkcji dronów rozpoznawczych WB Electronics FlyEye i ok. 2000 WB Electronics Warmate - amunicji krążącej, czyli „dronów kamikadze”⁸. Od schyłku roku 2023 na front poczęły

1 Jako przykład tego typu propagandy patrz: D. Długosz, *Polacy pomagają uchodźcom, ale to rząd przypisuje sobie za to zasługi*, „Newsweek”, 8 marca 2022, <https://www.newsweek.pl/opinie/wojna-w-ukrainie-rzad-przypisuje-sobie-pomoc-uchodzcom/5j95gb5>.

2 Szerzej o polskiej społecznej pomocy dla uchodźców z Ukrainy patrz: Ł. Baszczak, A. Kielczewska, P. Kukulowicz, A. Wincewicz, R. Zyzik, *Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy*, Warszawa 2022, ss.54.

3 B. Wypartowicz, *Pierwszy milion dla Ukrainy. Warmate na pozycjach! [Zrzutka]*, „Defence24”, 28.08.2022, <https://defence24.pl/przemysl/pierwszy-milion-dla-ukrainy-warmate-na-pozycjach-zrzutka>. Patrz też: *Polacy kupili bojowe drony dla Ukrainy*, „Defence24”, 16.05.2023, <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/polacy-kupili-bojowe-drony-dla-ukrainy>.

4 Por.: B. Bodalska, *„Polski” Bayraktar dla Ukrainy. Zebrano ponad 22,5 mln złotych na zakup drona*, „Euractiv.pl”, 25 lipca 2022, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/polska-bayraktar-bron-zrzutka-ukraina-turcja/> oraz: *Ten Bayraktar dla Ukrainy został kupiony dzięki Polakom. Dostał symboliczne imię*, Onet.pl, 17 października 2022, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/ten-bayraktar-dla-ukrainy-zostal-kupiony-dzieki-polakom-ma-juz-imie/p9sjnzn>. Podsumowanie wyników akcji, w której wzięło udział ponad 220 tys. osób w tym ok. 1000 Białorusinów, i która obok drona Bayraktar objęła także zakup 100 samochodów dostawczych w tym 25 karetek, dwóch mobilnych wojskowych warsztatów naprawczych na tirach, 500 zestawów przetrwania i przekazanie ok. 2 mln. uzyskanej po pokryciu kosztów wyżej wymienionych zakupów (z wyjątkiem ostatecznie uzyskanego od Turków za darmo Bayraktara) nadwyżki na Fundusz Sił Zbrojnych w Narodowym Banku Ukrainy - patrz: S. Sierakowski, *Bayraktar dla Ukrainy / Bayraktar for Ukrainians*, „Zrzutka.pl”, 17 marca 2023 r. <https://zrzutka.pl/bayraktar>. Patrz też: J.K., G.N., *Niespodziewany finisz zbiórki na Bayraktara dla Ukrainy. Turcy nie wezmą za niego pieniędzy*, „Głos Nauczycielski”, 28 lipca 2022, <https://glos.pl/niespodziewany-finisz-zbiorki-na-bayraktara-dla-ukrainy-turcy-nie-wezma-za-niego-pieniedzy>.

5 Autorem sformułowania o polskiej pomocy dla najechanej przez Rosję Ukrainy jako o kolejnym „polskim powstaniu przeciw Rosji” był dyrektor Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych Sławomir Dębski, co potem powtórzyli media – M. Kucharczyk, *Pchaliśmy MiGi przez zieloną granicę, teraz walczymy na TIRy. „Polska na wojnie” o kulisy politycznych relacji z Ukrainą*, „Gazeta.pl”, 30.11.2023, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,30450901,najpierw-pchalismy-migi-przez-zielona-granice-teraz-walczymy.html>. Por.: M. Kędryna, *Kumoch: Dzisiejsza Ukraina i Polska nie są wrogami i nie ma między nimi egzystencjalnego sporu, jest natomiast wspólny, śmiertelny wróg*, i.pl, 25 sierpnia 2023, <https://i.pl/kumoch-dzisiej-sza-ukraina-i-polska-nie-sa-wrogami-i-nie-ma-miedzy-nimi-egzystencjalnego-sporu-jest-natomiast-wspolny-smiertelny-wrog/c1-17832801>.

6 L. Lemaniak, *Znamy raport dotyczący dostaw uzbrojenia dla Ukrainy. Polska dostarczyła sto procent tego, co obiecała*, „i.pl”, 8 lipca 2022, <https://i.pl/znamy-raport-dotyczacy-dostaw-uzbrojenia-dla-ukrainy-polska-dostarczyla-sto-procent-tego-co-obejala/ar/c1-16482247>.

7 J. Tarociński, A. Wilk, *Dostawy broni – konieczność dla Ukrainy, wyzwanie dla Zachodu*, „Komentarze OSW”, 11.05.2023, s. 9-18, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-05-11/dostawy-broni-koniecznosc-dla-ukrainy-wyzwanie-dla-zachodu>. Por.: W. Kaleta, *Polska przekazała Ukrainie potężny arsenał*, „wnp.pl”, 24.01.2024, <https://www.wnp.pl/przemysl-obronny/polska-przekazala-ukrainie-potezny-arsenal,797254.html> oraz: J. Fraczyk, *Polska pomoc dla Ukrainy przebiła wszystkich. Oto ile poszło z zasobów armii*, „Business Insider”, 26 lutego 2023, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/polska-pomoc-dla-ukrainy-przebila-wszystkich-oto-ile-poslo-z-zasobow-armii/b8296z9>.

8 *Drony polskiej produkcji. Wiemy, ile bezzalogowców zostanie dostarczonych na Ukrainę*, „Polskie Radio24”, 17.08.2023, <https://polskieradio24.pl/artykul/3226442.Drony-polskiej-produkcji-Wiemy-ile-bezzalogowcow-zostanie-dostarczonych-na-Ukraine>.

docierać także polskie samobieżne moździerze Rak, w ilości nie podanej do publicznej wiadomości⁹. Ponadto polski przemysł zbrojeniowy realizuje zamówienie Sił Zbrojnych Ukrainy na 54 kolejne armato-haubice Krab i 150 Kołowych Transporterów Opancerzonych (KTO) Rosomak, a dostarczył już 30 KTO Oncilla - co ciekawe te ostatnie są konstrukcji polsko-ukraińskiej¹⁰. Na Ukrainę wyekspediowano także tysiące wagonów z amunicją, paliwem i innymi materiałami wojennymi – zarówno polskimi, jak i jadącymi tranzytem przez Polskę, gdyż to Polska jest głównym (80% dostaw) obszarem tranzytowym dla zaopatrywania Ukrainy w broń, amunicję i inne niezbędne do prowadzenia wojny materiały nadsyłane z Zachodu¹¹. Symbolem tej roli Rzeczypospolitej jest słynne lotnisko Jesionka pod Rzeszowem. Bez Polski logistyczna obsługa tej pomocy byłaby niemożliwa.

Odrębną formą polskiego wsparcia dla walczącej Ukrainy jest szkolenie ukraińskich żołnierzy. Miało ono miejsce już przed zmasowaną inwazją rosyjską, ale po niej uległo intensyfikacji. W okresie od lutego 2022 r. do sierpnia 2024 r. przeszkolono w Polsce 23 tysiące ukraińskich żołnierzy¹² z ogólnej liczby 120 tysięcy ukraińskich wojskowych przeszkolonych w tym czasie zagranicą. Polska opracowała przy tym skuteczne metody szkolenia, oparte między innymi na zbieraniu doświadczeń frontowych ukraińskich żołnierzy i szybkim włączaniu płynących z nich wniosków praktycznych do programów kursów. Metody te zdobyły powszechne uznanie i są naśladowane przez liczne inne państwa, prowadzące podobne szkolenia w ramach działającej na potrzeby armii ukraińskiej Misji Szkoleniowej Unii Europejskiej dla Ukrainy¹³.

We współpracy z NATO tworzone jest w Bydgoszczy polsko-ukraińskie centrum szkoleniowo–planistyczno–operacyjne - JATEC (Joint Analysis Training and Education Centre - Centrum Analiz, Szkolenia i Edukacji NATO-Ukraina), będące

pierwszą instytucją sojuszniczo–ukraińską, jaka powstaje w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Jego komendantem został właśnie mianowany (październik 2024) gen.bryg. Wojciech Ozga¹⁴.

Ogółem od czasu zmasowanego rosyjskiego najazdu na Ukrainę Polska zatwierdziła 44 pakiety pomocy wojskowej dla Kijowa, a łączna wartość polskiego wsparcia rządowego dla walczącej z Rosją Ukrainy, bez uwzględnienia wielomiliardowych sum wydanych na pomoc dla uchodźców, wyniosła w pierwszych dwóch latach po 24 lutego 2022 r. około 9 mld dolarów¹⁵. Uwzględniając zaś także inne formy polskiej pomocy rządowej dla Ukrainy, suma wydatków w pierwszym roku pełnoskalowej wojny wyniosła ok. 11 mld euro (ok. 2% PKB Polski), a mimo pogarszających się relacji z Kijowem, pod koniec roku 2023 kwota ta osiągnęła już ok. 20 mld euro (3,1% PKB)¹⁶.

Znaczenie logistyczne Polski dla tranzytu na Ukrainę materiałów wojennych z Zachodu wskazane zostało wyżej, ale podobną rolę odgrywa nasz kraj w zakresie dostarczania tam także pomocy humanitarnej. To przez terytorium Rzeczypospolitej w ostatnich dwóch latach 57 państw przesłało na Ukrainę pomoc tej natury o wartości 740 mln euro. W Polsce utworzono na potrzeby operacji humanitarnych wyspecjalizowane centra logistyczne. Najważniejszym z nich jest to ustanowione przez Rządową Agencję Rezerw Strategicznych w ramach Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności (EUCPM)¹⁷. Istnieją także hub ewakuacji medycznej MEDEVAC, działający przy lotnisku w Jesionce pod Rzeszowem, a obsługujący ofiary wojny na Ukrainie, przez który przeszło już ponad 1500 osób¹⁸, a także hub energetyczny RescUE, finansowany w znacznej mierze przez Unię Europejską (dotacja od niej wyniosła 114 mln euro), a służący do dostarczania generatorów prądu na Ukrainę. W sumie tą drogą wyekspediowano już ok. 2400 urządzeń tego typu. Celem tej operacji jest zaś pomoc w utrzymaniu dostaw

energii elektrycznej w trakcie celowych ataków Rosji na ukraińską infrastrukturę energetyczną. Użycie generatorów nie zastąpi w pełni zmniejszonych przez rosyjskie ataki dostaw, ale łagodzi skutki powodowanych przez nie zniszczeń¹⁹.

Oprócz bezpośredniej rządowej pomocy humanitarnej, finansowej i militarnej Polska przekazuje również fundusze na rzecz agend ONZ (WFP/FAO²⁰, UNICEF²¹, UN OCHA²², UNHCR²³) oraz innych organizacji prowadzących działalność humanitarną w warunkach konfliktów zbrojnych, jak na przykład Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża. W roku 2022 środki finansowe przekazane za pośrednictwem tych organizacji Ukrainie wyniosły 14 mln PLN, natomiast w roku 2023 - 16 mln PLN²⁴.

Wsparciu materialnemu, udzielanemu Ukrainie przez Polskę, towarzyszyło i to nie od 2022 r., lecz od 2015 r. wsparcie finansowe (umowa swapowa między bankami narodowymi Polski i Ukrainy na 4 mld złotych z 22 grudnia 2015 r.²⁵, przedłużona 6 kwietnia 2023 r.²⁶), surowcowe (dostawy gazu w tym alarmowe - jak te na mocy umowy z 2 marca 2018 r., gdy Gazprom odciął dopływ tego surowca na Ukrainę²⁷, polsko-amerykańsko-ukraińska deklaracja międzyprezydencka z 31 sierpnia 2019 r. o tranzycie amerykańskiego

19 UE otwiera nowy hub energetyczny rescEU w Polsce, Komisja Europejska, Przedstawicielstwo w Polsce, 26 stycznia 2023, https://poland.representation.ec.europa.eu/news/ue-otwie-ra-nowy-hub-energetyczny-resceu-w-polsce-2023-01-26_pl.

20 WFP (United Nations World Food Programme) i FAO (Food and Agricultural Organisation of the United Nations) – wyspecjalizowane agendy ONZ zajmujące się pomocą humanitarną dla głodujących ofiar wojen, katastrof itd. Szerzej patrz: *World Food Programme*, <https://www.wfp.org/> oraz *Food and Agricultural Organisation of the United Nations*, <https://www.fao.org/partnerships/fao-un-system/UN-Partners/fao-and-wfp/en>

21 UNICEF - United Nations International Children's Emergency Fund, od 1953 United Nations Children's Fund - Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci. Szerzej patrz: *UNICEF for every child*, <https://www.unicef.org/>.

22 UN OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs) – agenda ONZ zajmująca się pomocą dla społeczności dotkniętych kryzysami humanitarnymi. Szerzej patrz: *OCHA*, <https://www.unocha.org/>.

23 UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) – Wysoki komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw uchodźców – agencja i urząd ONZ, powołane do koordynacji międzynarodowych działań na rzecz ochrony praw uchodźców w tym pomocy w zapewnieniu azylu lub repatriacji. Szerzej patrz: *UNHCR, the UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/>

24 *Pomoc Polski dla Ukrainy w dwa lata po wybuchu wojny...*

25 *NBP wesprze ukraiński bank centralny w stabilizowaniu finansów Ukrainy*, PAP, 22.12.2015, <http://www.pap.pl/aktualnosci/news.448826.nbp-wesprze-ukraiński-bank-centralny-w-stabilizowaniu-finansow-ukrainy.html>.

26 *Narodowy Bank Polski przedłużył umowę o linii swapowej dla Narodowego Banku Ukrainy*, Narodowy Bank Polski, 6 kwietnia 2023, <https://nbp.pl/nbp-i-nbu-przedluzaja-umowe-o-wspolpracy/>.

27 Польська PGNiG почала термінові поставки газу в Україну, „Економічна правда”, 2 березня 2018, <https://www.epravda.com.ua/news/2018/03/2/634643/>.

28 W Jakóbiak, *Porozumienie Polska-USA-Ukraina: Rosja używa gazu do polityki. Odpowiedź to rozwój dostaw LNG*, „Biznes Alert”, 31 sierpnia 2019, <https://biznesalert.pl/polska-ukraina-usa-porozumienie-wspolpraca-bezpieczenstwo-dostaw-gazu-region-energetyka-gaz/>.

29 Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Twelve EU Countries on the Eastern Flank of NATO: What about Ukraine?*, „EastWest: Journal of Ukrainian Studies”, vol.8 no 2(2021), 18.19.2021, s.49-83.

30 Kulminacyjnym momentem zbliżenia w ramach Trójkąta Lubelskiego przed zmasowaną rosyjską inwazją na Ukrainę była: *Deklaracja ministrów spraw zagranicznych państw Trójkąta Lubelskiego o wspólnym dziedzictwie europejskim i wspólnych wartościach*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl, 07.07.2021, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/deklaracja-ministrow-spraw-zagranicznych-panstw-trojkatlubelskiego-o-wspolnym-dziedzictwie-europejskim-i-wspolnych-wartosciach>.

31 *Prezydenci Polski, Ukrainy i Rumunii deklarują wsparcie dla proeuropejskiego kursu Moldawii*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 27 sierpnia 2021, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/8232921.spotkanie-dudaprezydenci-ukrainy-rumunii-moldawii.html>.

32 *Wspólne oświadczenie Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, Ministra Spraw Zagranicznych Ukrainy oraz Minister Spraw Zagranicznych, Wspólnoty Narodów i Rozwoju Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl, 17.02.2022, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wspolne-oswiadczenie-ministra-spraw-zagranicznych-rzeczypospolitej-polskiej-ministra-spraw-zagranicznych-ukrainy-oraz-minister-spraw-zagranicznych-wspolnoty-narodow-i-rozwoju-zjednoczonego-krolestwa-wielkiej-brytanii-i-irlandii-polnocnej>. Por.: Україна, Британія та Польща створили трісторонній альянс, „Укрінформ”, 17.02.2022, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3406171-ukraina-britania-ta-polsa-zapocatkuvali-tristoronnij-alians.html>. O jej skutkach i potencjale patrz: P. Biskup, A. Lanoszka, M. Piechowska, J. Rogers, H. Shelest, M. Terelkiewski, *The Trilateral Initiative. How Britain, Poland and Ukraine Can Shape a Post-War Europe*, Council on Gestrategy, PISM, Ukrainian PRISM, b.m.w. 2024, ss.30.

33 *Inauguracyjny Szczyt Platformy Krymskiej w Kijowie*, Prezydent.pl, 23 sierpnia 2021, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/inauguracyjny-szczyt-platformy-krymskiej-w-kijowie.34333> oraz: *Przemówienie podczas szczytu Platformy Krymskiej w Kijowie*, Prezydent.pl, 23 sierpnia 2021, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art.1362.przemowienieprezydenta-rp-podczas-szczytu-platformy-krymskiej-w-kijowie.html>.

34 *Premier Mateusz Morawiecki w Berlinie: przyjechałem wstrząsnąć sumieniem Niemców*, „TVN24 Polska”, 26 lutego 2022, <https://tvn24.pl/polska/premier-mateusz-morawiecki-w-berlinie-spotkanie-z-kanclerzem-olafem-scholzem-st5614777>.

35 Mowa kanclerza Olafa Scholza, w której ogłosił Zietewende patrz: *Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022*, Die Bundesregierung, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>. Szerzej o okolicznościach ogłoszenia i skali autentyczności owego zadeklarowanego zwrotu w polityce niemieckiej patrz: A. Kwiatkowska, K. Frymark, M. Kędzierski, L. Gibadto, S. Płociennik, J. Gotkowska, *W poszukiwaniu straconego czasu Niemcy w erze*

9 W. Kaleta, op.cit.

10 J. Reszczyński, *Nie tylko Kraby, Pioruny, Groty...*, „Defence24”, 17.03.2023, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/nie-tylko-kraby-pioruny-groty>. Por.: *Wywiad wojskowy Ukrainy dziękuje Polsce za przekazanie wozów Oncilla*, „Defence24”, 17.03.2023, <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/wywiad-wojskowy-ukrainy-dziewkuje-polsce-za-przekazanie-wozow-uncilla> oraz: M. Jabłoński, *Ukraińcy otrzymali nowy transporter Oncilla. Ufundowała go polska firma*, „Geekweek”, 17 marca 2023, https://geekweek.interia.pl/militaria/news-ukraincy-otrzymali-nowy-transporter-uncilla-ufundowala-go-po-nld.6661184#google_vignette.

11 M. Tomczak, *Niepozorne polskie lotnisko. Jest kluczowe dla całego NATO i Ukrainy*, „WP Tech”, 19.09.2023, <https://tech.wp.pl/niepozorne-polskie-lotnisko-jest-kluczowe-dla-calego-nato-i-ukrainy.6940755284433536a>. Szerzej o logistyce zaopatrywania Ukrainy w broń patrz: J. Monn, A. Ruesch, *How do Western weapons reach Ukraine? A visit to the secret site that coordinates deliveries*, “NZZ”, January 3, 2023, <https://www.nzz.ch/english/how-western-weapons-reach-ukraine-ld.1719248>.

12 *Prezydent RP: Jesteśmy dziś w Kijowie, by pokazać, że Ukraina nie jest sama, Kijów | Konferencja prasowa Prezydentów: Polski i Ukrainy oraz Premier Litwy*, Prezydent.pl, 24 sierpnia 2024, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/prezydent-rp-konferencja-kijow.90445>.

13 A. Chinchilla, J. Matisek, W. Reno, *The Polish Experiment in Military Advising: Improving the European Union Training Mission to Ukraine*, Modern War Institute at Westpoint, 14.10.2024, *The Polish Experiment in Military Advising: Improving the European Union Training Mission to Ukraine - Modern War Institute*.

14 *Prezydent RP: Jesteśmy dziś w Kijowie, by pokazać, że Ukraina nie jest sama...* Patrz też: J. Borowski, *Szef MON: general z Polski na czele JATEC, Polska przystępuje do DIAMOND*, „Defence24”, 18.10.2024, <https://defence24.pl/polityka-obronna/szef-mon-general-z-polski-czele-jatec> oraz: *NATO's Commitment to Ukraine: JATEC Takes Shape*, NATO/OTAN, September 14, 2024, <https://www.act.nato.int/article/jatec-inauguration/>.

15 Jest zagadkowa różnica między sumą rzeczywiście podaną przez ministra Sikorskiego w czasie jego exposé w sejmie 25 kwietnia 2024 r. – 9 mld USD (*Exposé ministra Radosława Sikorskiego w Sejmie*, Youtube, (min.28:41), <https://www.youtube.com/watch?v=U5PgWUXvkt8>), a sumą zapisaną w tekście owego exposé, umieszczonym na stronach internetowych MSZ – 4,5 mld USD. *Informacja ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2024 roku*, 25.04.2024, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/informacja-ministra-spraw-zagranicznych-o-zadaniach-polskiej-polityki-zagranicznej-w-2024-r>. W tekście przyjąłem sumę, którą minister rzeczywiście zakomunikował sejmowi w trakcie swego przemówienia.

16 *Pomoc Polski dla Ukrainy w dwa lata po wybuchu wojny*, Polska w Japonii, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl, 24.02.2024, <https://www.gov.pl/web/japonia/PomocPolskidlaUkrainydwalatapowbychuwujny>.

17 Szerzej patrz: *EU Civil Protection Mechanism*, European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, European Commission, https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/eu-civil-protection-mechanism_en.

18 Szerzej patrz: *Medycy w MEDEVAC HUB Jasionka ratują życie. „Pacjentka straciła dużo krwi”*, PCPM Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, 29 listopada 2023, <https://pcpm.org.pl/medycy-w-medevac-hub-jasionka-ratuja-zycie-pacjentka-stracila-duzo-krwi>.

polityki niemieckiej wobec Rosji, Ukrainy i generalnie kwestii bezpieczeństwa europejskiego.

Polska była także inicjatorem procesu otwierania się Unii Europejskiej na członkostwo w niej Ukrainy. Bez względu na ocenę szans na sukces w tej sprawie, pozostaje faktem, że polskie wsparcie polityczne dla Ukrainy miało kluczowe znaczenie dla uruchomienia publicznej debaty politycznej na ten temat. Nazajutrz po rosyjskim uderzeniu – 25 lutego 2022 r. prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda zainicjował bowiem akcję dyplomatyczną, skutkującą wystosowaniem już 28 lutego owego roku przez prezydentów ośmiu państw Europy Środkowej (Bułgarii, Czech, Estonii, Łotwy, Litwy, Polski, Słowacji i Słowenii) apelu do Unii Europejskiej o natychmiastowe nadanie Ukrainie statusu państwa kandydującego³⁶. Uchwycono chwilę, w której zignorowanie takiego apelu przez Unię Europejską byłoby szczególnie politycznie niezręczne. Nadanie owego statusu musiało potrwąć ale sprawa nie zesła już z agendy dyskusji w łonie UE i w rezultacie 23 czerwca 2022 r. Parlament Europejski przyjął rezolucję, w której wezwał do niezwłocznego przyznania Ukrainie statusu kandydata do członkostwa w Unii Europejskiej³⁷, co też i nastąpiło tego samego dnia na mocy stosownej decyzji Rady Europejskiej, przyznającej Ukrainie ten status i deklarującej wsparcie polityczne i pomoc materialną dla walczącego z rosyjskim najazdem kraju oraz kolejny pakiet sankcji nakładanych na agresora³⁸. Polska w swym poparciu dla Ukrainy skutecznie kształtowała debatę unijną, inicjując wybrane tematy i osiągając wyznaczone sobie cele, bez czekania na czyjekolwiek sugestie czy przyzwolenie.

To Warszawa wyznaczała nowe kierunki i trendy polityczne w Europie w odniesieniu do Kijowa. Naturalnie nie miała samodzielnego potencjału ich przeforsowywania, ale poprzez własną aktywność wytwarzała atmosferę polityczną, w której otwarte przeciwstawienie się im okazywało się politycznie zbyt kosztowne nawet dla tak potężnych graczy unijnych jak Niemcy czy Francja, bardzo niechętnych pogłębianiu skali zerwania z Rosją.

Po zmasowanej inwazji rosyjskiej pierwszymi politykami zagranicznymi, którzy odwiedzili Kijów już 15 marca 2022 r. byli premier rządu RP Mateusz Morawiecki i wicepremier Jarosław Kaczyński, którym towarzyszyli premier Czech Petr Fiala i premier Słowenii Janez Janša³⁹, a ambasador Polski Bartosz Cichocki był jedynym (obok nuncjusza apostolskiego arcybiskupa Visvaldasa Kulbokasa) ambasadorem, który został w bombardowanej stolicy Ukrainy⁴⁰. Gest ten był świadomym⁴¹ powtórzeniem przez Polskę zachowania Turcji z 1920 r., kiedy to jej przedstawiciel był jedynym dyplomata (także oprócz nuncjusza apostolskiego Achille Rattiego – późniejszego papieża Piusa XII), który nie opuścił zagrożonej przez bolszewików Warszawy⁴².

Prezydent Andrzej Duda w 2022 r. był na Ukrainie czterokrotnie⁴³ - pierwszy raz 23 lutego, dzień przed wybuchem wojny, wraz z prezydentem Litwy Gitanasem Nausėdą⁴⁴. 13 kwietnia prezydent RP przybył do Kijowa wraz z prezydentami państw bałtyckich⁴⁵. 22 maja wygłosił orędzie przed Radą Najwyższą Ukrainy⁴⁶, a 23 sierpnia wziął udział w obradach Platformy Krymskiej⁴⁷.

Zeitenwende, „Raport OSW”, 12.09.2023, ss. 86, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2023-09-12/w-poszukiwaniu-straconego-czasu>. Por. ciekawa, choć zawierające błędy terminologiczne w zakresie sprzętu wojskowego analiza: A. Stempin, *Niemiecka „Zeitenwende” głęboka zmiana czy krótkotrwałe zawirowanie?*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2022, <https://csm.org.pl/analiza-csm-niemiecka-zeitwende/>. Uwaga A. Stempina o tym, że Niemcy i Rosja w wojnie siedmioletniej oraz I i II wojnie światowej „skoczyły sobie do gardeł” (s.5), poza nieścisłością historyczną (w wojnie siedmioletniej z Rosją walczyły nie Niemcy, gdyż takie państwo wówczas nie istniało, ale Prusy, Brunzwik, Hanower, Hesja-Kassel i Schaumburg-Lippe, podczas gdy Saksonia, Bawaria i liczne inne kraje Rzeszy, walcząc u boku Austrii, stojącej na czele Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego, były w sojuszu z Rosją), wymaga uzupełnienia o wnioski, że starcie państwa rządzonego z Berlina z Rosją (choćby zwycięskie – jak w 1918 r.) zawsze kończyło się dla niego tragicznie. Jest to w Niemczech pamiętane.

³⁶ *Prezydenci ws. szybkiej ścieżki kandydowania Ukrainy do UE*, Prezydent.pl, Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 28 lutego 2022, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/list-otwarty-prezydentow-w-sprawie-poparcia-szybkiej-sciezki-kandydowania-ukrainy-do-ue,49582>.

³⁷ *European Parliament resolution of 23 June 2022 on the candidate status of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia* (2022/2716(RSP)), P9_TA(2022)0249, Candidate status of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, European Parliament, 2019-2024, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0249_EN.pdf

³⁸ *European Council meeting (23 and 24 June 2022) – Conclusions*, Brussels, 24 June 2022, (OR, en), EUCO 24/22, CO EUR 21, CONCL 5, s. 1-4, <https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf>.

³⁹ *Wolodymyr Zelenski po rozmowach z przedstawicielami władz Polski, Czech i Słowenii*, TVN24 | Polska, 15 marca 2022, <https://tvn24.pl/polska/ukraina-mateusz-morawiecki-i-ja-roslaw-kaczynski-w-kijowie-rozmowy-z-wolodymyrem-zelenskim-st5635781>.

⁴⁰ *Był jedynym ambasadorem UE, który pozostał mimo inwazji Rosji. Bartosz Cichocki kończy misję w Kijowie*, „Polskie Radio.pl”, 25.10.2023, <https://www.polskieradio.pl/399/7975/Artykul/3267815.Byl-jedynym-ambasadorem-UE-ktory-pozostal-mimo-inwazji-Rosji-Bartosz-Cichocki-konczy-misje-w-Kijowie>.

⁴¹ Notatkę służbową w tej sprawie z taką właśnie rekomendacją i jej umotywowaniem sporządziłem osobiście jako członek gabinetu politycznego ministra spraw zagranicznych RP prof. Zbigniewa Raua, naturalnie nie znam dalszego procedowania z tym dokumentem, ale zalecane w nim działanie zostało wykonane.

⁴² M. Jójca, *Pius XI*, „Edukacja Prawnicza”, nr 2 (149) luty 2014, <https://www.edukacjaprawnicza.pl/pius-xi/>.

⁴³ Szerzej o zaangażowani u prezydenta RP Andrzeja Dudy w organizowanie międzynarodowego poparcia dla Ukrainy i poglądach na temat rosyjskiej agresji na ten kraj, panujących w Kancelarii Prezydenta RP patrz: A. Rebellińska, *Kumoch: Dla prezydenta największym rozczarowaniem mijającego roku była postawa KE ws. KPO*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 24 grudnia 2022, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8617621.pieniadze-z-kpo-andrzej-duda-ue-kamienie-milowe.html>.

⁴⁴ *Polska i Litwa solidarne z Ukrainą*, Prezydent.pl, 23 lutego 2022, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/wizyta-kijow,49254>. Patrz też: Z. Parafianowicz, *Polska na wojnie*, Warszawa 2023, s.20-23.

⁴⁵ *Prezydenci Polski, Estonii, Litwy i Łotwy w Ukrainie*, Prezydent.pl, 13 kwietnia 2022, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydenci-polska-estonia-litwa-lotwa-kijow,52273>. Por.: B. Bodalska, *Prezydenci państw bałtyckich i Polski w Kijowie: Stoimy u waszego boku, Ukraina wygra*, „Euractiv.pl”, 14 kwietnia 2022, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/polska-litwa-lotwa-estonia-ukraina-rosja-duda-karis-levits-nauseda-zelenski/>.

⁴⁶ *Andrzej Duda przed Radą Najwyższą Ukrainy*, Prezydent.pl, 22 maja 2022, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/andrzej-duda-z-wizyta-na-ukrainie,54043>. Treść wystąpienia patrz: *Wystąpienie Prezydenta RP przed Radą Najwyższą Ukrainy*, Prezydent.pl, 22 maja 2022, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/wystapienie-prezydenta-rp-przed-rada-najwyzsza,54083>.

⁴⁷ *Andrzej Duda na szczycie Platformy Krymskiej*, Prezydent.pl, 23 sierpnia 2023, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/biuro-polityki-miedzynarodowej/aktualnosci/mprzydacz-prezydent>.

To rząd polski organizował dla Ukrainy zarówno koalicję czołgową – wymuszając na Niemcach zgodę na przekazanie Ukrainie czołgów Leopard 2A⁴⁸, jak i samolotową, skutkującą dostarczeniu jej kilkudziesięciu samolotów sowieckich typów z zasobów armii państw środkowoeuropejskich⁴⁹. W obu tych koalicjach szlak przetarli Polacy, wbrew opozycji Berlina i „nieśmiałości” Waszyngtonu, który odmówił wykorzystania bazy amerykańskiej w Ramstein w Niemczech do przekazania 28 polskich myśliwców Mig29 Ukraińcom⁵⁰. Premier Morawiecki 22 stycznia 2023 r. publicznie oświadczył, że Polska przekaże Leopardy Ukrainie za zgodą Niemiec lub bez niej⁵¹. Rzeczpospolita była na tym etapie wojny drugim po Stanach Zjednoczonych, a przed Wielką Brytanią dostarczycielem pomocy dla walczącej Ukrainy. Przykład jaki dawała i samodzielność jej decyzji wymuszały zmianę atmosfery międzynarodowej wokół sporów o zakres pomocy zbrojeniowej dla opierającego się moskiewskiemu najazdowi Kijowa. Czynem, nie słowem rząd RP łamał linię argumentacji dyplomacji niemieckiej, która pod hasłem „unikania eskalacji konfliktu” niechętna była dostarczeniu broni walczącemu o przetrwanie narodowi. Dostawy z Polski pokazywały, że rysowane przez Berlin czarne scenariusze ewentualnych skutków dozbrajania Ukraińców są nieprawdziwe. Prasa zachodnia zaczęła pisać o upokarzeniu Niemiec przez demonstrującą odwagę Polskę⁵².. Ponad 1,7 mln Ukraińców otrzymało polski numer PESEL,

Osobnym obszarem działań rządu i sejmu RP było wprowadzenie uchodźców z Ukrainy w system polskiej pomocy społecznej - nadanie ok. 1,7 mln przebywającym w Polsce obywatelom Ukrainy numerów ewidencyjnych PESEL, przysługujących obywatelom polskim i wszelkich związanych z tym praw z wyjątkiem praw politycznych⁵³. Wskutek tej

operacji uchodźcy ci nabyli uprawnień do korzystania z usług publicznych na tych samych zasadach, co obywatele polscy. Podkreślmy raz jeszcze, było to działanie rządu i sejmu RP, dzięki któremu ludzie ci mogą korzystać z darmowej opieki medycznej, opieki socjalnej, a także bezpłatnych szkół. W końcu roku 2023 w Polsce przebywało ok. 1 mln uchodźców ukraińskich, spośród nich ponad 90% stanowiły kobiety, dzieci i osoby starsze. W efekcie blisko 190 000 ukraińskich dzieci pobiera naukę w polskich szkołach⁵⁴. Wdzięczna za te regulacje prawne Rada Najwyższa Ukrainy w dniu 28 lipca 2022 r. przyjęła ustawę, na mocy której nadała obywatelom polskim na Ukrainie analogiczne przywileje, jakie sejm polski nadał obywatelom ukraińskim w Polsce⁵⁵. Relacje wzajemne rozkwitały.

Jeszcze 23 kwietnia 2023 r. w exposé sejmowym minister spraw zagranicznych RP Zbigniew Rau (który w dramatycznych chwilach na początku zmasowanej rosyjskiej inwazji gościł u siebie prywatnie rodzinę ministra spraw zagranicznych Ukrainy Dmytra Kuleby), omawiając relacje Polski z innymi państwami świata, ocenił je za każdym razem przez pryzmat stosunku danego kraju do rosyjskiej agresji na Ukrainę. To czy dane państwo wspierało Kijów czy też Moskwę, rozstrzygało o jego relacjach z Rzeczpospolitą⁵⁶. To proukraińskie nastawienie polskiej polityki zagranicznej zostało dostrzeżone przez środowisko opiniotwórczych dyplomatów i ekspertów amerykańskich, którzy publicznie dali temu wyraz⁵⁷.

Przez cały rok 2023 nawet już w okresie narastania sporów (o czym patrz niżej) Polska była największym partnerem handlowym Ukrainy i co ważniejsze, także z uwagi na potrzeby wojenne tego kraju, największym dla niej dostawcą paliwa⁵⁸.

-andrzej-duda-uczestniczy-w-posiedzeniu-platformy-krymskiej,73545.

⁴⁸ R. Czulda, *Leopard Tanks to Ukraine?*, „Defense Info”, 1.09.2023, <https://defense.info/re-thinking-strategy/2023/01/leopard-tanks-to-ukraine/>. Patrz też: H. von der Burchard, C. Caulcutt, G. Rinaldi, *France and Poland push Germany to send Leopard tanks to Ukraine*, „Politico”, January 9, 2023, *France and Poland push Germany to send Leopard tanks to Ukraine – POLITICO* oraz: H. von der Burchard, G. Rinaldi, L. Bayer, C. Caulcutt, *Tanks, no tanks: Scholz holds key to Leopards for Ukraine, but waits for Biden* – „Politico”, January 19, 2023, *Tanks, no tanks: Scholz holds key to Leopards for Ukraine, but waits for Biden – POLITICO*.

⁴⁹ G. Gotev (red.), *Poland to send Ukraine first batch of MiG-29 jets in coming days*, „Euractiv”, 16 marca 2023, <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/poland-to-send-ukraine-first-batch-of-mig-29-jets-in-coming-days/>.

⁵⁰ *MSZ: Polska gotowa przekazać MiGi-29 do dyspozycji USA*, „Defence24”, 08.03.2022, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/msz-polska-gotowa-przekazac-migi-29-dysozycji-usa>. Por.: M. Szopa, *Amerykianie odpowiadają Polsce. Nie chcą pośredniczyć w przekazaniu MiGów-29*, „Defence24”, 09.03.2022

⁵¹ W. Nicałek, A. Rebellińska, *Premier Morawiecki: wystąpimy do Niemiec o zgodę na przekazanie Ukrainie Leopardów*, PAP, 23.01.2023, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1525100%2Cpremier-morawiecki-wystapimy-do-niemiec-o-zgode-na-przekazanie-ukrainie>.

⁵² R. Kemp, *Poland’s bravery has humiliated Germany*, „The Telegraph”, 20 January 2023, <https://www.telegraph.co.uk/news/2023/01/20/polands-bravery-has-humiliated-germany/>.

⁵³ *Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*, „Dziennik Ustaw”, 2022 poz. 583, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000583/U/D20220583Lj.pdf>. Komentarz – poradnik dla obywateli Ukrainy patrz: *Закон про допомогу громадянам України*, Юридичний портал для біженців з України, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, <https://ukraina.interwencjaprawna.pl/zakon-pro-dopomogu-gromadjanam-ukraini/>. Ustawodawstwo to, mimo pogorszenia się relacji polsko-ukraińskich, zostało następnie przedłużone co najmniej do połowy 2024 r. R. Horbaczewski, *Pomoc dla uchodźców z Ukrainy przedłużona do 30 czerwca, w niektórych sytuacjach dłużej*, „Prawo.pl”, 25.02.2024, <https://www.prawo.pl/samorzad/pomoc-obywatelom-ukrainy-przedluzona-do-30-czerwca-2024,525359.html>.

⁵⁴ *Pomoc Polski dla Ukrainy w dwa lata po wybuchu wojny...*

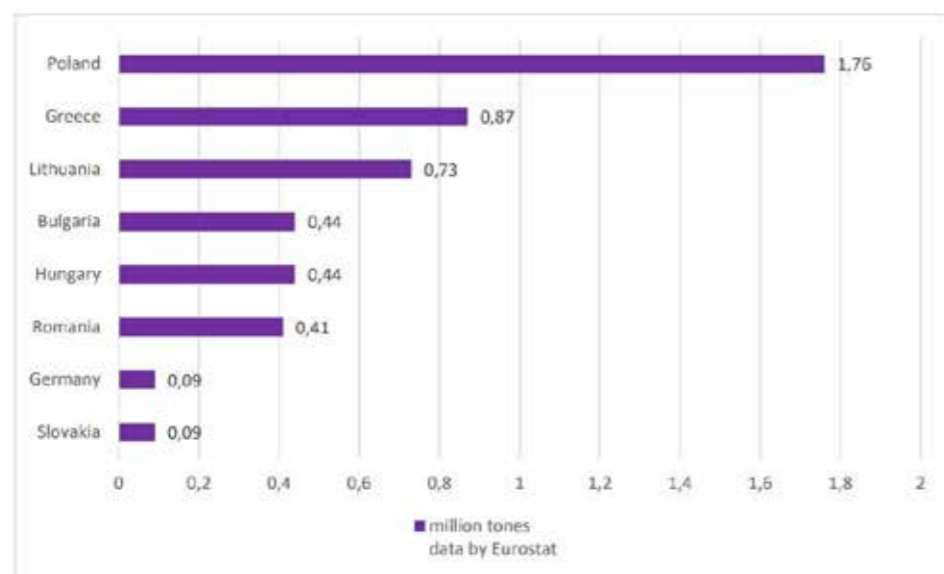
⁵⁵ Закон України Про встановлення додаткових правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 19, ст.82), Законодавство України, Верховна Рада України, Документ 2471-IX, Прийняття від 28.07.2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-20#Text>. Patrz też: *Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła ustawę o specjalnym statusie Polaków*, PAP, 28.07.2022, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1385010%2Crada-najwyzsza-ukrainy-przyjela-ustawe-o-specjalnym-statusie-polakow.html>.

⁵⁶ *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2023 r.*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 13.04.2023, ss.52, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/informacja-ministra-spraw-zagranicznych-o-zadaniach-polskiej-polityki-zagranicznej-w-2023-r>.

⁵⁷ D. Fried, A. Korewa, *Poland makes its case for European leadership*, *Atlantic Council*, May 5, 2023, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/poland-makes-its-case-for-eu-rean-leadership/>.

⁵⁸ S. Matuszak, *Kluczowy partner. Handel Ukraina—UE w 2023 roku*, „Analizy OSW”, 4.03.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-03-04/kluczowy-partner-handel-ukraina-ue-w-2023-roku>.

The biggest UE fuel suppliers to Ukraine in 2023

S. Matuszak, *Kluczowy partner. Handel Ukraina-UE w 2023 roku*, „Analizy OSW”, 4.03.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-03-04/kluczowy-partner-handel-ukraina-ue-w-2023-roku>.

Załamanie

Zważywszy na wyżej opisaną skalę polskiego wsparcia dla walczącego z najazdem moskiewskim sąsiada, to co dzieje się w relacjach polsko-ukraińskich od wiosny 2023 r. wywołuje tym większe zdumienie, a po nim gorzkie rozczarowanie Polaków.

Od 19 maja 2023 r. począwszy mieliśmy do czynienia z serią incydentów dyplomatycznych w relacjach polsko-ukraińskich. Pozornie nie miały one żadnego sensu. Szanujący się analitycy nie mogą jednak zadeklarować, że jedna ze stron jest szalona i zwolnić się z wysiłku intelektualnego zrozumienia sytuacji. Co się rzeczywiście wydarzyło opiszają historycy za kilkadziesiąt lat, gdy odtajnione zostaną archiwa. Informacje publicznie znane pozwalają nam jednak już dziś postawić hipotezę, dającą odpowiedź na pytanie o to co i dlaczego dzieje się w stosunkach polsko-ukraińskich. Spróbujmy zatem poskładać wszystkie elementy geopolitycznej układanki i zobaczyć jej szeroki obraz, nie ograniczony do stosunków między Polską a Ukrainą.

19 listopada 2022 r. w polskiej przygranicznej wsi Przewodów spadła rakietą, zabijając dwie osoby. W pierwszej chwili rząd polski, tak jak i ukraiński uznał, że była to rakietą rosyjską⁵⁹. Ukraina nigdy oficjalnie nie odstępowała od tej wersji, Polska jednak, gdy prezydent USA Joe Biden publicznie oświadczył, że z danych amerykańskich wynika, iż był to przeciw pocisk ukraiński, zmieniła zdanie. Nie wiemy, jak było w istocie, wiemy natomiast, że wybory uzupełniające w USA, (których druga tura w Georgii, gdzie pierwsze podejście – 8 listopada - nie przyniosło rozstrzygnięcia, przypadała na 6 grudnia)⁶⁰, czyniły wszelką wyrazistą reakcją administracji Bidena na ten incydent zbrojny, mający miejsce na terytorium państwa członkowskiego NATO, wybitnie kosztowną politycznie. Reakcja twarda zraziłaby wyborców nastawionych pacyfistycznie, reakcja ugodowa dałaby zaś asumpt do oskarżeń lokatora Białego Domu o zbytnią miękkość i nieudolność, co w kontekście świeżej wówczas porażki w Afganistanie⁶¹ potwierdzałoby tezę o generalnej słabości administracji Bidena i mogło przyczynić się do utraty głosów przez Demokratów. Wiemy też, że prezydent Biden ogłosił swe stanowisko w tej sprawie w tempie wskazującym, że raczej składał

zamówienie polityczne na pożądany przez siebie wynik śledztwa, niż ogłaszał jego rzeczywisty rezultat⁶². Kijów wygasił protesty przeciw wersji, że była to rakietą ukraińską, gdy dyplomacja polska – wypromowała tezę, że przyczyną całego incydentu były stare – postsowieckie, a więc nieprecyzyjne ukraińskie systemy przeciwrakietowe, a zatem dla zapobieżenia powtarzaniu się takich wypadków, Zachód powinien wyposażać Ukraińców w swoje nowoczesne zestawy przeciw pocisków⁶³. Wchodzenie w spór z USA o to czyja była to rakietą nie miało sensu. Do zyskania było wzmocnienie ukraińskiej obrony przeciwrakietowej nowoczesnymi systemami zachodnimi, co osiągnięto do pierwszej połowy 2023 r.⁶⁴. Sprawa została załagodzona⁶⁵, ale po roku i serii incydentów w relacjach polsko-ukraińskich powstała w Polsce opinia, że to wówczas ekipa Zełenskiego uznała, że Polska nie jest samodzielnym graczem na arenie politycznej, lecz klientem USA i że w związku z tym można ją lekceważyć⁶⁶. Ta myśl jednak zrodziła się w Polsce – podkreślmy to - dopiero później – w poszukiwaniu przyczyn tego co się wydarzyło. Nie wiemy, czy to prawda. Nie znamy procesu decyzyjnego, który miał miejsce w Kijowie – to, jak było, też stwierdzą dopiero przyszli historycy, gdy odtajnione zostaną związane z nim dokumenty, ale bez względu na to co zaszło w umysłach ukraińskich decydentów, istnienie tej teorii wpływa na obraz rzeczywistości w oczach polskiej opinii publicznej.

2 marca 2023 r. kanclerz RFN Olaf Scholz złożył roboczą wizytę w Waszyngtonie i odbył sam na sam rozmowę z prezydentem Bidenem, demonstrując przy tym zmianę polityki niemieckiej wobec Rosji i Ukrainy oraz solidarność z USA względem Chin⁶⁷. To było bardzo ważne wydarzenie. Od tego momentu pozycja RFN wobec USA, mocno osłabiona wcześniejszą kunktatorską polityką Berlina względem Moskwy, zaczęła rosnąć.

62 *Biden said Ukraine air defence missile responsible for Poland blast - NATO source*, Reuters, November 16, 2022, <https://www.reuters.com/world/europe/biden-said-ukraine-air-defence-missile-responsible-poland-blast-nato-source-2022-11-16/>. Por.: *Ukraine war: Joe Biden disputes Volodymyr Zelenskyy's claim the missile that landed in Poland was not Ukrainian*, "Sky News", 17 November 2022, <https://news.sky.com/story/ukraine-war-joe-biden-disputes-volodymyr-zelenskyy-claim-the-missile-that-landed-in-poland-was-not-ukrainian-12749296> oraz: N. Bertrand, K. Liptak, O. Liebermann, K. Atwood, *Inside the US scramble to run down the facts as the Russia-Ukraine war spills into NATO territory*, CNN, 17 November 2022, <https://edition.cnn.com/2022/11/17/politics/ukraine-missile-poland-russia-biden-officials-scramble/index.html>.

63 *Błaszczak: zwróciłem się do Niemców, by proponowane nam Patrioty trafiły na Ukrainę*, „TVN24 Polska”, 23 listopada 2022, <https://tvn24.pl/polska/systemy-patriot-dla-polski-mariusz-blaszczak-zwrocilem-sie-do-niemcow-by-trafily-na-ukraine-st6233868>. Por.: M. Malecki, *Pełnomocnik MON ds. obrony przeciwlotniczej: Patrioty na Ukrainie mogłyby strącić pociski, zanim doleżą nad Polskę*, PAP, 24.11.2022, <https://www.pap.pl/aktualnosc/news%2C1489194%2Cpełnomocnik-mon-ds-obrony-przeciwlotniczej-patrioty-na-ukrainie-moglyby>.

64 F. Mielczarek, *Systemy Patriot już w Ukrainie. Koniec z bombardowaniem miast*, „GeekWeek”, 19 kwietnia 2023, <https://geekweek.interia.pl/militaria/news-systemy-patriot-juz-w-ukrainie-koniec-z-bombardowaniem-miast,nld,6727392>. Patrz też: E. Muczyński, *Ukraina otrzyma kolejnych pięć zestawów Patriot*, „Milmag”, 12.06.2023, <https://milmag.pl/ukraina-otrzyma-kolejnych-piec-zestawow-patriot/>.

65 Śledztwa w sprawie incydentu w Przewodowie jednak nie ukończono, zawieszając je w początkach 2024 r. z powodu braku współdziałania strony ukraińskiej. K. Zasada, *Zawieszono śledztwo ws. wybuchu ukraińskiej rakiet w Przewodowie*, „RMF 24”, 23 stycznia 2024, https://www.rmf24.pl/raporty/raport-wybuch-w-przewodowie/news-zawieszono-sledztwo-ws-wybuchu-ukraińskiej-rakiety-w-przewod,nld,7286874#crp_state=1.

66 Z. Parafianowicz, op.cit., s. 177-185.

67 L. Gibadło, *(Nie)zawodny partner. Wizyta Scholza w Waszyngtonie*, „Analizy OSW”, 7.03.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-07/niezawodny-partner-wizyta-scholza-w-waszyngtonie>. Por.: P. Buras, *Scholz w Waszyngtonie. Co kanclerz osiągnął po roku od ogłoszenia zmiany?*, „Polityka”, 5 marca 2023, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2203990.1.scholz-w-waszyngtonie-co-kanclerz-osiagnal-po-roku-od-ogloszenia-zmiany.read>.

68 Szerzej patrz: M. Piotrowski, *AUKUS - wzmocnienie współpracy obronnej Australii, Wielkiej Brytanii i USA*, „Komentarz PISM”, nr 73/2021, 21 września 2021, s.1-2, <https://pism.pl/publikacje/aukus-wzmocnienie-wspolpracy-obronnej-australii-wielkiej-brytanii-i-usa>.

69 M. Lee, E. Knickmeyer, F. Jordans, *US spares ally Germany in sanctions for Nord Stream pipeline*, May 19, 2021, “AP News”, <https://apnews.com/article/russia-europe-germany-business-government-and-politics-6e538d7960c4dfbc334228f21db03bf>. Por.: S. Dębski, *Nord Stream 2: German and U.S. Credibility Suffers Serious Damage*, PISM, 21 Maj 2021, https://pism.pl/publikacje/Nord_Stream_2_German_and_US_Credibility_Suffers_Serious_Damage.

70 D. M. Herszenhorn, *Putin and Biden confirm extension of New START treaty*, “Politico”, January 27, 2021, <https://www.politico.eu/article/putin-and-biden-confirm-extension-of-new-start-treaty/>. Por.: A. Kacprzyk, *Przedłużenie obowiązywania układu Nowy START*, PISM, 27 stycznia 2021, https://pism.pl/publikacje/Przedluzenie-obowiazywania-ukladu_Nowy_START.

71 J. Crawford, *Biden-Putin in Geneva: looking for common ground*, “Swissinfo.ch”, June 16, 2021, <https://www.swissinfo.ch/eng/politics/biden-putin-in-geneva-looking-for-common-ground/46691734>. Por.: R. Koffler, *Biden loses to Putin at Geneva summit just by showing up*, “The Hill”, 06/15/21, <https://thehill.com/opinion/national-security/558385-biden-loses-to-putin-at-geneva-summit-just-by-showing-up/>. Patrz też: M. Menkiszak, W. Rodkiewicz, *Szczyt Biden-Putin: ćwiczenia z komunikacji strategicznej*, „Analizy OSW”, 16.06.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-06-16/szczyt-biden-putin-cwiczenia-z-komunikacji-strategicznej>.

72 J. Bielecki, *Rau: Biden decyduje ponad naszymi głowami*, „Rzeczpospolita”, 10.06.2021, <https://www.rp.pl/kraj/art8565331-rau-biden-decyduje-ponad-naszymi-glowami>.

59 O początkowym stanowisku Polski świadczy wezwanie ambasadora Federacji Rosyjskiej w Warszawie do MSZ w celu złożenia wyjaśnień. *Komunikat w związku z wezwaniem ambasadora Federacji Rosyjskiej do MSZ*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 15.11.2022, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/komunikat-w-zwiazku-z-wezwaniem-ambasadora-federacji-rosyjskiej-do-msz>. Patrz też: W. Kazanecki, *Polskie MSZ: W Przewodowie spadła rosyjska rakietą. Wezwano ambasadora*, „Interia. Wydarzenia”, 16 listopada 2022, https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-polskie-msz-w-przewodowie-spadla-rosyjska-rakieta-wezwano-am,nld,6413178#google_vignette. Doniesienia o skali zniszczeń także początkowo skłaniały komentatorów do wniosku, że był to rosyjski pocisk manewrujący o dużej wadze materiałów wybuchowych (np. Kalibr), a nie znacznie mniejszy ukraiński przeciw pocisk. „Po budynku nie został nawet kawałek fundamentu”. *Relacja wiceprezesa suszarni w Przewodowie*, „TokFM”, 19.11.2022, <https://www.tokfm.pl/Tokfm/7,103085,29158476,po-budynku-nie-zostal-nawet-kawalek-fundamentu>. *Relacja wiceprezesa suszarni w Przewodowie*, „TokFM”, 19.11.2022, <https://www.tokfm.pl/Tokfm/7,103085,29158476,po-budynku-nie-zostal-nawet-kawalek-fundamentu-relacja-wiceprezesa.html>. Por.: M. Fiszer, J. Fiszer, *Co spadło na Przewodów? Trzy możliwości*, „Polityka”, 15 listopada 2022, https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/2189790.1.co-spadlo-na-przewodow-trzy-mozliwosci.read?gad_source=1&gclid=CjwKCAjw_LowBhBFEiwAmSEQAeUGN6rJ8CXlma2H1G-urFIDo3-bqTrJM29woAFVcU2cf-MH6U-bhoCmaIQAvD_BwE.

60 A. Dąbrowski, *Wynik i konsekwencje wyborów do Kongresu Stanów Zjednoczonych*, „Komentarz PISM”, nr 139/2022, 10 listopada 2022, <https://pism.pl/publikacje/wynik-i-konsekwencje-wyborow-do-kongresu-stanow-zjednoczonych>.

61 W. Lorenz, *Szerzej patrz: Przejście przez talibów władzy w Afganistanie – konsekwencje dla NATO*, „Biuletyn PISM”, nr 174 (2372), 4 października 2021, s. 1-2, <https://www.pism.pl/publikacje/przejecie-przez-talibow-wladzy-w-afganistanie-konsekwencje-dla-nato>.

a zatem nosiły charakter kurtuazyjny, a nie merytoryczny⁷³. Konsultacji z Ukrainą przed szczytem amerykańsko-rosyjskim zaś w ogóle nie było, a jedynie poinformowano ją o rezultatach rozmowy Biden-Putin post factum⁷⁴. Debatowanie z Moskwą o bezpieczeństwie europejskim ponad głowami przywódców państw wschodniej flanki NATO i Ukrainy były zresztą stałą cechą polityki administracji Bidena wobec naszego regionu do 7 grudnia 2021 r⁷⁵. Praktyka ta została porzucona dopiero z końcem owego miesiąca⁷⁶). Wojna na rok zburzyła tę linię polityki amerykańskiej. Rosja okazała się bowiem niezainteresowana ofertą nowego „resetu” - ugody w ledwo skrywanej formule „ziemia za pokój”, a Niemcy pozostały niechętnie przyjęciu na siebie roli głównego stabilizatora bezpieczeństwa na Starym Kontynencie, czyli wzięciu na swe barki ciężarów odstraszenia Kremla w Europie. Związana z tym relatywna redukcja pozycji Berlina w polityce amerykańskiej została przełamana i odwrócona w wyniku wspomnianej wizyty Scholza w Waszyngtonie. Decydentów amerykańskich najwyraźniej skusiła myśl o tym, że potencjał RFN jest wielokrotnie większy niż Polski i państw bałtyckich i o ile Niemcy zechciałyby podjąć się roli, którą na Dalekim Wschodzie w systemie podziału ciężarów wspólnego bezpieczeństwa pełni Japonia, byłyby wymarzone przez USA sojusznikiem. To marzenie amerykańskie najwyraźniej wiosną 2023 r. skłoniło ekipę Bidena do wzięcia za dobrą monetę deklaracji Scholza o Zeitenwende i do wznowienia stawki na Niemcy w nadziei osiągnięcia we współpracy z nimi jakiegoś modus vivendi z Rosją, redukującego skalę materialnego zaangażowania USA w Europie. Niemcy jednak także są demokracją, a społeczeństwo niemieckie, jakkolwiek moralnie potępia zbrodnie rosyjskie na Ukrainie, nie jest gotowe przyjąć na siebie liczącej się części ciężarów bezpieczeństwa europejskiego, dotąd ponoszonych przez Stany Zjednoczone, nie chce bowiem ponosić kosztów materialnych i ludzkich polityki konfrontacji z Moskwą w obronie Europy Środkowowschodniej. Mimo to, Biden, mając do wyboru Niemcy z ich wielkim potencjałem gospodarczym

i demograficznym lub Polskę, która jest mniejsza i słabsza od Niemiec, ale zdolna do wysiłku – w tym zbrojeniowego i chętna do budowy systemu powstrzymywania Rosji, wybrał Niemcy. Niemcy zaś życzyły sobie zmiany rządu w Polsce. W efekcie można przypuścić, że Kijów wiosną 2023 r. dostał jednoznaczny przekaz tak z Waszyngtonu (od którego zależy lwia część wojskowej pomocy dla Ukrainy i de facto jej członkostwo w NATO), jak i z Berlina (od którego zależą postępy Kijowa na drodze do członkostwo Ukrainy w UE), że dla bezproblemowej współpracy amerykańsko-niemiecko-polskiej na rzecz Ukrainy niezbędna jest zmiana rządu w Warszawie. Założenie to, nie tylko jest logiczne, ale pozwala nam wyjaśnić przyczyny tego co stało się potem, bez uciekania się do emocjonalnych epitetów pod adresem rządu Ukrainy. Porzucając sojusz z Polską i uczestnicząc w operacji podważania pozycji politycznej jej konserwatywnego rządu, ekipa prezydenta Zełenskigo popełniła strategiczny i bardzo kosztowny błąd (podobnie jak Amerykanie), ale bynajmniej nie oszalała.

Wyżej zaprezentowane objaśnienie jest oczywiście jedynie przypuszczeniem – hipotezą, wymagającą potwierdzenia lub zaprzeczenia w świetle dokumentów wytworzonych w procesie decyzyjnym w Kijowie, Waszyngtonie i Berlinie. Dopóki jednak nie uzyskamy do nich dostępu, jak wcześniej zaznaczono, skazani jesteśmy na domysły. Wszelkie głosy krytyki pod adresem zaproponowanego opisu przyczyn załamania w relacjach polsko-ukraińskich przyjmę z pokorą, o ile będą połączone z alternatywnym wyjaśnieniem tego co zaszło, nie opartym na analitycznie bezwartościowym haśle „szaleństwa” jednej ze stron.

Obok domysłów co do korzeni wychładzania się stosunków polsko-ukraińskich, mamy jednak także całkiem pokazną listę publicznie znanych faktów. Ich niżej zaprezentowane zestawienie pozwoli nam zaś na wyciągnięcie istotnych wniosków.

na wypowiedź rzecznika MSZ Łukasza Jasiny, udzieloną 19 maja 2023 r. popularnemu w Polsce, ale należącemu do Szwajcarów i Niemców portalowi Onet.pl. Wypowiedź ta była

faktycznie niezręczna, ale padła po usilnym drażnieniu przez skrajnie anty-PiSowską dziennikarkę Magdaleny Rigamonti tematu rzezi wołyńskiej i dwukrotnym zadaniu przez nią pytania o to czy „prezydent Zełenski powinien przeprosić za Wołyń”. Z wypowiedzi, że „powinien” uczyniono tytuł całego wywiadu, jakby w relacjach polsko-ukraińskich omawianych w rozmowie z Jasiną nie było w czasie najazdu rosyjskiego na Ukrainę ważniejszej kwestii⁷⁷. To dziennikarka była autorką sformułowania „powinien”. Rzecznik je podjął, co było odruchem i nieuważą (lepiej było powiedzieć, że „Polska oczekuje...”), ale uznanie przez ambasadora Zwarycza, że rzecz wymaga publicznego ostrego potępienia (pod hasłem: „Nikt nie będzie dyktował prezydentowi Ukrainy co powinien, a czego nie powinien”⁷⁸), było krokiem zadziwiającym. Bez tej reakcji, nikt by owego lapsusu słownego nie zauważył. Gdyby krok Zwarycza był jednostkowym wypadkiem, można by go uznać za błąd przemęczonego dyplomaty, działającego w warunkach przeciążenia emocjonalnego, spowodowanego wojną. Polska słusznie zareagowała w sposób łagodzący. Na mocy decyzji ministra Raua Łukasza Jasina został zawieszony w swych czynnościach i wysłany na przymusowy urlop⁷⁹. W mediach prorządowych pojawiła się zaś opinia, że zarówno proukraiński dotąd Jasina, jak i propolski do owego czasu Zwarycz ulegli celowej prowokacji ze strony sił wrogich Polsce i Ukrainie⁸⁰.

17 czerwca media polskie obiegła wypowiedź Antona Drobowycza – szefa ukraińskiego IPN, grożącego odmową zgody na ekshumację ofiar rzezi wołyńskiej do czasu rozwiązania przez Polskę kwestii odnowienia poprzez przywrócenie stanu pierwotnego, legalnie – zgodnie z polskim prawem wymurowanej na Górze Monastyrskiej tablicy pamiątkowej ku czci żołnierzy UPA, poległych w walce z NKWD, a zniszczonej w 2015 r. przez antyukraińskich wandalów. Była ona odtworzona staraniem rządu polskiego, ale bez nazwisk i bez liczby poległych, które to informacje widniały na niej w jej oryginalnym kształcie⁸¹. W kwestii samej tablicy Drobowycz

miał oczywiście rację, w kwestii ekshumacji równie oczywiście jej nie miał. Wiązanie obu rzeczy było grubą niezręcznością, z oczywistymi konsekwencjami. Nie wymagało bowiem wielkiej wyobraźni przewidzenie, że taka deklaracja wywoła w Polsce gwałtowne emocje antyukraińskie i umożliwi atakowanie rządu przez marginalną, ale głośną prorosyjską partyjkę opozycyjną - Konfederację za „wysługiwanie się Ukrainie, która odplaca Polsce czarną niewdzięcznością”⁸², a przez PO – będącą największą partią ówczesnej opozycji - „za konfliktowanie się ze wszystkimi i brak skuteczności w załatwieniu czegokolwiek”⁸³, a nawet „za sprzyjanie Rosji poprzez spieranie się z Ukrainą”. Polska ponownie załagodziła sprawę - słusznie przyjmując stanowisko, że to nie szefowie IPN (polskiego czy ukraińskiego) winni kształtować relacje między państwowe Warszawy i Kijowa. Takie samo stanowisko zajął zresztą sam Drobowycz i to już w omawianej wypowiedzi, która stała się przyczyną konfliktu. Na bazie takiej właśnie argumentacji odmówił bowiem komentarz w odniesieniu do sporu wokół wywiadu Jasiny dla Onetu, mimo pytania dziennikarza „Gławkom”⁸⁴. Uchylenie się Drobowycza od odpowiedzi w tej kwestii pozytywnie świadczy o jego rozsądku politycznym i skłania do tezy, że podgrzanie atmosfery sporu polsko-ukraińskiego przez powiązanie zgody na ekshumację ze sprawą Góry Monastyrskiej nie było częścią szerszej akcji psucia stosunków polsko-ukraińskich (wszak gdyby było, skorzystałby z okazji i potępił Jasinę), a wynikało jedynie ze skoncentrowania się Drobowycza na zagadnieniach wchodzących z natury rzeczy w zakres jego obowiązków jako dyrektora ukraińskiego IPN (troska o ukraińskie miejsca pamięci w Polsce), bez brania pod uwagę istniejącego wówczas kontekstu generalnego stanu relacji polsko-ukraińskich i narastającego w nich sporu. Minister Rau, dostrzegając ten kontekst, w odpowiedzi na deklarację Drobowycza oświadczył, że w warunkach rosyjskiej inwazji na Ukrainę odmawia toczenia sporu na ten temat⁸⁵, choć nie omieszkał zasygnalizować stanowiska polskiego w kwestii ekshumacji⁸⁶. Zważywszy na fakt, że Anton Drobowycz

Co się wydarzyło – lista incydentów

Pierwszym z rozpoczętej wiosną serii incydentów w relacjach polsko-ukraińskich była absolutnie nieproporcjonalna reakcja ambasadora Ukrainy w Polsce Wasyla Zwarycza

73 K. Turecki, *Szczyt NATO w Brukseli. Kilka minut prezydenta Bidena dla prezydenta Dudy*, „Onet. Wiadomości”, 14 czerwca 2021, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/biden-podczas-spotkania-z-duda-uspokoi-obawy-europy-wschodniej/ms59xm2>. Ówczesna „opozycja totalna” rada byłaby widzieć w tym potwierdzenie swych tez o izolacji dyplomatycznej konserwatywnego rządu polskiego, ale przyjęcie tej wykładni nie tłumaczy podobnego potraktowania przez USA Estonii, Litwy, Łotwy i Rumunii. Jako przykład patrz: M. Czarniecki, *Biden spotyka się dziś w Brukseli z przywódcami państw bałtyckich, ale nie z Andrzejem Dudą*, „Gazeta Wyborcza”, 14.06.2021, <https://wyborcza.pl/7,75399,27197784,biden-spotyka-sie-dzis-w-brukseli-z-przywocami-panstw-baltyckich.html>. Por.: K. Rębisz, M. Czarniecki, *Duda rozmawiał z Bidenem na szczycie NATO w Brukseli*, „Gazeta Wyborcza”, 14.06.2021, <https://wyborcza.pl/7,75399,27199246,andrzej-duda-jednak-spotkal-sie-z-joe-bidenem.html>.

74 Szerszy kontekst trzymania Ukrainy przez USA poza konsultacjami amerykańsko-rosyjskimi patrz: M. Drabczuk, *USA, Rosja i NATO: o Ukrainie bez Ukrainy*, „Komentarze IEŚ”, nr 414 (111/2021), 26 czerwca 2021, <https://ies.lublin.pl/komentarze/usa-rosja-i-nato-o-ukrainie-bez-ukrainy/>.

75 Kolejnym przykładem takiej właśnie praktyki była wirtualna rozmowa Biden-Putin z 7 grudnia 2021 r. M. Makowski, *Spotkanie Biden-Putin bez konsultacji z Polską. MSZ: „To po prostu błąd”*, „WP Wiadomości”, 07-12-2021, <https://wiadomosci.wp.pl/spotkanie-biden-putin-bez-konsultacji-z-polska-i-ukraina-msz-to-blad-6712864857680576a>. Komentarz do samego spotkania patrz: A. Legucka, M. Piotrowski, *Wirtualne spotkanie Joe Bidena i Władimira Putina*, „Komentarz PISM”, nr 91/2021, 8 grudnia 2021, s. 1-2, <https://pism.pl/publikacje/wirtualne-spotkanie-joe-bidena-i-wladimira-putina-oraz-wideokonferencja-biden-putin-dialog-bez-przelomu>.

76 O. Górzynski, *Biden odbędzie rozmowy z Zełenskim i przywódcami państw wschodniej flanki NATO*, PAP, 09.12.2021, por.: A. Wolska, *Putin i Biden będą rozmawiać drugi raz w tym miesiącu. Tym razem telefonicznie*, „Euractiv.pl”, 30 grudnia 2021, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/putin-i-biden-beda-rozmawiac-drugi-raz-w-tym-miesiacu-tym-razem-telefonicznie/>.

77 M. Rigamonti, *Rzecznik MSZ: prezydent Zełenski powinien przeprosić za Wołyń* [wywiad], onet, 19 maja 2023, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/rzecznik-msz-o-wolnyiu-ze-strony-ukrainskiej-brakuje-zrozumienia/bxpf00>.

78 Ambasador Zwarycz dosłownie napisał: „Jakikolwiek próby narzucania Prezydentowi Ukrainy czy Ukrainie, co musimy w sprawie wspólnej przeszłości są nieakceptowalne i niefortunne. Pamiętamy historię i apelujemy o szacunek i wyważenie w wypowiedziach, szczególnie w trudnych realiach ludobójczej agresji rosyjskiej”, *Ambasador Ukrainy odpowiada rzecznikowi MSZ Polski. „Nieakceptowalne i niefortunne”*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 20 maja 2023, <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/8719495.lukasz-jasina-wasyl-zwarycz-ukraina-wolyn-wolodymyr-zelenski.html>.

79 R. Kowalski, *Rzecznik MSZ Łukasza Jasina zawieszony. Komentarz ministerstwa*, RMF24, 30 maja 2023, https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-rzecznik-msz-lukasz-jasina-zawieszony-komentarz-ministerstwa.nld.6810338#crp_state=1.

80 J. Maciejewski, *Fanka eSBeków, niemiecki portal i skłócanie Polski i Ukrainy. Drugie dno napięcia z ambasadorem*, „w.Polityce.pl”, 23 maja 2023, <https://wpolityce.pl/polityka/647690-ja-sina-zwarycz-i-cien-prowokacji-osob-trzecich>.

81 Wypowiedź Drobowycza patrz: M. Глуховський, *Антон Дробович: Ми не маємо права заспокоїтись, вийшовши на кордон*, «Главром», 16 червня, 2023, <https://glavcom.ua/longreads/anton-drobovich-pislja-peremohi-mi-ne-matimemo-sil-na-shchos-spilne-z-rosijanami-u-najblizhchi-100-rokiv-934999.html>.

82 Przykład retoryki i demonstracji politycznych Konfederacji czynionych w tym duchu ukazania obozu Zjednoczonej Prawicy jako wysługującego się Ukrainie patrz: *Rząd PiS oddał Ukrainie wszystko. W zamian nie otrzymał nic!*, „Konfederacja”, <https://konfederacja.pl/grafika/pis-oddal-ukrainie-wszystko-w-zamian-nie-otrzymal-nic/>. *Spotkanie Duda-Zełenski. Politycy Konfederacji przynieśli klęcznik dla prezydenta RP*, „Rzeczpospolita”, 19.09.2023, <https://www.rp.pl/wybory/art39132841-spotkanie-duda-zelenski-politycy-konfederacji-przyniesli-klęcznik-dla-prezydenta-rp>.

83 Przykład tego typu kampanii propagandowej patrz: P. Gospodarczyk, *Zbożowa koalicja przeciwko Polsce? „Kompletna porażka” rządu PiS*, „money.pl”, 23.08.2023, <https://www.money.pl/gospodarka/zbozowa-koalicja-przeciwko-polsce-kompletna-porazka-rzadu-pis-6933457816583104a.html>.

84 M. Глуховський, op.cit.

85 Wypowiedź tę zapamiętałem z programu informacyjnego TVP. Potwierdzają ją także swoją pamięcią dwaj pytani przeze mnie w tej sprawie dziennikarze. Niestety zniszczenie stron internetowych TVPInfo przez nowy rząd RP po 13 grudnia 2023 r. uniemożliwia sporządzenie stosownego odsyłacza.

86 M. Tkacz, *Szef MSZ: Liczymy, że nasi ukraińscy partnerzy zrobią wszystko, by ofiary rzezi wołyńskiej zostały odpowiednio upamiętnione*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 21 czerwca 2023, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8738341.szef-msz-liczymy-ze-nasi-ukrainscy-partnerzy-zrobia-wszystko-by-ofiary-rzezi-wolynskiej-zostaly-odpowiednio-upamietnio-ne.html>.

przebywał wówczas na froncie (o czym w Polsce w czerwcu nie wiadano) i został ranny odłamkiem pocisku w rękę, polska polemika z „żołnierzem”⁸⁷, który znajdował się pod moskiewskimi kulami” tworzyła na Ukrainie szczególnie złe wrażenie, bez względu na przedmiot sporu i racje stron⁸⁸.

Wezwanie do MSZ Ukrainy ambasadora RP (przypomnijmy - jedyne, który pozostał w atakowanym Kijowie) z powodu w swej istocie łagodnej wypowiedzi ministra Marcina Przydacza (który powiedział, że Ukraina powinna doceniać pomoc ze strony Polski)⁸⁹ i dokonanie tego w dniu 1 sierpnia - w rocznicę czczonego powszechnie w Polsce Powstania Warszawskiego z 1944 r.⁹⁰, było – oglądane wycinkowo – bez szerszego kontekstu - posunięciem niezrozumiałym i wręcz absurdalnym. Wszak akt taki (wezwanie ambasadora do MSZ kraju rezydowania) jest sygnałem skrajnego niezadowolenia, zarezerwowanym na sytuacje naprawdę poważne. Polska dokonywała takich posunięć wobec Rosji, oskarżającej ustami Putina nasz kraj o chęć aneksji części Ukrainy⁹¹. Podobnie postąpiono wobec Białorusi Łukaszenki, której chargé d affaires (z braku ambasadora) został wezwany na Szucha – do siedziby polskiego MSZ po tym, jak wojskowe śmigłowce białoruskie naruszyły polską przestrzeń powietrzną⁹² i w kontekście wypowiedzi białoruskiego dyktatora i rosyjskich oficerów, grożących marszem na Warszawę i Rzeszów (gdzie leży wspomniane lotnisko - Jasionka – będące centrum logistycznym dla zaopatrywania Ukrainy w broń i amunicję)⁹³. W tym czasie doszło też do koncentracji oddziałów grupy Wagnera na Białorusi przy granicach z Polską, co groziło incydentami zbrojnymi⁹⁴. Stan relacji polsko-ukraińskich absolutnie nie usprawiedliwiał podobnego kroku po wypowiedzi ministra Przydacza. Dokonano go jednak z błahego powodu. Był on przy tym zwieńczeniem serii tego typu posunięć, a nie jednostkowym „wypadkiem przy pracy”. W Polsce rodziło się pytanie - dlaczego?

Jeden incydent to przypadek, dwa to pech, trzy (incydentu z Drobowyczem nie liczymy, uznając go za „autonomiczny”, a nie wynikający z polityki rządu ukraińskiego) to linia polityczna i absolutna pewność, że akcja jest świadoma i zdeterminowana. Seria wyżej wymienionych incydentów dyplomatycznych, ich charakter (merytorycznie miałki) i powtarzająca się przesadna reakcja strony ukraińskiej, wyglądały na szukanie przez Kijów na siłę konfliktu z rządem Polski, by pomóc Niemcom i polskiej opozycji obalić ów rząd, który „z niczym sobie nie radzi i ze wszystkimi jest skonfliktowany” i umożliwić atak nań ze strony Konfederacji i antyukraińskich „środków kresowych” pod hasłem: „naiwnie wysługiwali się Ukrainie to mają”⁹⁵. Było jasne, że o zdolności do utworzenia (lub nie) większości sejmowej po 15 października 2023 r. rozstrzygać będzie 2-5% głosów oddanych w wyznaczonych na ten dzień wyborach parlamentarnych. Z punktu widzenia mechanizmu obalenia rządu Zjednoczonej Prawicy (PiS) w Polsce było obojętne, czy głosy te odejdą na szukającą patronatu Berlina koalicję pod wodzą Tuska czy na prorosyjską Konfederację. Ta druga i tak nie ma szansy rządzić. Chodziło zaś o to, by nie rządził PiS. W doniesieniach z Brukseli pojawiła się teza, że to Niemcy i Francja skłoniły Ukrainę do skonfliktowania się z Polską, obiecując jej szybką ścieżkę integracji z Unią Europejską i wskazując Polskę jako głównego hamulcowego tego procesu. Potwierdzali ją europarlamentarzyści PiS (np. Witold Waszczykowski), a zaprzeczali jej europosłowie ówczesnej opozycji. Ukraińskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych naturalnie także oficjalnie zaprzeczyło tego typu spekulacjom⁹⁶, trudno jednak oczekiwać, by się do całej sprawy publicznie przyznało.

Wyżej wymienione incydenty okazały się jednak jedynie wstępem do poważniejszego starcia.

⁸⁷ Drobowycz służył wówczas na froncie na południu Ukrainy w wojskach szturmowo-desantowych jako operator drona zwiadowczego. P. Reszka, *Spór o jedną tablicę. Czyli jak się bić na wojnie kulturowej z Rosją. I skąd tarcia z Warszawą*, „Polityka”, 25 sierpnia 2023, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2223908,1.spor-o-jedna-tablice-czyli-jak-sie-bic-na-wojnie-kulturowej-z-rosja-i-skad-tarcia-z-warszawa.read>.

⁸⁸ Informacja zaczerpnięta z rozmowy telefonicznej z pracującym na Ukrainie dziennikarzem polskim Pawłem Bobolowiczem (6.05.2024). Nie zdołaliśmy jednak ustalić, czy Drobowycz został ranny przed czy po wywiadzie dla „Gławkomu”. Z pewnością był już ranny w dniu 25 sierpnia 2023 r.

⁸⁹ M. Zareba, *Przydacz: Ukraina powinna zacząć doceniać to, co robi dla niej Polska*, „Wprost”, 31 lipca 2023, <https://www.wprost.pl/polityka/11329657/przydacz-ukraina-powinna-zaczac-doceniac-to-co-robi-dla-niej-polska.html>.

⁹⁰ *Jest reakcja Ukrainy na słowa prezydenckiego ministra Marcina Przydacza. „Przyjaźń głębsza, niż doraźne cele polityczne”*, „TokFM”, 01.08.2023, <https://www.tokfm.pl/Tok-fm/7,103086,30032159,jest-reakcja-ukrainy-na-slowa-prezydenckiego-ministra-marcina.html>.

⁹¹ A. Wolska, *Ambasador Rosji stawil się w polskim MSZ*, „Euractiv.pl”, 22 lipca 2023, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/ambasador-rosji-stawil-sie-w-polskim-msz/>. Patrz też: *Ambasador Rosji pojawił się w MSZ. „Sposób jego zachowania nie spełniał protokołu dyplomatycznego”*, Onet.pl, 22 lipca 2023, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/ambasador-rosji-pojawil-sie-w-msz-trwalo-bardzo-krotko/e0k8x1t>.

⁹² *Komunikat MSZ, 01.08.2023*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/komunikat-msz10>.

⁹³ *Alaksandr Łukaszenka o „wycieczce” Grupy Wagnera do Warszawy i Rzeszowa. Jest odpowiedź USA*, Polsatnews.pl, 25.07.2023, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2023-07-25/alaksandr-lukaszenka-o-wycieczce-grupy-wagnera-do-warszawy-i-rzeszowa-jest-odpowiedz-usa/> oraz A. Gorczyca, *Rosyjski deputowany marzy o zamachu terrorystycznym w Rzeszowie. „Strach to element wojny hybrydowej”*, „Gazeta Wyborcza. Rzeszów”, 05.02.2023, <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,29430976,strach-przed-zamachem-terrorystycznym-to-takze-element-wojny.html>.

⁹⁴ *Cwiczenia wagnerowców przy granicy z Polską. Szef MON: polskie służby pracują nieustannie. Żaryn: Grupa Wagnera nadal jest narzędziem działania Moskwy*, PAP, 20.07.2023, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1599257%2Ccwiczenia-wagnerowcow-przy-granicy-z-polska-szef-mon-polskie-sluzby>.

⁹⁵ Przykład tego typu ataków patrz: *Ks. Isakowicz-Zaleski dla Frondy: Ukrainie dajemy wszystko, dla siebie nie wymagamy niczego*, „Fronda”, 21.06.2023, <https://www.fronda.pl/a/Ks-Isakowicz-Zaleski-dla-Frondy,216831.html>. Por.: P. Wielgucki, *Rząd PiS znów „wstał z kolan”, tym razem jako „sluga narodu ukraińskiego”*, „PatrzyMy.pl”, 20.05.2023, <https://www.patrzymy.pl/rzad-pis-znow-wstal-z-kolan-tym-razem-jako-sluga-narodu-ukraińskiego/>.

⁹⁶ *Niemcy obiecali Ukrainie wejście do UE za uderzenie w Polskę? Kijów się wypiera*, „Fronda”, 29.09.2023, *Niemcy obiecali Ukrainie wejście do UE za uderzenie w Polskę? Kijów się wypiera* | Fronda.pl. Por.: M. Chlebosz, *Czy Francja i Niemcy obiecały Ukrainie szybkie wejście do UE w zamian za pomoc w obaleniu polskiego rządu?*, „Farmer”, 26-09-2023, <https://www.farmer.pl/fakty/czy-francja-i-niemcy-obeclaly-ukrainie-szybkie-wejscie-do-ue-w-zamian-za-pomoc-w-obaleniu-polskiego-rzadu,136427.html>.

Spór o ziarno

Ukraina od wieków cieszyła się sławą spichlerza Europy. Już Blaise de Vigner francuski kryptograf i podróżnik z XVI w. w swym wydanym w Paryżu w 1573 r. dziele „La Description du Royaume de Poloigne et Pays Adiacens avec les statuts, constitutions, moeurs et façons de faire d’iceux”, a zatem w pierwszych latach Rzeczypospolitej Obojga Narodów, opisywał ją jako „kraj mlekiem i miodem płynący”⁹⁷. Źródłem tego bogactwa była oczywiście żyzność ukraińskich ziem, obdarzających ich mieszkańców bogactwem płodów rolnych. Od tamtych czasów minęło cztery i pół stulecia, ale rolnictwo, mimo straszliwych zniszczeń, których zaznała ukraińska kultura rolna i struktura ludności wiejskiej w dobie sowieckiej⁹⁸, nadal jest jedną z najważniejszych gałęzi gospodarki Ukrainy. Na dodatek w ostatnich latach przed zmasowaną inwazją rosyjską przeżywało ono okres intensywnego rozwoju, czym wyróżniało się pozytywnie na tle generalnie słabej kondycji gospodarki ukraińskiej. W 2021 r. zbiory zbóż na Ukrainie osiągnęły swój historyczny rekord w całych dziejach tego kraju i wyniosły 86 mln ton, co oznaczało wzrost o 32,5% w stosunku do poprzedniego roku. Była to wielkość blisko trzykrotnie wyższa niż poziom rocznych zbiorów w Polsce⁹⁹. Skuteczne konkurowanie z takim potentatem zbożowym jakim jest Ukraina, ze swymi żyznymi czarnoziemami, jest więc w wypadku nieistnienia barier celnych, niemożliwe.

Wojna – ze swej natury niesie zniszczenia – także gospodarce. Nie ominęły one również rolnictwa ukraińskiego, ale wojna jest także, jak mawiał marszałek Józef Piłsudski - „skrótem historii”. Procesy, które bez niej zajęłyby lata lub dziesięciolecia, w wytworzonej przez nią sytuacji nadzwyczajnej mogą postępować szybko i nieść ze sobą zaskakujące skutki.

Tak było i w omawianym wypadku. Wojna przyniosła bowiem – wprawdzie nie bez wahnięć i czasowego zawieszania, ale jednak – przynajmniej jak dotąd trwałe, a co najmniej długotrwałe zniesienie barier celnych w handlu ukraińskimi płodami rolnymi pomiędzy tym krajem a Unią Europejską, a więc i Polską. Ciąg zdarzeń, który do tego doprowadził, miał dramatyczny przebieg i bardzo negatywny wpływ na stan relacji polsko-ukraińskich. Oddziaływanie to było tym groźniejsze, że dotykało ono emocji społecznych szerokich grup opinii publicznej obu stron, a nie ograniczało się jedynie do toczącego się przy „zielonym stoliku” starcia negocjacyjnego dwóch dyplomacji. Dotyczyło też realnych i bieżących interesów obu stron, a nie jedynie problemów moralnych i godnościowych – jak wcześniejsze i równoległe się toczące spory o pamięć historyczną.

Ukraina jest jednym z czołowych eksporterów żywności na świecie. To z tego kraju pochodzi ok. 50% światowego eksportu oleju słonecznikowego, 16% kukurydzy, 10% pszenicy. Poważny jest też jego udział w dostawach na rynki światowe jęczmienia i rzepaku. Eksport płodów rolnych ma kluczowe znaczenie dla ukraińskiej gospodarki. W roku 2021 - ostatnim roku przed zmasowaną inwazją rosyjską - jego wartość wyniosła 27,7 mld dolarów, co stanowiło 40,7% całości ukraińskiego eksportu. Wśród ukraińskich dóbr eksportowych prym wiodą zboża (12,3 mld dolarów) i oleje roślinne, głównie słonecznikowy (7 mld dolarów)¹⁰⁰. Najważniejszymi obszarami docelowymi eksportu ukraińskich płodów rolnych do czasu wybuchu wielkoskalowej wojny były głównie państwa Bliskiego Wschodu, a także Indie i Chiny, a z państw członkowskich Unii Europejskiej, położone stosunkowo daleko od ukraińskich granic Hiszpania, Niderlandy i Włochy.

⁹⁷ Blaise de Vigner pisał: „Ukraina jest to ziemia obiecana, którą Pan Bóg obiecał narodowi żydowskiemu. Kto raz tylko pobujał na Ukrainie, ten już nie może rozłączyć się z nią, bo ona przyciąga każdego, jak magnes żelazo. Ukraińskie niebo śmieje się i wabi człowieka do siebie. Wszędzie rosną drzewa owocowe i winorośl. W starych dębach i bukach roje pszczoł i trzmieli. Zwierzyny w lasach i polach tak dużo, że żubry, dzikie konie i jelenie zabijają tylko dla skóry. Dzikie kozy zabijają tysiącami, na rzekach pełno gniazd bobrowych. Ptactwa jest tyle, że wiosną chłopcy napełniają całe czółna jajami dzikich kaczek, gęsi, żurawi i labędzi. Psy karmią mięsem i rybą. Na Podolu wystarczy zaorać jeden raz i siać ziarno, urodzi się dwa razy. W jednym roku mogą być dwa albo trzy zbiory.” L. Podhorodecki, *Żarys dziejów Ukrainy*, t.I, Warszawa 1976, s.223-224. Por.: idem, *Sicz zaporoska*, Warszawa 1978 t.I, s.5-10.

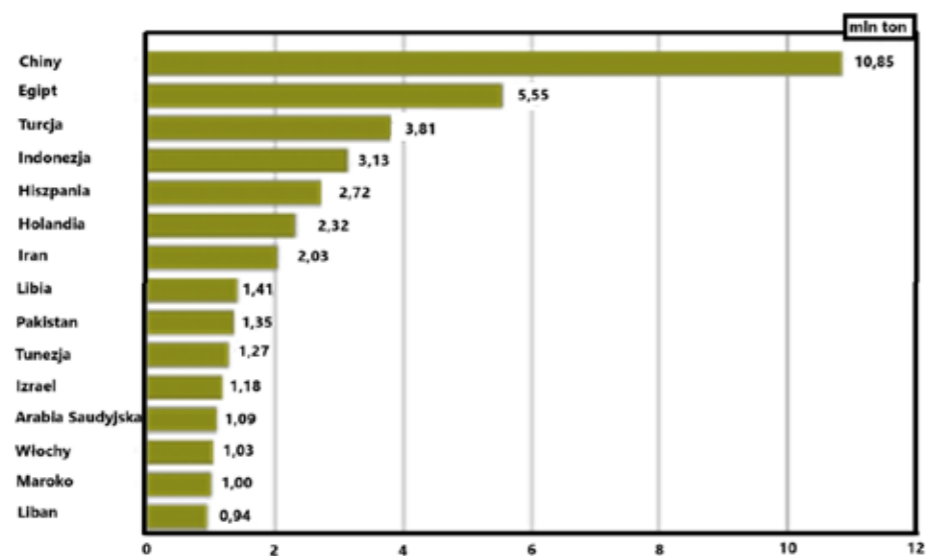
⁹⁸ Największą katastrofą w tym zakresie była niewątpliwie kolektywizacji i Holodomor oraz eksterminacja ludności i masowe deportacje tak doby stalinowskiej, jak i te wynikające z II wojny światowej i jej bezpośrednich skutków, choć oczywiście nie wszystkie części dzisiejszej Ukrainy przeżywały wszystkie te tragiczne wydarzenia równocześnie i w jednakowej skali, choćby z tego powodu, że do 1939 r. ZSRS nie obejmował dzisiejszej Ukrainy zachodniej. Szerzej o kolektywizacji i Holodomorze patrz: M. Dolot, *Execution by Hunger. The Hidden Holocaust*, New York 1985, ss. 231. Por.: Ю. Мицук (red.), *Український волюкост 1932-1933. Свідчення тих хто вижив*, vol. 1-2, Київ 2003-2004, ss. 295 i 441 oraz R. Kuśnerz, *Ukraina w latach kolektywizacji i Wielkiego Głodu (1929-1933)*, Toruń 2005, ss. 336. P. Eberhardt, *Konsekwencje demograficzne wielkiego głodu na Ukrainie w latach trzydziestych XX wieku*, „Czasopismo Geograficzne”, LXV, 1994, nr 3-4, s. 275-290.

⁹⁹ S. Matuszak, *Produkcja i eksport żywności z Ukrainy w warunkach wojny z Rosją*, „Komentarze OSW”, nr 444, 6.05.2022, s. 1.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 3.

WYKRES NR 1.

Najwięksi importerzy zbóż z Ukrainy w 2021 r.

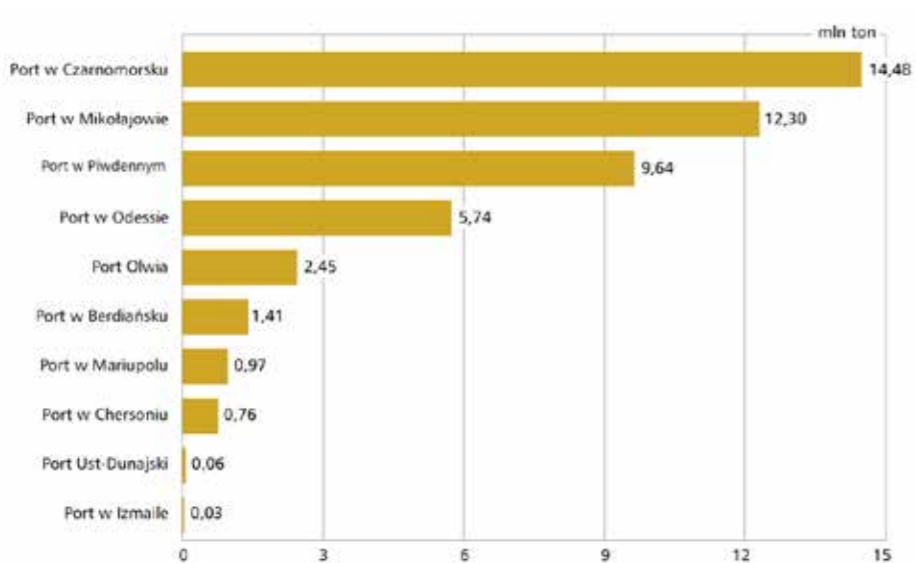
Źródło: S. Matuszak, *Produkcja i eksport żywności z Ukrainy w warunkach wojny z Rosją*, „Komentarze OSW”, nr 444, 6.05.2022, s.3.

Przed wielkoskalowym najazdem rosyjskim około dwóch trzecich ukraińskich towarów eksportowych ekspediowano za granicę szlakami morskimi. Specyfika przewozu lwiej części płodów rolnych (drobnicowy charakter ładunku) powodował, że w odniesieniu do nich wskaźnik ten był jeszcze wyższy i dla

zbóż wynosił 99%, a dla olejów roślinnych 91%. Zaledwie 6% z nich wysyłano transportem drogowym, a 3% – kolejowym. W ostatnim kwartale 2021 r. przeładunek tych dóbr w portach ukraińskich wynosił 5–6 mln ton miesięcznie dla zbóż i 500–600 tys. ton dla olejów roślinnych¹⁰¹.

WYKRES NR 2.

Eksport zbóż z ukraińskich portów w 2021 r.

Źródło: S. Matuszak, *Produkcja i eksport żywności z Ukrainy w warunkach wojny z Rosją*, „Komentarze OSW”, nr 444, 6.05.2022, s.4.

Problemy z drożnością szlaków wodnych wiodących z portów ukraińskich w Berdiańsku, Mariupolu i Heniczesku przez Morze Azowskie i Cieśninę Kerczeńską, blokowanych przez

Rosję, zdarzały się nagminnie już od rosyjskiej inwazji na Krym i Donbas, a od incydentu z rosyjskim kutrem z 2018 r. stały się regułą¹⁰². Wraz z początkiem wielkoskalowej agresji

rosyjskiej na Ukrainę wszystkie porty ukraińskie nad Morzem Czarnym i Morzem Azowskim oraz prowadzące do nich szlaki wodne zostały zablokowane przez flotę rosyjską. W wyniku niepomyślnego dla Ukrainy przebiegu działań wojennych na froncie południowym kraj ten w pierwszych miesiącach walk utracił trwale kontrolę nad trzema zajętymi przez wojska rosyjskie liczącymi się portami – w Berdiańsku i Heniczesku oraz w zdobytym przez Rosjan po ciężkich walkach (24 II-20 V 2022 r.) i dotąd okupowanym Mariupolu¹⁰³, a czasowo także w okupowanym przez najeźdźców przez osiem miesięcy (2 III – 11 XI 2022 r.) Chersoniu. Przez utracone lub zablokowane porty wcześniej eksportowano blisko 70% ukraińskich produktów, w tym także płodów rolnych.

Na szczęście dla Ukrainy porty utracone nie były wiodącymi portami eksportowymi. Największe i najważniejsze porty w Odessie, Czarnomorsku, Północnym i Mikołajowie zostały utrzymane w rękach ukraińskich, a ich infrastruktura albo pozostała nietknięta, albo też doznała niewielkich uszkodzeń¹⁰⁴. Działał też średniej wielkości port w Olwii i pomniejsze porty jak ten w Biełgorodzie Dniestrowskim oraz porty rzeczne klastra¹⁰⁵ naddunajskiego w Wyłkowie - Ust-Dunajsku (który jednak zasadniczo jest portem turystycznym), w Reni (mający problemy z wiodącymi przez Mołdawię połączeniami kolejowymi z resztą Ukrainy)¹⁰⁶ i największy z nich – port w Izmaile na Dunaju, przez które usiłowano przekierować choćby część eksportowanego zboża¹⁰⁷. Zarówno porty główne, jak i pomocnicze pozostające w rękach ukraińskich mogły szybko wznowić działalność eksportową, ale do tego potrzebne było udrożnienie wiodących do nich szlaków morskich. Porty rzeczne w żaden bowiem sposób nie mogły rozwiązać problemu spedycji ukraińskiego zboża. Nic zatem dziwnego, że rosyjska blokada morska przyniosła w efekcie załamanie się handlu zagranicznego Ukrainy i znaczące zmiany w kierunkach ukraińskiego eksportu i importu - przede wszystkim na korzyść bezpośrednich zachodnich sąsiadów Ukrainy – głównie Polski¹⁰⁸. Szczególnie mocno uderzyła ona zaś właśnie w eksport drobnicowych produktów rolnych

- zbóż i olejów. Według niepewnych danych w marcu 2022 r. za granicę sprzedano 1,1 mln ton kukurydzy, 309 tys. ton pszenicy i 118 tys. ton oleju słonecznikowego, a zatem czterokrotnie mniej niż w okresie „skróconego miesiąca” (1-24 lutego) bezpośrednio poprzedzającego inwazję. Ukraiński minister rolnictwa Mykoła Solski w wywiadzie udzielonym w kwietniu 2022 r. „Ukraińskiej Prawdzie” podał jednak znacząco niższe dane i to przemawiając w tonie optymistycznym i prezentując je jako objaw sukcesu i ożywiania się ukraińskiego eksportu po pierwszym szoku wywołanym inwazją¹⁰⁹.

Sytuację pogarszał fakt, że Ukraina nie posiadała (i nadal nie posiada) wystarczającej infrastruktury do magazynowania dużej ilości zboża, a na dodatek część istniejących elewatorów – szczególnie te w portach - nie jest przystosowana do przechowywania go dłużej niż przez dwa do trzech miesięcy¹¹⁰.

W tej sytuacji znalezienie alternatywnych – pozostających poza rosyjską kontrolą - tras masowego eksportu ukraińskich płodów rolnych (w szczególności zboża) stało się palącą potrzebą gospodarczą i polityczną Ukrainy. Sprostanie temu wyzwaniu nie było jednak rzeczą prostą, ani z technicznego i logistycznego punktu widzenia, ani też w wymiarze stosunków Ukrainy z sąsiadami z Europy Środkowej, dla których ukraińskie produkty rolne stanowią silną konkurencję, godzącą w interesy ich rodzimych rolników. Na to „pole minowe” nałożyły się dodatkowe względy wynikające z interesów ekonomicznych wiodących mocarstw Unii Europejskiej (głównie Niemiec – patrz niżej – kwestia negocjacji z Mercosur) i polityczna wola jej lewicowo-liberalnego mainstreamu obalenia konserwatywnego rządu polskiego, którego kłopoty na dowolnym kierunku były mile widziane w Brukseli. Kumulacja tych czynników nastąpiła w roku 2023, gdy czekały Polskę wybory parlamentarne.

Pierwszym kierunkiem poszukiwań alternatywnych dróg eksportu dla Ukrainy było przekierowanie handlu zagranicznego produktami rolnymi ze szlaków morskich na lądowe. W Kijowie największe nadzieje wiązano z połączeniami wiodącymi

waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2018-08-08/akwen-pod-specjalnym-nadzorem-rosyjsko-ukraińskie-napięcia-na.

103 Ł. Zalesiński, *Ukraina: garnizon Mariupol wykonał swoje zadanie*, „Polska Zbrojna”, 17.05.2022, <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/37252>. Szczegółowe doniesienia z walk – dzień po dniu patrz: A. Wilk, P. Zochowski i inni, *Rok wojny w analizach Ośrodka Studiów Wschodnich* (red. A. Eberhardt, T. Iwański, W. Konończuk), Warszawa 2023, s. 40, 46, 52-64, 67-70, 73, 76-81, 84-88, 91, 94, 97-101, 103-104, 106-107, 109-110, 114, 117-118, 122-125, 128-129, 131-136, 138-139, 147-149, 157-168, 170-171, 174, 178-179, 181-182, 184-186, 188-191, 195-195, 198, 200-201, 203-204, 206-207, 209-211, 213-215, 219-220, 222-223, 226-242, 246-247, 250, 252, 254-256, 258-261, 264, 272, -273, 276, 278-280, 282, 286-288, 295.

104 S. Matuszak, *Produkcja i eksport żywności z Ukrainy* ..., s. 3.

105 Klaster - geograficzna koncentracja konkurencyjnych firm w powiązanych sektorach gospodarczych, związanych ze sobą ekonomicznie i dzielących te same umiejętności, technologie i infrastrukturę. Szerzej patrz: *Klasy w Małopolsce*, „Małopolska”, <https://www.malopolska.pl/biznes/bizneswmalopolsce/instytucje-wspierajace-biznes/klasy-w-malopolsce>. A. Bak, *Ukraińskie porty zwiększyły o ponad 3/4 obroty w tym roku*, „Agro Profil. Magazyn Rolniczy”, 5 września 2024, <https://agroprofil.pl/wiadomosci/ukraińskie-porty-zwiekszyly-o-ponad-3-4-obroty-w-tym-roku/>.

106 Morskie porty Ukrainy: porty Morza Czarnego nie funkcjonują, transport przeszedł na porty dunajskie 19 sierpnia 2023. Porty te nie były jednak w dobrej kondycji finansowej. Szerzej patrz: D. Walewska, *Ukraiński morski port nad Morzem Czarnym na sprzedaż*, „Rzeczpospolita”, 07.02.2023, <https://www.rp.pl/transport/art37915081-ukraiński-morski-port-nad-morzem-czarnym-na-sprzedaz>.

107 *Transport ukraińskiego zboża przez Dunaj – obiecująca, ale nie wystarczająca perspektywa*, „Top Agrar.pl”, 11.06.2022, <https://www.topagrar.pl/articles/konflikt-ukraina-rosja/transport-ukraińskiego-zboża-przez-dunaj-obiecująca-ale-nie-wystarczająca-perspektywa-2456840>.

108 Szerzej patrz: idem, *Wojenny rok w handlu zagranicznym Ukrainy*, „Komentarze OSW”, nr 487, 8.02.2023, s. 1-8, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-02-08/wojenny-rok-w-handlu-zagranicznym-ukrainy>.

109 Mykoła Solski w rzeczonym wywiadzie podał, że eksport płodów rolnych w marcu wyniósł zaledwie 200 tys. ton. W kwietniu 2022 r. Ukraina wyeksportowała według niego jedynie 1,1 mln ton zbóż. O. Павлич, Д. Денков, *Аграрний експорт оживає: у квітні з України вивезли у 5 разів більше сільськогосподарської продукції*, „Українська правда / Економічна правда”, 3 травня 2022, <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/3/686557/>.

110 S. Matuszak, *Produkcja i eksport żywności z Ukrainy* ..., s. 1.

101 Ibidem, s. 3.

102 Szerzej patrz: K. Nieczypor, *Akwen pod specjalnym nadzorem. Rosyjsko-ukraińskie napięcia na Morzu Azowskim*, „Komentarze OSW”, nr 279, 8.08.2018, s. 1-5, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2018-08-08/akwen-pod-specjalnym-nadzorem-rosyjsko-ukraińskie-napięcia-na-morzu-azowskim>.

przez Polskę do portów bałtyckich (głównie Gdańska), ale prowadzono rozmowy na temat wykorzystania infrastruktury portowej także z Litwą, Estonią i Rumunią¹¹¹. Z państwami bałtyckimi Ukraina nie dzieli jednak wspólnej granicy i tranzyt do ich portów, wobec niemożności jego poprowadzenia przez sprzymierzoną z Rosją Białoruś, tak czy inaczej musiałby odbywać się przez Polskę, z Rumunią zaś relacje Kijowa przed wojną rosyjsko-ukraińską nie należały do najcieplejszych¹¹². Zagrożenie ze strony Kremla, silnie odczuwane także w Bukareszcie i bezpośrednie sąsiedztwo ukraińsko-rumuńskie, a także oddziaływanie Polski, zainteresowanej współpracą obu tych państw¹¹³, skutkowało jednak od 2016 r. stopniowym zasypywaniem wcześniejszych podziałów¹¹⁴ i w efekcie po zmasowanej inwazji rosyjskiej szybkim zawarciem stosownego porozumienia ukraińsko-rumuńskiego, które podpisano w marcu 2022 r.¹¹⁵. Pierwszy statek z ukraińskim zbożem wypłynął z portu w Konstancy już 29 kwietnia 2022 r.¹¹⁶. Kilka dni wcześniej - 23 kwietnia 2022 r. Polska i Ukraina podpisały memorandum dotyczące zacieśnienia współpracy między kolejami obu państw. Przewidziano w nim utworzenie wspólnej spółki dróg żelaznych, która miałaby obsługiwać tranzyt ukraińskich towarów na rynki zachodnie¹¹⁷. Eksperti wskazywali jednak, że pojemność transportu kolejowego i kołowego jest dla tego typu towarów jak płody rolne mniejsza od transportu statkami o kilka rządów wielkości, nie przekracza bowiem 500 tys. ton zboża miesięcznie i jego spedycja tą drogą nie może stanowić realnego rozwiązania problemu blokady tras morskich¹¹⁸. Praktyka nie potwierdziła tych pesymistycznych danych i w rzeczywistości już w kwietniu 2022 r. wyeksportowano z Ukrainy drogą lądową 1,1 mln ton płodów rolnych, ale wbrew optymistycznemu tonowi

ukraińskich mediów, skądinąd słusznie uznających ten wynik za sukces¹¹⁹, było to i tak dalekie od możliwości zaspokojenia potrzeb logistycznych ukraińskiego eksportu.

Wielkoskalowa agresja Rosji na Ukrainę, połączona z blokadą ukraińskich portów, bez względu więc na podejmowane wysiłki przekierowania ukraińskiego handlu zagranicznego na szlaki lądowe, oznaczała w pierwszych miesiącach roku 2022 straty dla Kijowa rzędu 180 mln dolarów dziennie i wstrzymanie dostaw ważnych towarów - przede wszystkim węgla (kluczowego dla utrzymania pracy ukraińskiego systemu energetycznego, pozbawionego dostępu do kopalni na okupowanych terenach Donbasu), ale także ropy naftowej, benzyny i oleju napędowego¹²⁰ - paliw, napędzających wszelkie pojazdy użytkowane przez armię ukraińską, a zatem mających w warunkach wojny znaczenie strategiczne.

Dla prowadzenia wojny niezbędny jest jednak nie tylko import wyżej wskazanych dóbr, ale także eksport umożliwiający pozyskiwanie środków na finansowanie wszelkich działań państwa. W tym zakresie zaś istotną część dochodów, jak wyżej wskazano, Ukraina czerpie z eksportu żywności.

Zmasowana agresja rosyjska wzmocniła przy tym znaczenie ukraińskiego eksportu rolnego dla dochodów kraju, gdyż spowodowała skokowy wzrost cen zbóż na giełdach światowych¹²¹. Poważnym zniszczeniom uległa także infrastruktura przemysłowa, skoncentrowana w większości w południowych i wschodnich obwodach Ukrainy, a zatem na terenach bezpośrednio objętych walkami lub utraconych. Siłą rzeczy redukcja dochodów z produkcji przemysłowej

111 Ibidem, s.4.

112 Szerzej patrz: *Próba naprawy stosunków rumuńsko-ukraińskich*, „Analizy OSW”, 25.05.2011, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2011-05-25/proba-naprawy-stosunkow-rumuńsko-ukraińskich>. Por.: T. Iwański, *Ukraina – Rumunia: przedłużający się impas*, „Komentarze OSW”, nr 68, 29.12.2011, s. 1-7, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2011-12-30/ukraina-rumunia-przedluzajacy-sie-impas>.

113 Przykładami oddziaływania Polski w kierunku ocieplenia relacji rumuńsko-ukraińskich były zarówno wysiłki na rzecz włączenia Ukrainy do współpracy (w tym także z Rumunią) w ramach Inicjatywy Trójmorza (Łańcut Declaration II of the Ministers of Transport Hungary, the Republic of Lithuania, the Republic of Poland, Romania, the Slovak Republic, the Republic of Turkey and Ukraine, on Strengthening the Cooperation in the Area of Transport in the Carpathians and Continuation of the Via Carpatia Development, [w:] *10 lat Deklaracji Łańcuckiej, czyli krótko o Via Carpatia*, Muzeum Zamek w Łańcut, <https://www.zamek-lancut.pl/pl/Aktualnosci.357>), wspólna wizyta prezydentów Polski, Ukrainy i Rumunii w Kiszyniowie (Andrzej Duda na obchodach Święta Niepodległości Mołdawii, Prezydent.pl, 27 sierpnia 2021, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/drugi-dzien-wizyty-andrzej-duda-w-moldawii-34496>. Por.: „Powszechnie wsparcie dla regionu”. W Kiszyniowie spotkali się prezydenci Polski, Mołdawii, Rumunii i Ukrainy, „Polskie Radio24.pl”, 27.08.2021, <https://polskieradio24.pl/artykul/2796156.Powszechnie-wsparcie-dla-regionu-W-Kiszyniowie-spotkali-sie-prezydenci-Polski-Moldawii-Rumunii-i-Ukrainy>), jak i spotkanie prezydentów Polski, Litwy, Łotwy, Estonii i Rumunii w Kownie z przyjęciem deklaracji na temat bezpieczeństwa europejskiego zawierającej wyrazy wsparcia dla walczącej z Rosją Ukrainy. *Joint statement of the President of Latvia Egils Levits, President of Lithuania Gitanas Nausėda, President of Poland Andrzej Duda, President of Romania Klaus Iohannis on the regional security and European integration*, November 25, 2022, <https://rpl/en/joint-statement-of-the-president-of-latvia-egils-levits-president-of-lithuania-gitanas-nauseda-president-of-poland-andrzej-duda-president-of-romania-klaus-iohannis-on-the-regional-security-and-european-integration/39529>. Por.: *Prezydent z wizytą na Litwie*, Prezydent.pl, 25 listopada 2022, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydent-z-wizyta-na-litwie.61560>.

114 Szerzej patrz: T. Dąbrowski, T. Iwański, *Przelamywanie nieufności w stosunkach Rumunii i Ukrainy*, „Analizy OSW”, 27.04.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-04-27/przelamywanie-nieufnosci-w-stosunkach-rumunii-i-ukrainy> oraz: J. Pieńkowski, *Stosunki Rumunii z Ukrainą – współpraca mimo impasu*, „Biuletyn PISM”, nr 52 (2250), 10 marca 2021, https://www.pism.pl/publikacje/Stosunki_Rumunii_z_Ukraina_wspolpraca_mimo_impasu.

115 *Україна домовляється з Румунією про експорт своєї агропродукції через порт Констанци*, „Європейська правда”, 31 березня 2022, <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/31/7136965/>.

116 *Перше судно з українським зерном завантажили для експорту в порту Румунії*, „Європейська правда”, 29 квітня 2022, <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/29/7138606/>.

117 *Polska i Ukraina zacieśni współpracę kolejową. Powstanie wspólna firma logistyczna*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 24 kwietnia 2022, <https://serwis.gazetaprawna.pl/transport/artykuly/8406233-memorandum-wspolpraca-kolejowa-polska-ukraina.html>. Por.: *Polska pomoże ratować gospodarkę Ukrainy. Zupełnie nowy wymiar wsparcia*, „Money.pl”, 24.04.2022, <https://www.money.pl/gospodarka/polska-pomoze-ratowac-gospodarka-ukrainy-zupelnie-nowy-wymiar-wsparcia-6761659624287040a.html>.

118 S. Matuszak, *Produkcja i eksport żywności z Ukrainy* ..., s. 4.

119 О. Павлиш, Д. Денков, *Аграрний експорт оживає: у квітні з України вивезли у 5 разів більше сільгосппродукції*, „Українська правда / Економічна правда”, 3 травня 2022, <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/3/686557/>.

120 S. Matuszak, *Pierwsze skutki wojny dla gospodarki Ukrainy*, „Analizy OSW”, 16.03.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-16/pierwsze-skutki-wojny-dla-gospodarki-ukrainy>.

121 Ibidem.

spowodowała wzrost procentowego udziału rolnictwa w gospodarce narodowej kraju. Z drugiej strony inwazja rosyjska i okupacja znaczącej części regionów rolniczych Ukrainy, a także zniszczenia wojenne skutkowałe skurczeniem się terenów upraw w roku 2022 w porównaniu do roku 2021 szacunkowo o ok. 30%. Stało się tak pomimo tego, że jak dotąd te obwody Ukrainy, w których produkuje się najwięcej płodów rolnych (położone w centralnej, północnej i wschodniej części kraju) nie zostały zajęte przez Rosjan bądź były okupowane jedynie tymczasowo¹²² i zostały wywołane w okresie marzec-kwiecień 2022 r. (regiony północne) oraz wrzesień 2022-luty 2023 (Charkowszczyzna i część obwodu chersońskiego)¹²³. Na terenach nawet jedynie przejściowo zajętych przez siły najeźdźców (duża część obwodów kijowskiego, czernihowskiego i sumskiego) oraz w regionach gdzie miały miejsce intensywne walki pozostało jednak wiele niewybuchów i min, co utrudnia prace polowe i sprowadza ryzyko na pracujących rolników. Odnotowano już nawet przypadki śmierci traktorzystów, spowodowanej przez te pozostałości po walkach¹²⁴. Na dodatek, w wyniku wyżej wspomnianego przerwania szlaku dostaw i oczywistego w warunkach wojny priorytetu dla zaopatrywania armii, pojawiły się (choć jak dotąd nie dramatyczne) problemy z paliwami dla maszyn rolniczych.

Do czasu rosyjskiego najazdu Ukraina z produkcji własnej pokrywała zapotrzebowanie na około 50% zużywanej benzyny, 15% oleju napędowego i 20% LPG. Około 2/3 sprowadzanej z zagranicy benzyny i oleju napędowego pochodziło z Białorusi i Rosji. Import z tych kierunków naturalnie został przerwany po rozpoczęciu zmasowanej inwazji rosyjskiej. Najeźdźcy systematycznie niszczyli i niszczą ukraińskie bazy naftowe na terenie całego kraju, a rafineria w Krzemieńczuku - jedyna działająca na Ukrainie, została w wyniku rosyjskiego ostrzału zmuszona do zaprzestania produkcji. Kijów szukał rozwiązania tej sytuacji w imporcie paliw z państw UE, co jednak napotyka na liczne trudności, związane z dokonywanymi przez Rosjan zniszczeniami ukraińskiej infrastruktury tranzytowej. Mimo to, w pierwszym roku wojny nie odnotowano znaczącego deficytu paliwa wydzielanego na potrzeby rolnictwa, choć zdarzały się jego krótkotrwałe lokalne niedobory¹²⁵. Poważnym mankamentem jest natomiast brak rąk do pracy w rolnictwie, tak z powodu mobilizacji, jak i bardzo licznego uchodźstwa wojennego.

W zaistniałej sytuacji dokonywanie zbiorów płodów rolnych na Ukrainie ukraińska opinia publiczna w naturalny sposób skłonna była uznać za obciążone szczególnym ryzykiem i

wymagające takiego poświęcenia i wysiłku. Ich marnotrawienie odbierano więc nad Dnieprem jako nadzwyczaj bolesne.

W tych to właśnie – wyżej opisanych uwarunkowaniach gospodarczych, politycznych i psychospołecznych, istniejących na Ukrainie, rozegrał się spór polsko-ukraiński, a w istocie ukraińsko-środkowoeuropejski, znany opinii publicznej jako „spór o ziarno”. Drogę do niego – wówczas jeszcze nieświadomie - otworzono kierując się wolą pomocy dla napadniętego sąsiada, ale z nastawieniem, iż przyjmowane rozwiązania mają charakter tymczasowy, a nie trwały i służą tranzytowi ukraińskich produktów rolnych na rynki państw trzecich, a nie otwarciu na nie rynku własnego.

Rzecz zaczęła się w czerwcu 2022 r. gdy Unia Europejska w ramach wsparcia walczącej z rosyjskim najazdem Ukrainy, podjęła (popieraną także przez Polskę) decyzję o tymczasowym otwarciu unijnego rynku na nieograniczony, bezcłowy import ukraińskich produktów rolnych¹²⁶. Ukraina, po uzyskaniu możliwości nieograniczonego eksportu płodów rolnych na rynek europejski, zwiększyła skokowo udział swego eksportu do UE, w tym do Polski. Rynek rolny w Polsce odczuł konkurencję ukraińską tym boleśniej, że w tym samym czasie nastąpiła obniżka cen wielu produktów rolnych na światowych giełdach towarowych¹²⁷. W tej sytuacji wiosną 2023 r. rozgorzał polsko-ukraiński spór o przeciekanie na polski rynek wewnętrzny ukraińskich produktów rolnych, przesyłanych tranzytem przez Polskę. W odróżnieniu od poprzednich zdrażnień, dotyczył on – jak wyżej wskazano - realnych i współczesnych, a nie historycznych czy prestiżowych interesów obu stron.

Po dziewięciu miesiącach od otwarcia granic UE na tranzyt ukraińskich płodów rolnych, który w istocie przerodził się w ich swobodny eksport (przemysł) na jednolity rynek europejski, sytuacja dojrzała do protestu. 31 marca 2023 r. premierzy Bułgarii - Rumen Radev, Polski – Mateusz Morawiecki, Rumunii - Nicolae-Ionel Ciuca, Słowacji - Eduard Heger i Węgier - Viktor Orbán wystosowali wspólny list do przewodniczącej Komisji Europejskiej Ursuli von der Leyen z żądaniem interwencji na rzecz ochrony europejskiego rynku rolnego przed zalewem taniej ukraińskiej żywności. Zawarte w nim postulaty obejmowały:

1. „uruchomienie dodatkowych źródeł finansowania, poza planowanymi środkami nadzwyczajnymi, w celu wsparcia producentów rolnych, którzy ponieśli straty i są zagrożeni utratą płynności finansowej. Środki te mogłyby również

pomóc w realizacji pierwotnego celu «pasów solidarności», czyli eksportu ukraińskich nadwyżek towarów rolnych do krajów Afryki i Bliskiego Wschodu, a tym samym zapobiec klęsce głodu” w owych regionach dotkniętych deficytem żywności.

2. „przeanalizowanie (przez Komisję Europejską – P.Ż.G.) możliwości zakupu nadwyżek zboża od sąsiednich państw członkowskich na cele humanitarne.”
3. „wsparcie finansowe ze strony UE na potrzeby szybszego rozwoju infrastruktury transportowej i wzmocnienia połączeń (infrastruktura kolejowa, drogowa, portowa, rozbudowa granicznych terminali przeładunkowych, poprawa infrastruktury portów Morza Czarnego i Dunaju oraz połączeń intermodalnych) oraz udostępnienie przez uczestników rynku dodatkowych pojazdów (taboru towarowego, statków i ciężarówek) w celu zapewnienia i usprawnienia obiegu stale rosnącego strumienia towarów z Ukrainy do UE oraz umożliwienia jego płynnego przekazywania do krajów trzecich.”
4. Zaproponowanie przez Komisję Europejską „wspólnego unijnego rozwiązania, które we współpracy ze Światowym Programem Żywnościowym (WFP) zapewniłoby zakup ukraińskiego zboża, aby nie trafiło ono do państw członkowskich UE. Pomogłoby to utrzymać przepływ handlowy żywności i złagodzić wpływ inwazji Rosji na Ukrainę na kraje trzecie.”
5. „przyspieszenie procesu proponowania mechanizmów pomocowych na poziomie UE”
6. „przyspieszenie procedur notyfikacji programów realizowanych na podstawie komunikatu Komisji – Tymczasowe kryzysowe ramy środków pomocy państwa w celu wsparcia gospodarki po agresji Rosji wobec Ukrainy (2022/C 426/01)¹²⁸.”
7. „W zakresie mechanizmów handlowych (...) zmianę obecnej podstawy prawnej importu rolnego z Ukrainy w celu wprowadzenia możliwości regulowania wielkości i kierunku nadmiernego napływu produktów rolnych” poprzez:

- „wprowadzenie automatycznego mechanizmu wsparcia dla rolników w regionach i sektorach dotkniętych nadmiernym importem z Ukrainy, który zakłóca rynki UE i szkodzi unijnym producentom.
- W omawianym obecnie w UE rozporządzeniu w sprawie rozszerzenia autonomicznych środków handlowych na towary importowane z Ukrainy (...) zmianę przepisów dotyczących klauzuli ochronnej, tak aby kontyngenty taryfowe były zmniejszane w stosunku do ich rocznego poziomu w przypadku ponownego wprowadzenia taryf w ramach układu o stowarzyszeniu.”
- Wprowadzenie mechanizmu monitorowania wpływu proponowanego rozporządzenia i zachowanie przez UE możliwości reagowania na nieuczciwe praktyki w imporcie z Ukrainy (np. w formie wzmocnionego nadzoru lub możliwości wszczęcia postępowania antydumpingowego).

Zauważano także, że „Należy również skutecznie rozwiązać problem nadmiernych ilości towarów pozostających w państwach członkowskich, a tym samym zagrażających «pasom solidarności»”¹²⁹.

21 kwietnia 2023 r. Warszawa nie czekając już na reakcję Komisji Europejskiej wprowadziła restrykcje mające zahamować proceder przemycania na rynek polski ukraińskich produktów rolnych – w tym ziarna¹³⁰. Spotkało się to z kierowanymi z Kijowa pod adresem Warszawy oskarżeniami o blokowanie ukraińskiego eksportu¹³¹. Sam prezydent Zełenski jeszcze w grudniu 2023 r. nadal zarzucał Polsce blokowanie przewozu ukraińskiego ziarna przez jej terytorium¹³². Polska jednak nigdy nie sprzeciwiała się tranzytowi tychże produktów, a jedynie ich nielegalnemu przenikaniu na własny rynek po ich wpuszczeniu do naszego kraju pod hasłem rzeczonożnego tranzytu. Ukraina, oskarżając Polskę o blokowanie ukraińskiego eksportu – wywoływała wśród słabo zorientowanej w zawiłościach całej sytuacji opinii publicznej tak własnej, jak i zachodniej wrażenie, że chodzi o całkowite zamknięcie granic Polski także na tranzyt ukraińskich płodów rolnych. Kijów zatem zachowywał się nielojalnie i nie wykazywał zrozumienia potrzeb politycznych i gospodarczych swego oddanego

128 Komunikat Komisji. Tymczasowe kryzysowe ramy środków pomocy państwa w celu wsparcia gospodarki po agresji Rosji wobec Ukrainy, (2022/C 426/01), Dz.U.U.E.C.2022.426.1, 9 listopada 2022 r., <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/komunikat-komisji-tymczasowe-kryzysowe-ramy-srodkow-pomocy-panstwa-w-celu-72071895>.

129 Wspólny list Bułgarii, Węgier, Polski, Rumunii i Słowacji w sprawie środków przeciwdziałających negatywnym skutkom zwiększonego przywozu produktów rolnych z Ukrainy na rynek UE, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, 31.03.2023, gov.pl, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, https://www.gov.pl/web/premier/wspolny-list-bulgarii-wegier-polski-rumunii-i-slowacji-w-sprawie-srodkow-przeciwdzialajacych-negatywnym-skutkom-zwiekszonego-przywozu-produktow-rolnych-z-ukrainy-na-rynek-ue?fbclid=IwY2xjawGKcRRleHRuA2FibQlxMQABHXiWG5f5VbPpL-0kuJEhQDbWiiQF-FK1EK28vNDIaAP3N-VUVpaHox0DZwG_aem_EunLVj6VRHjXng2bruYBlg. Patrz też: *Ukraińskie zboże w UE. Premierzy Polski, Węgier, Rumunii, Bułgarii i Słowacji żądają interwencji od szefowej KE*, „Polskie Radio24.pl”, 31.03.2023, <https://polskieradio24.pl/artykul/3144030,ukrainskie-zboze-w-ue-premierzy-polski-wegier-rumunii-bulgarii-i-slowacji-zadaja-interwencji-od-szefowej-ke>.

130 Restrykcjami objęto 18 kategorii produktów. Szerzej patrz: *Tranzyt produktów rolnych z Ukrainy przez Polskę*, Ministerstwo Finansów - Krajowa Administracja Skarbowa, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl, 21.04.2023, <https://www.gov.pl/web/kas/tranzyt-produktow-rolnych-z-ukrainy-przez-polske>.

131 А. Дикун, *Полілізм на крові або чому поляки блокують українське збіжжя. Які переваги отримає Польща та інші країни ЄС від поновлення експорту українського зерна?*, „Українська правда / Економічна правда”, 2 червня 2023, <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/2/700749/>. Por.: В. Кіцак, *Польща несподівано заборонила імпорту українського зерна, овочів, м'яса та інших агропродукції. Що відбувається*, „Журнал Forbes Ukraine”, 15 квітня 2023, <https://forbes.ua/news/polshcha-nespodivano-zaboronila-im-port-ukrainskogo-zerna-ovochey-myasa-ta-inshoi-agroproduktii-shcho-vidbuvaetsya-15042023-13105>.

132 *Зеленський: Польща фінансово втратила від блокування вивезення зерна з України*, „Радио Свобода”, 19 грудня 2023, <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-polshcha-blokuvannya-zerna/32739053.html>.

122 Idem, *Produkcja i eksport żywności z Ukrainy...*, s. 2.

123 A. Wilk, P. Żochowski i inni, op.cit., s. 177-203, 435-451, 523-530.

124 S. Matuszak, *Produkcja i eksport żywności z Ukrainy...*, s. 2.

125 Ibidem, s.2.

126 *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/870 z dnia 30 maja 2022 r. w sprawie środków tymczasowej liberalizacji handlu będących uzupełnieniem koncesji handlowych mających zastosowanie do ukraińskich produktów na podstawie Układu o stowarzyszeniu między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej oraz ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony*, PE/21/2022/REV/1, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej”, L 152, 3.6.2022, s. 103–108. Patrz też:

127 M. Patey, *Dr Patey: Import zboża z Ukrainy nie jest przyczyną problemów polskiego rolnictwa*, „Jagiellonia.org”, 18 marca 2024, <https://jagiellonia.org/dr-patey-import-zboza-z-ukrainy-nie-jest-przyczyna-problemow-polskiego-rolnictwa/?fbclid=IwAR1kTH4V2ucUeora0n8s6dgsz7sdVSiI8qpYQiEgyBXAU6t6bZCM6Je2no8>.

sojusznika. Ukraina działała przy tym niekompetentnie, błędnie powołując się na zasady Światowej Organizacji Handlu, których Polska nie złamała¹³³. To jednak tylko połowa obrazu całej sytuacji. Ważnym kontekstem stanowiącym jego drugą połowę jest długa bierność Komisji Europejskiej, która jest traktatowo odpowiedzialna za ochronę jednolitego rynku europejskiego przed nielegalnym napływem towarów z państw trzecich, a która podjęła stosowne działania dopiero pod presją Polski i zgromadzonej wokół Rzeczypospolitej koalicji pięciu państw wschodniej flanki Unii – sygnatariuszy wyżej wspomnianego listu z 31 marca 2023 r. Ich stosunek do Ukrainy i wojny rosyjsko-ukraińskiej nie był jednolity. Przypomnijmy, że obok Polski były to Słowacja (jeszcze pod rządami Eduarda Hegera - intensywnie wspierającego Ukrainę bronią i materiałami wojennymi¹³⁴, a nie jak dziś - prorosyjskiego Roberta Fico), Węgry (przychylne Rosji i wrogie Ukrainie), Rumunia (zachowująca się „nieśmiało” wobec toczącej się wojny¹³⁵) i Bułgaria (jako jedyna w tym gronie nie posiadająca wspólnej z Ukrainą granicy lądowej)¹³⁶. Większość państw Unii Europejskiej była jednak zainteresowana prowadzeniem płodów rolnych z Ukrainy. Przodowały w tym kraje o rozwiniętej hodowli – Belgia, Dania, Hiszpania, Holandia i Włochy. Farmy hodowlane potrzebują bowiem dużej ilości tanich pasz. Były one i wcześniej sprowadzane spoza UE, ale oferta tanich pasz opartych na produktach ukraińskich była dla nich bardzo atrakcyjna. Komisja Europejska w swej polityce otwierania rynku rolnego UE na produkty ukraińskie, miała więc wsparcie silnego lobby starych państw unijnych w tym dwóch dużych. Idące w przeciwnym kierunku wysiłki jej polskiego członka - Janusza Wojciechowskiego, mimo posiadania przez niego teki komisarza ds. Wspólnej Polityki Rolnej UE, miały w tych warunkach bardzo ograniczoną i, jak się okazało, jedynie czasową skuteczność¹³⁷.

Wspólna polityka rolna UE należy do sztandarowych obszarów unijnej aktywności niemal od zarania integracji europejskiej¹³⁸.

Jest polityką wspólnotową, a nie międzyrządową, a to oznacza, że Komisja Europejska ma wyłączność na działanie w tym obszarze. Mało tego, KE jest na mocy art.32.d Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej bezpośrednio zobowiązana do działania w intencji ochrony rynków państw członkowskich przed zaburzeniami¹³⁹. Obowiązku tego Komisja Europejska na czas nie dopełniła. Zareagowała już po wyżej wspomnianej reakcji Polski z 21 kwietnia, wydając 2 maja *Rozporządzenie wykonawcze*, na mocy którego wprowadzone zostały ograniczenia w przywozie zboża (pszenicy i kukurydzy), a także rzepaku i nasion słonecznika pochodzących z Ukrainy do takich państw członkowskich UE jak: Polska, Węgry, Rumunia, Bułgaria oraz Słowacja¹⁴⁰. Wprowadzone przez Komisję Europejską 5 czerwca 2023 r. przedłużenie owego ograniczenia wwozu ukraińskich produktów miało zaś ponownie charakter tymczasowy. Ustanowioną wówczas datą jego wygaśnięcia był 15 września 2023 r¹⁴¹. – a zatem dzień przypadający równo dwa miesiące przed znanym już terminem wyborów parlamentarnych w Polsce (15 X 2023). Na przełomie sierpnia i września rozpoczęła się więc gra o kolejne przedłużenie tego zakazu, w której Ukraina i UE postawiły rząd polski wobec wyboru między ponoszeniem strat wizerunkowych i wyborczych wskutek braku skutecznego przeciwdziałania przenikaniu ukraińskiej żywności na rynek polski, co rujnowało podstawy utrzymania ok. 3-4 mln obywateli polskich, żyjących z rolnictwa, a ponoszeniem tychże strat w innych częściach elektoratu z powodu skonfliktowania się z Ukrainą i „działaniem poza mechanizmami UE” (To ostatnie oskarżenie jest nieprawdziwe, gdyż państwa członkowskie mają prawo same chronić swój rynek w sytuacjach nadzwyczajnych, a taką niewątpliwie jest wojna w kraju sąsiednim. Skutecznie wytłumaczenie tego na wiecach wyborczych euroentuzjastycznemu elektoratowi PO, „Lewicy” i koalicji „Trzeciej Drogi”, jeśli padło oskarżenie pod adresem rządu o działanie poza procedurami UE, było jednak niemożliwe).

W obliczu zbliżania się terminu zakończenia ograniczeń importu ukraińskich produktów rolnych na rynek UE (15 IX) rząd polski ostrzegał publicznie, że jeśli nie zostaną one przedłużone przez Komisję Europejską, Polska utrzyma je na mocy jednostronnej decyzji własnej. Został za to skrytykowany przez ministra rolnictwa Niemiec Cema Özdemira, który uznał taką ewentualność za złamanie traktatów unijnych¹⁴². Komisja Europejska nie podejmowała natomiast żadnej decyzji. Zwlekała do ostatniej chwili w nadziei, że rząd polski, jak tyle razy w poprzednich latach¹⁴³, ugnie się pod presją Brukseli i nie podejmie jednostronnej akcji także w tej kwestii. Stojący na czele ówczesnej opozycji Donald Tusk, przyjął na swą listę wyborczą jako kandydata do sejmiku prorosyjskiego przewodniczącego skrajnego ugrupowania rolniczego - Agrounii Michała Kołodziejczaka (obecnie wiceministra rolnictwa i rozwoju wsi w rządzie D. Tuska), znanego z organizowania awantur ulicznych i atakowaniu rządu PiS za „zrujnowanie relacji z Rosją i dostępu do rynku rosyjskiego”¹⁴⁴. Trudno to było zinterpretować inaczej, jak tylko jako przygotowanie do gwałtownego oskarżenia rządu RP o lekceważenie interesu polskich rolników w razie, gdyby rząd ten ugiął się i pozostał bierny wobec beczynności Komisji Europejskiej w sprawie przedłużenia ograniczeń na wwóz ukraińskich płodów rolnych. Komisja Europejska podjęła w końcu decyzję w ostatniej chwili - 15 września, ogłaszając, że nie przedłuży obowiązywania unijnych restrykcji w tym zakresie¹⁴⁵. Rumunia (z zastrzeżeniami) i Bułgaria (zdecydowanie) złamały solidarność z Polską i wystąpiły z „koalicji zbożowej”¹⁴⁶, a tego samego dnia Ursula von der Leyen ogłosiła, że Komisja Europejska kończy procedurę monitorowania antykorupcyjnego wobec obu tych państw¹⁴⁷. Trudno uznać to za zbieg okoliczności. Nasuwa się zaś wniosek, że była to korzyść,

za którą, zdominowana przez Niemcy UE, dążąca do zmiany rządu w Polsce, kupiła „neutralność” Bukaresztu i Sofii w swym sporze z Warszawą¹⁴⁸. Kijów objawił się połowie polskiej sceny politycznej (zwolennikom ówczesnego rządu Zjednoczonej Prawicy, zdominowanego przez PiS) jako sojusznik Berlina w tej grze. Polska jednak (podobnie jak Słowacja i Węgry), wbrew oczekiwaniom Brukseli, wprowadziła 15 września 2023 r. jednostronny zakaz importu ukraińskiego zboża¹⁴⁹, a Ukraina w odpowiedzi na to 18 września wniosła skargę do Światowej Organizacji Handlu na wszystkie trzy państwa pozostałe w koalicji zbożowej¹⁵⁰. Równoległe do rozwijającego się sporu polsko-ukraińskiego, relacje ukraińsko-rumuńskie – jak wyżej wskazano – historycznie skomplikowane, ulegały natomiast dalszemu ociepleniu - także w wymiarze tranzytu ukraińskich płodów rolnych przez terytorium Rumunii¹⁵¹.

Początkowo polscy zwolennicy ścisłej współpracy z Ukrainą sądzili, że powstały konflikt polityczny z południowo-wschodnim sąsiadem to skutek jakiś zakulisowych sporów w Kijowie i przypisywali te posunięcia premierowi Denysowi Szymhalowi w przekonaniu, że prezydent Zełenski, postrzegany dotąd w Polsce jako bohater walki z Moskwą i znany z bliskich relacji z prezydentem Dudą, wkrótce przywróci normalny stan spraw. Tym większe było w Polsce rozczarowanie zachowaniem głowy państwa ukraińskiego podczas debaty generalnej 78. Sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ (19 IX 2023), kiedy to prezydent Ukrainy niedwuznacznie wskazywał na Polskę, mówiąc, „że niektórzy w Europie, niektórzy z naszych przyjaciół w Europie, w teatrze politycznym odgrywają solidarność, robiąc thriller ze zbożem. Może się wydawać, że odgrywają własną rolę, ale w rzeczywistości pomagają przygotować scenę dla moskiewskiego aktora”¹⁵². Po polskiej stronie czary goryczy

142 Z. Parafianowicz, *Zelenski gra o zboże. To, co robi Kijów, uderza w nasze interesy ekonomiczne*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 29 lipca 2023, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8994905.zelenski-gra-o-zboze-to-co-robi-kijow-uderza-w-nasze-interesy-ekono.html>.

143 Jako przykład wcześniejszych ustępstw Polski patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Ani triumf, ani zgon. Ocena „kompromisu” zawartego na szczycie Unii Europejskiej 10 grudnia 2020 r.*, Fundacja Republikańska, 23.04.2021, <https://fundacjarepublikanska.org/ani-triumf-ani-zgon-ocena-kompromisu-zawartego-na-szczycie-unii-europejskiej-10-grudnia-2020-ri>.

144 *Kołodziejczak nowym nabytkiem PO. W sieci przypominano jego słowa: „pokłóciście nas z Rosją, największym klientem”*, Polskie Radio 24.pl, 16.08.2023, <https://polskieradio24.pl/artykul/3225880.kolodziejczak-nowym-nabytkiem-po-w-sieci-przypominano-jego-slowa-poklociscie-nas-z-rosja-najwiekszym-klientem>. Patrz też: L. Lemaniak, *Czym grozi opozycyjny rząd oraz Michał Kołodziejczak na listach Koalicji Obywatelskiej? Szef MSZ prof. Zbigniew Rau wyjaśnia*, „i.pl”, 28 sierpnia 2023, Czym grozi opozycyjny rząd oraz Michał Kołodziejczak na listach Koalicji Obywatelskiej? Szef MSZ prof. Zbigniew Rau wyjaśnia | Portal i.pl.

145 O międzynarodowych skutkach tej decyzji patrz: S. Matuszak, I. Gizińska, K. Dębiec, K. Calus, Ł. Kobeszko, A. Sadecki, *Reakcje na zniesienie przez UE ograniczeń na import zboża z Ukrainy*, „Analizy OSW”, 18.09.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-18/reakcje-na-zniesienie-przez-ue-ograniczen-na-import-zboza-z-ukrainy>.

146 B. Czekala, *Koalicja 5 przyfrontowych państw się rozpadła. Bułgaria znosi zakaz importu zboż z Ukrainy*, „top.agrar.pl”, 14.09.2023, <https://www.topagar.pl/articles/konflikt-ukraina-rosja/koalicja-5-przyfrontowych-panstw-sie-rozpadla-bulgaria-znosi-zakaz-importu-zboz-z-ukrainy-2492799>.

147 15 września 2023 r. na koncie Ursuli von der Layen ukazał się tweet o treści: „Congratulations to Bulgaria and Romania. You’ve made significant progress & delivered on important rule of law reforms since joining the EU. Today, we recognise these efforts by ending the CVM. As for all Member States, we’ll continue working under the annual rule of law cycle” <https://x.com/vonderleyen/status/1702607728319881519?s=20>. Formalna decyzja Komisji Europejskiej patrz: *Rule of Law: Commission formally closes the Cooperation and Verification Mechanism for Bulgaria and Romania*, European Commission, Press Release, 15 September 2023, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/tp_23_4456.

148 Por.: opinię o roli Komisji Europejskiej w sporze o ziarno: *Import z Ukrainy. Saryusz-Wolski: To operacja na niemieckie zamówienie, która służy Rosji*, „Fronda”, 26.02.2024, <https://www.fronda.pl/a/import-z-Ukrainy-Saryusz-Wolski-To-operacja-na-niemieckie-zamowienie-ktora-sluzzy-Rosji,226992.html> oraz: *Saryusz-Wolski: Polityka KE ws. importu rolnego ma skłócić Polskę i Ukrainę*, „Filiary Biznesu”, 26.02.2024, <https://filiarybiznesu.pl/gospodarka/rolnictwo/saryusz-wolski-polityka-ke-ws-importu-rolnego-ma-sklócic-polske-i-ukraine/a23788>.

149 G. Bruszewski, E. Wesołowska, M. Boroń, A. Oksiuta, *Jest rozporządzenie przedłużające embargo na ukraińskie zboże*, PAP, 15.09.2023, <https://www.pap.pl/aktualnosci/jest-rozporzadzenie-przedluzajace-embargo-na-ukrainskie-zboze>.

150 B. Bodalska, *Ukraina złożyła skargę do WTO na Polskę, Węgry i Słowację*, „Euractiv.pl”, 19 września 2023, <https://www.euractiv.pl/section/rolnictwo/pr/ukraina-zlozyla-skarge-do-wto-na-polske-wegry-i-slowacje>. Por.: *Ukraina złożyła skargę do WTO na Polskę, Węgry i Słowację w związku z embargiem*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 18 września 2023, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/9299765.ukraina-zlozyla-skarge-do-wto-na-polske-wegry-i-slowacje-w-zwiazku-z.html>.

151 K. Calus, K. Nieczyppor, *Zelenski w Bukareszcie: w stronę nowego otwarcia*, „Analizy OSW”, 11.10.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-11/zelenski-w-bukareszcie-w-strone-nowego-otwarcia>. Patrz też J. Pieńkowski, *Intensyfikacja stosunków rumuńsko-ukraińskich*, „Biuletyn PISM”, nr 155 (2776), 30 października 2023, <https://www.pism.pl/publikacje/intensyfikacja-stosunkow-rumunsko-ukrainskich>.

152 *Address by H.E. Volodymyr Zelenskyy, the President of Ukraine, at the 78th session of the UN General Assembly, (19 September 2023)*, Ukraine His Excellency Volodymyr Zelenskyy President, 19 September 2023, General Debate, General Assembly, United Nations, s.2, https://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/78/ua_en_rev.pdf. Por. komentarz mediów przychylnych ówczesnej opozycji w Polsce: A. Zalewska, *Kryzys na linii Polska-Ukraina. Zelenski skrytykował Warszawę*, „Te słowa traktujemy jako niesprawiedliwe”, „Fakty. TVN24”, 20

dopełnił fakt, że Zelenski w czasie przemówienia prezydenta Polski manifestacyjnie opuścił salę obrad¹⁵³. Dzień później – 20 września, w trakcie wystąpienia w Radzie Bezpieczeństwa ONZ prezydent Ukrainy zaproponował poszerzenie jej składu o Japonię, Indie, reprezentanta Ameryki Łacińskiej oraz „świata islamskiego” i - co warto odnotować – Niemcy - uzasadnieniu obecności których w tym gremium poświęcił najwięcej uwagi¹⁵⁴. Wizerunek Ukrainy jako państwa porzucającego wypróbowany w ogniu pierwszego roku wojny sojusz z Polską, na rzecz współpracy z Berlinem, który w najbardziej dramatycznym okresie walk demonstrował postawę wyczekiwania na szybki upadek Kijowa, zyskał w oczach polskiej opinii publicznej kolejne, trudno podważalne potwierdzenie¹⁵⁵.

Oskarżenie Polski po tym wszystkim co uczyniła dla Ukrainy o to, że wspiera Rosję wstrząsnęło polską opinią publiczną¹⁵⁶. Wstrząs ten usiłovali łagodzić prezydent Duda¹⁵⁷, szef Biura Polityki Międzynarodowej Kancelarii Prezydenta RP Jakub Kumoch¹⁵⁸ i minister Rau, podkreślając niezachwianą wolę Polski kontynuowania pomocy dla walczącej z Rosją Ukrainy¹⁵⁹. Premier Morawicki dał jednak publicznie wyraz głębokiemu rozczarowaniu postawą Ukrainy¹⁶⁰, słusznie przestrzegając przy tym Kijów przed otwieraniem w ten sposób drzwi do szerzenia przez służby rosyjskie antyukraińskiej propagandy w Polsce. Niestety wśród licznych deklaracji o pełnym zrozumieniu dla tragicznej sytuacji walczącego z moskiewskim najazdem sąsiada, dodał do tego niezręczną wypowiedź, zawierającą sugestię o zaprzestaniu przez Polskę pomocy w zakresie dostarczania uzbrojenia Ukrainie¹⁶¹. Nic takiego naturalnie nie nastąpiło. Tak polityczne, jak i materialne wsparcie Warszawy

dla Kijowa z dostawami zakontraktowanego uzbrojenia włącznie było i jest kontynuowane, o czym niezwłocznie powiadomił rzecznik rządu RP Piotr Miller, a w ślad za nim media ukraińskie¹⁶². Sama wypowiedź Morawieckiego była jednak szeroko komentowana i nadinterpretowana (premierowi chodziło o najnowszą broń kupowaną dla Wojska Polskiego, a nie o wszelką broń) na Zachodzie¹⁶³. Szczególnie w Niemczech (dotąd poddawanych silnej polskiej presji w zakresie intensyfikacji pomocy dla Ukrainy) nagłaśniano ją ze zle skrywaną satysfakcją, jako objaw pogarszania się atmosfery relacji polsko-ukraińskich. Podobnie z demonstacyjnym chłodnym dystansem, ale i pełną powagą - jako „suwerenną linię” nowej polskiej polityki wobec wojny rosyjsko-ukraińskiej - skomentowała je Komisja Europejska, co nagłośniły media w Kijowie¹⁶⁴. Także nieprzychylnie rządowi polskiemu środowiska w USA odnotowały wypowiedź polskiego premiera jako zapowiedź zmiany generalnej linii politycznej Polski wobec Ukrainy¹⁶⁵. Słowa Morawieckiego, bez względu na intencje ich autora, niewątpliwie przyczyniły się więc do uwiarygodnienia niemieckiej kampanii propagandowej, ukazującej RFN jako głównego (poza USA) dostawcy pomocy wojskowej dla Ukrainy.

Mimo, iż trudno przypuścić, by ten jednolicie wrogiej rządowi w Warszawie przekaz, płynący z liczących się opiniotwórczych mediów i instytucji politycznych Niemiec, UE i USA, nie robił w Kijowie żadnego wrażenia, nad Dnieprem reakcja na wypowiedź polskiego premiera była w licznych środowiskach znacznie rozsądniejsza niż w mediach zachodnich. Dostrzeżono szybkie zdezawuowanie przez prezydenta RP i przez przywódcę

września 2023, <https://fakty.tvn24.pl/zobacz-fakty/kryzys-na-linii-polska-ukraina-zelenski-skrzytkowal-warszawe-te-slowa-tractujemy-jako-niesprawiedliwe-s7353236>.

153 *Zelenski wyszedł z sali, przemawiał Duda. Padły potem ostre słowa*, „Salon24”, 20.09.2023, <https://www.salon24.pl/newsroom/1325960,zelenski-o-pomocy-sojuszniakow-dla-rosjan-mial-na-mysli-polske>.

154 Zelenski dosłownie powiedział: „One should take into account the changes that have taken place in Europe, notably that Germany has become one of the key global guarantors of peace and security. This is a matter of fact. Therefore, it is also a matter of fact that Germany deserves a place among the permanent members of the Security Council.” *The use of veto power requires reform, and this can be a key reform in the UN – address by the President of Ukraine at the UN Security Council meeting*, 20 September 2023, President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, Official website, <https://www.president.gov.ua/en/news/zastosuvannya-prava-veto-potrebuye-reformuvannya-i-ce-mozhe-85745>.

155 Patrz komentarz w tym duchu na slyącym z fachowosci i wywazenia portalu Defence24.: M. Bruszewski, *Niemiecka pułapka dla Ukrainy. Klin Berlina między Warszawą a Kijowem* [Komentarz], „Defence24”, 21.09.2023, <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/niemiecka-pulapka-dla-ukrainy-klin-berlina-miedzy-warszawa-a-kijowem-komentarz>.

156 Dobrą ilustracją skali szoku jest nasycony negatywnymi odczuciami wobec Ukrainy tekst znanego ekonomisty prof. Witolda Modzelewskiego, skądinąd chłodnego analityka z Instytut Studiów Podatkowych Uniwersytetu Warszawskiego, zwykle stroniącego od upubliczniania tak emocjonalnych opinii. W. Modzelewski, *„Studzy narodu ukraińskiego” zdradzeni przez swego pana*, „Serwis Doradztwa Podatkowego”, Instytut Studiów Podatkowych Uniwersytetu Warszawskiego, <https://isp-modzelewski.pl/serwis/sludzy-narodu-ukrainskiego-zdradzeni-przez-swojego-pana/>.

157 *Andrzej Duda łagodzi konflikt z Ukrainą. Mówi o „sojuszu na setki lat”, „Rzeczpospolita”, 22.09.2023, <https://www.rp.pl/dyplomacja/art39151501-andrzej-duda-lagodzi-konflikt-z-ukraina-mowi-o-sojuszu-na-setki-la>.*

158 M. Kędryna, op.cit.

159 Z. Rau, *Polish FM: We will continue to back Ukraine, but we must protect our farmers*, „Politico”, September 22, 2023, <https://www.politico.eu/article/polish-fm-zbigniew-rau-farmers-support-russia-ukraine-war/>. Por.: Rau: *W relacjach z Ukrainą wchodzimy w czas dekonunktury*, „Defence24”, 03.10.2023, <https://defence24.pl/geopolityka/rau-w-relacjach-z-ukraina-wchodzimy-w-czas-dekonunktury>.

160 *Morawiecki do Zelenskigo: Nigdy więcej proszę nie obrażać Polaków*, „Rzeczpospolita”, 22.09.2023, <https://www.rp.pl/polityka/art39154721-morawiecki-do-zelenskigo-nigdy-wiecej-prosze-nie-obrazac-polakow>.

161 *Mateusz Morawiecki w Polsat News: Nie przekazujemy już żadnego uzbrojenia Ukrainie*, PolsatNews.pl, 20.09.2023, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2023-09-20/premier-mateusz-morawiecki-w-programie-gosc-wydarzen-transmisja-w-polsatnews-pl-od-1920/>.

162 *Польша прдобоежить постачання зброї Україні в межах уже наявних контрактів*, „Интерфакс-Україна”, 21.09.2023, <https://interfax.com.ua/news/general/936324.html>. Por.: *Польша виконає угоди з постачання зброї Україні*, „LRT.lt. Новини”, 21.09.2023, <https://www.lrt.lt/ua/novini/1263/2082585/pol-shcha-vikonaie-ugodi-z-postachannia-zbrojy-ukrayini>.

163 Z. Sheftalovich, *Poland stops sending weapons to Ukraine amid grain fight*, Warsaw says, September 21, 2023, <https://www.politico.eu/article/poland-stops-arming-ukraine-amid-grain-fight/>. Por.: J. Lepiarz, *Prasa o skutkach słów Morawieckiego ws. broni dla Ukrainy*, „Deutsche Welle”, 23 września 2023, <https://www.dw.com/pl/prasa-o-skutkach-s%C5%82%C3%B3w-morawieckiego-ws-broni-dla-ukrainy/a-66904694>.

164 *Рішення Польщі припинити поставки зброї не впливає на нашу підтримку України – Євросоюз*, „Укрінформ”, 21.09.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3764284-risenna-polsi-pripiniti-postavki-zbroi-ne-vplivae-na-nasu-pidtrimku-ukraini-evrosouz.html>.

165 N. Vinocur, *Europe’s pro-Ukraine hawks go wobbly*, „Politico”, September 22, 2023, <https://www.politico.eu/newsletter/brussels-playbook/europes-pro-ukraine-hawks-go-wobbly/>.

PiS – wiceministra ds. bezpieczeństwa Jarosława Kaczyńskiego nadinterpretacji słów Morawieckiego¹⁶⁶. Kwestia otwarcia rynku polskiego na eksport ukraińskiego zboża rozpałała jednak namiętności opinii publicznej po obu stronach granicy, zgodnie z ostrzeżeniem premiera RP otwierając szeroko wrota dla rosyjskiej manipulacji. W debacie medialnej na Ukrainie na temat sporu z Polską wskazywano na oczekiwany arbitraż WTO lub UE, nie dostrzegając przy tym, że próba zmuszenia Polski do zmiany postawy nie w drodze ustaleń dwustronnych, lecz poprzez organizowanie zewnętrznej presji na Warszawę, tylko pogorszy sytuację. Media - tak polskie, jak i ukraińskie - podkreślały racje stojące za własnymi rządami, choć nawoływały do tonowania sporu, wskazując, że korzysta na nim tylko Moskwa¹⁶⁷. Środowiska głęboko przekonane o konieczności współpracy polsko-ukraińskiej są bowiem w obu krajach nadal silne, a poczucie wspólnego zagrożenia ze strony Rosji wszechogarniające. Podniecanie sporu między Kijowem a Warszawą nie było więc i nadal nie jest polityką popularną ani nad Dnieprem, ani nad Wisłą. Mimo to władze Ukrainy szły na zwanie.

W Polsce powszechna jest opinia, że w sporze o eksport zboża ukraińskiego na rynek polski, rząd w Kijowie zlekceważył fundamentalny interes swego oddanego sojusznika wojennego w imię obrony interesu kilku wielkich agrooligarchów ukraińskich, a w istocie zachodnich, a jedynie działających na Ukrainie. Wizja „zwykłych Ukraińców”, uprawiających pola swych rodzinnych gospodarstw „pod ogniem rosyjskich najeźdźców”¹⁶⁸ i polskich rolników, którzy w trakcie swych protestów marnują owoce pracy swoich ukraińskich sąsiadów i podcinają źródła ich utrzymania, jest w Polsce powszechnie odrzucana jako nieprawdziwa i trudno się temu dziwić. Struktura rolnictwa ukraińskiego jest bowiem inna niż polskiego i Polacy są tego świadomi.

W Polsce istnieje ok. 1 317 400 gospodarstw rolnych, z tej liczby 99,4% (1 309 900) to gospodarstwa indywidualne – w przedziale od 1 ha do 50 ha powierzchni, które obejmują 91,3% ogółu użytków rolnych oraz 90,8% ogółu przeliczeniowych

sztuk dużych zwierząt hodowlanych. W gospodarstwach indywidualnych pracuje ok. 96,8% ogółu pełnozatrudnionych. Jeśli uznamy (co jest założeniem skrajnie minimalistycznym), że w każdym gospodarstwie żyją trzy osoby, to mamy ok. 4 mln obywateli, odliczając nieletnich jest to minimum 2-3 mln wyborców¹⁶⁹. Specyfikę polską stanowi dodatkowo fakt, że w żadnym innym państwie członkowskim UE ilość osób zatrudnionych w rolnictwie, liczona w liczbach bezwzględnych, nie jest tak duża. Dwa kolejne przodujące w tej kategorii kraje - Rumunia i Włochy, mają po ok. 870 tys. rolników. Przy czym, pierwszy z nich jest znacznie uboższy od Polski, co czyni go nieadekwatnym dla tego typu porównań, populacja Italii jest zaś o ponad 20 mln większa niż ludność naszego kraju. Na dodatek rolnicy stanowią ok. 8,2% ogółu zatrudnionych w Polsce i tylko w dwóch krajach Unii Europejskiej wskaźnik ten jest wyższy – w Grecji (12,2%) i w wyżej wspomnianej już Rumunii (11,2%). W innych państwach naszego regionu odsetek rolników jest znacznie mniejszy i wynosi 2,5% na Słowacji i 2,7% w Czechach. Wśród największych państw UE odnośny wskaźnik wynosi 3,8% dla Włoch, w nadających ton polityce unijnej Niemczech tylko 1,2%¹⁷⁰, a we Francji, będącej przez lata głównym szermierzem Wspólnej Polityki Rolnej UE, odsetek ten jest niewiele większy i wynosi ok.1,5% (ok.760 tys. osób na 68 mln ludności) i gwałtownie maleje od lat 1970¹⁷¹. Powoduje to, że napięcie wywoływane przez uderzające w interesy rolników unijne projekty Zielonego Ładu¹⁷² mają w Polsce szczególnie duży potencjał podgrzewania buntowniczych nastrojów na wsi. Nałożenie się na tę sytuację kwestii przemytu na rynek polski ukraińskich produktów rolnych i rozgrywanie jej tak przez UE (Niemcy), jak i Rosję, na dodatek w okresie bezpośrednio przed polskimi wyborami parlamentarnymi, było przysłowiową „iskrą rzuconą na prochy”¹⁷³.

Sektor rolny na Ukrainie, jak wskazano wyżej, także zajmuje istotną pozycję w rankingu wiodących gałęzi gospodarki narodowej. Jest źródłem utrzymania dla około 1/3 ludności kraju. W ostatnim roku przed zmasowaną inwazją rosyjską – tzn. w 2021 był najszybciej rosnącym sektorem ukraińskiej gospodarki (5-6% wzrostu rocznie), jego udział w PKB

166 Н. Лотоцька, *Моравецький сказав, що Польща припиняє постачання зброї Києву. Дуда назвав це вирваням з контексту (доповнено)*, „LB.UA”, 21 вересня 2023, https://lb.ua/world/2023/09/21/575836_moravetskiy_skazav_shcho_polshcha.html.

167 О. Рибачук, *Чи може Польща зупинити постачання зброї до України через зерновий конфлікт?*, „Центру спільних дій”, 26 вересня 2023, <https://centreua.org/analiz-rishen/chy-mozhe-polshha-zupynyty-postachannya-zbroji-do-ukrayiny-cherez-zernoviy-konflikt/>.

168 Jest to rzeczywiście wizja przesadzona, ale pozostaje faktem, że na obszarach okupowanych przez Rosjan i potem wyzwolonych w wyniku ukraińskiej kontrofensywy najeźdźcy pozostawili wiele min, a na terenach przyfrontowych problemem pozostają niewybuchy. Rolnicy ukraińscy zatem niekiedy rzeczywiście ryzykują życiem w trakcie prac polowych. Problemem bywa także brak rąk do pracy z racji służby wojskowej mężczyzn, co skutkuje zwiększonym wysiłkiem tych, co pozostali i postrzegane jest jako ciężar wojenny. J. Maciejewski, *Pozyskaliśmy konkretne dane, raporty i liczby. Zaskakująca prawda o ukraińskim rolnictwie*, „wPolityce.pl”, 8 maja 2024, <https://wpolityce.pl/polityka/691127-wychodza-na-jaw-3-szukajace-fakty-o-ukrainskim-rolnictwie>.

169 A. Łączynski, *Polskie rolnictwo w liczbach – co zmieniło się w ciągu ostatniej dekady?*, „Kongres Obywatelski”, 31 października 2022, <https://www.kongresobywatelski.pl/pomorski-thinkletter/wszystkie-teksty/polskie-rolnictwo-w-liczbach-co-zmieniło-sie-w-ciagu-ostatniej-dekady/>.

170 K. Madoń, *Czy Zielony Ład zaora polskie rolnictwo?*, Blog, Instytut Badań Strukturalnych, 6 marca 2024, <https://ibs.org.pl/czy-zielony-lad-zaora-polskie-rolnictwo/>.

171 *Chiffres de l’agriculture : des agriculteurs moins nombreux et plus âgés*, « Terre-net », 22 février 2023, <https://www.terre-net.fr/salon-de-lagriculture/article/224611/chiffres-de-l-agriculture-des-agriculteurs-moins-nombreux-et-plus-ages>. Por.: *Les chiffres clés 2023 de l’agriculture française, Structures, productions, prix, commerce extérieur, environnement*, Chambres d’agriculture France, https://chambres-agriculture.fr/fileadmin/user_upload/National/FAL_commun/publications/National/Chiffres_cles_agriculture_francaise_2023.pdf.

172 Szerzej patrz: *Europejski Zielony Ład. Stan realizacji, wyzwania, nadzieje. Raporty*, Klub Jagielloński, Kraków 2022, ss.228. Por. opis skutków Zielonego Ładu dla Polski, która poniosłaby najwyższe w UE koszty proporcjonalne jego wdrożenia (13,6% PKB) w tym szczególnie wysokie w dziedzinach bezpośrednio związanych z poziomem życia obywateli - rolnictwie i budownictwie mieszkaniowym: *The Road to Net Zero. Bridging the Green Investment Gap*, Institut Rousseau, January 2024, s.27, 29, 32, 81, 91, 99, 103, 105-106, <https://drive.google.com/file/d/1cDQmQB0iezwh3xiaOM83vXblhNz-0Q/view>.

173 A. Pięta, *Rolnicy w całej Polsce protestują. „Zielony ład” i ukraińska konkurencja są ponad ich możliwości*, 14.02.2024, <https://www.green-news.pl/3914-Protesty-rolnikow-w-Polsce-przeciw-Zielonemu-ladowi-i-ukrainskiej-zywnosci>.

wynosił 10,9% i dawał zatrudnienie ok 17% osób aktywnych na ukraińskim rynku pracy¹⁷⁴. Rosyjski najazd doprowadził do znaczącego spadku produkcji rolnej Ukrainy w roku 2022 (o.40%), ale skala eksportu produktów rolnych zmniejszyła się jedynie o 13%, a to z uwagi na wyprzedawanie zapasów z roku poprzedniego. (W stosunku do roku 2021 wydatnie jednak, bo aż o 24%, zmniejszył się w roku 2023 w wyniku wojny obszar zasiewów¹⁷⁵). Dramatycznie przy tym zmniejszyła się w 2022 r. skala całości ukraińskiego handlu zagranicznego. Spadek w eksporcie sięgnął -35,1%, a w imporcie -24,2%. Przyczynami była nie tyle (choć oczywiście także) utrata przez Ukrainę części terytorium i będące wynikiem działań wojennych zniszczenia w przemyśle ukierunkowanym na eksport, ile i przede wszystkim wyżej wspomniana blokada przez Rosję ukraińskich portów na Morzu Czarnym, przez które przed 24 lutego 2022 r. przechodziło około 2/3 towarów eksportowanych z Ukrainy¹⁷⁶. Rosyjska marynarka wojenna zablokowała porty ukraińskie już w pierwszych dniach po zmasowanej inwazji¹⁷⁷. Początkowo Kijów usiłował choćby częściowo złagodzić wpływ rosyjskiej inwazji na ukraiński handel zagraniczny poprzez większe wykorzystanie portów na Dunaju. Rzeczny transport śródlądowy i przewozy kolejowe nie mogą jednak, co też wskazano wyżej, równać się pojemnością z przewozami drogą morską. Dlatego też dopiero otworzenie morskiego korytarza zbożowego w sierpniu 2022 r. na mocy systemu porozumień z udziałem Turcji i ONZ¹⁷⁸ pozwoliło przywrócić znaczącą rolę transportu morskiego. Mimo to w grudniu 2022 r. był on o 60% mniejszy niż w styczniu owego roku. Rosja zresztą zawiesiła porozumienie z końcem października 2022 r., a po jego odtworzeniu ostatecznie zerwała je 17 lipca 2023 r. W tej sytuacji w roku 2023, gdy rozgorzał polsko-ukraiński spór o przenikanie ukraińskich produktów rolnych na rynek polski, transport kołowy i kolejowy drogą lądową - przede wszystkim przez Polskę - pozostawał głównym szlakiem dla eksportu płodów rolnych z Ukrainy¹⁷⁹. Okoliczność ta stanowiła ważny element realiów, ułatwiający wywołanie konfliktu politycznego między Polską i Ukrainą pod pozorem „blokowania przez Polskę tranzytu ukraińskiego zboża w świat”, a w istocie o trwałe otwarcie polskiego rynku rolnego na towary ukraińskie, przenikające nań pod pozorem rzeczonożnego tranzytu. W spór ten

zaangażowane były interesy oligarchów rolnych działających na Ukrainie, interes polityczny unijnego mainstreamu, chcącego wykorzystać spór do uderzenia w rząd polski, interes owego rządu i oczywiście interesy rolników polskich i farmerów z innych państw UE – te ostatnie mocno zróżnicowane, zależnie od kraju i rodzaju produkcji rolnej danej farmy.

Na Ukrainie 73% udziału w rynku rolnym należy to spółek rolnych, tzw. agrofim, których jest 70 tysięcy. Ich średni obszar upraw wynosi 132 ha na podmiot, ale ponad 80% z nich dzierżawi ponad 500 ha. Rdzeniem ukraińskiego rolnictwa jest 8 600 firm o areale średniej wielkości, tzn. między 200 a 2000 ha, które łącznie produkują ponad 50% zbóż. 31 marca 2020 r. Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła jednak ustawę znoszącą dotąd istniejące ograniczenia w obrocie gruntami ziemskimi. 1 lipca 2021 r. wszedł w życie określony w niej nowy kodeks ziemski¹⁸⁰. W efekcie na Ukrainie szybko zaczęły się tworzyć także wielkoobszarowe przedsiębiorstwa rolne tzw. agroholidingi, gospodarujące na dziesiątkach, a czasem setkach tysięcy hektarów dzierżawionych gruntów. Zmasowana inwazja rosyjska nastąpiła w trakcie trwania tego procesu. W roku 2022 - 22 z owych wielkoobszarowych przedsiębiorstw rolnych dzierżawiło areal powyżej 50 tys. ha, z których dziesięć zarządzało gruntami o powierzchni ponad 100 tys. ha. W sumie obrabiały one 3,4 mln ha ziemi, co stanowiło około 12% ukraińskich gruntów rolnych¹⁸¹. Agribusiness – jeśli za należące do tej kategorii uznamy wszelkie gospodarstwa (a nie tylko wielkie agroholidingi) nie będące indywidualną własnością rodzinną - kontrolował 53,9% gruntów ornych na Ukrainie, a jego udział we wkładzie ukraińskiego rolnictwa do całościowego PKB kraju wynosił 54,5%. Wielkoobszarowe farmy rolne na Ukrainie specjalizują się głównie w produkcji na eksport ziarna i nasion oleistych. Te kategorie farm otrzymują też 60-70% państwowych subsydiów, kierowanych do branży rolniczej, a związany z nim i biznes w praktyce zmonopolizował przemysł rolno-przetwórczy. Charakterystyka małych i średniej wielkości gospodarstw rodzinnych na Ukrainie, w posiadaniu których jest 45,5% arealu ziemi uprawnej kraju, jest zgoła odmienna. Dostarczają one 46,1% ukraińskiej produkcji rolnej. Pochodzi z nich gros ziemniaków, warzyw, owoców,

ziarna, wyrobów mlecznych i mięsa konsumowanych przez samych rolników i trafiających na wewnętrzny rynek krajowy do konsumentów ukraińskich¹⁸².

Największym agrooligarchą ukraińskim jest Andrij Werewski, który za pośrednictwem działającej na Cyprze spółki holdingowej Namsen, kontroluje Holding Kernel – notowany na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie od 2007 r. We władaniu tego oligarchy jest 604,5 tys. ha. Spółka ta, zarejestrowana w Luksemburgu (co oznacza, że wszelkie spory prawne z jej udziałem muszą być rozstrzygane według przepisów luksemburskich), jest jednym z największych na Ukrainie producentów i eksporterów oleju słonecznikowego i wiodącym eksporterem zboża¹⁸³.

Poza nią w pierwszej dziesiątce największych potentatów rolnych na Ukrainie znajdują się: UkrLandFarming – 403 370 ha (spółka zarejestrowana na Cyprze), MHP S.E. – 360 238 ha (Cypr), TNA Corporate Solutions LLC – 295 624 ha (USA), NCH Capital – 290 794 ha (USA), Astarta Holding N.V. – 264 270 ha (Niderlandy), Industrial Milk Company (IMC) S.A. – 218 138 ha (Luksemburg), PIF Saudi – 228 654 ha (Arabia Saudyjska), Agroton Public Limited – 120 000 (Cypr), Nibulon 82 500 ha (Ukraina)¹⁸⁴.

Próba przekonania polskich rolników, że w imię zysków tych firm mają godzić się na wyparcie produktów swych własnych gospodarstw z polskiego rynku rolnego przez produkty owych agroholidingów jest politycznie niewykonalna. Stan rzeczywisty jest naturalnie bardziej skomplikowany. Wyżej przytoczone dane, choć prawdziwe i dobrze ilustrujące charakter oligarchii na Ukrainie, nie pokazują ukraińskiego rolnictwa w całej jego złożoności. Zsumowany areal dziesięciu największych agroholidingów na Ukrainie wynosi bowiem ok. 2 mln ha. w skali całego kraju, a to mniej więcej tyle co powierzchnia ziemi ornej w samym obwodzie charkowskim - Ukraina zaś dzieli się na 25 obwodów. Według charkowskiej administracji wojskowej, która w warunkach wojennych odpowiedzialna jest także za zabezpieczanie prac rolnych, w obwodzie tym jest ponad 2000 przedsiębiorstw rolnych o różnej strukturze własności w tym ok. 1 300 gospodarstw indywidualnych/rodzinnych o łącznym areale 283 tys. ha. Pozostała część ziemi uprawnej nie należy

wyłącznie do oligarchów, lecz objęta jest różnymi formami własności, w warunkach wojennych czasami pozaformalnymi. Płody ukraińskiego rolnictwa nadal w znaczącej części są więc efektem pracy zwykłych rolników. Stwierdzenie, że eksportowana przez Ukrainę żywność jest własnością oligarchów i międzynarodowych koncernów jest więc tylko częścią prawdy i nie w pełni odzwierciedla rzeczywistość¹⁸⁵.

Odczucia społeczne po obu stronach granicy polsko-ukraińskiej są jednak faktem politycznym, bez względu na skalę ich zbieżności czy rozbieżności z realiami społecznymi, gospodarczymi i technicznymi wprowadzania ziarna ukraińskiego na terytorium Polski¹⁸⁶. Fakt, że zyski z eksportu ukraińskiego zboża czerpią głównie wielcy oligarchowie, nie zmienia emocjonalnej perspektywy spojrzenia pracujących na ich polach rolników na toczący się spór. Z oczywistych względów mają oni poczucie, że narażają życie, a bez względu na głównego beneficjenta funkcjonowania agroprzedsiębiorstwa, to owoc pracy ich rąk jest w Polsce wysypany na drogę. Dodatkowym składnikiem całej sytuacji jest także słuszne wszak poczucie rolników polskich, iż są poddawani nieuczciwej konkurencji, a to z powodu faktu, że ich ukraińscy odpowiednicy nie podlegają przepisom unijnym, które w bardzo drobiazgowy sposób regulują proces produkcji rolnej na obszarze UE. Farmerzy europejscy, w tym polscy, muszą więc spełniać szereg kosztownych obowiązków, wynikających z norm unijnych, co znacznie podraża ich koszty produkcji. Ukraińcy odpowiadają zaś na to, że Polacy otrzymują dotacje unijne, których oni są pozbawieni. Spór więc schodzi z poziomu międzyrządowego na poziom opinii publicznej, a obie strony czują się pokrzywdzone. W kolejnym etapie – już po zmianie rządu w Polsce - czarnego obrazu ukraińskiej polityki rolnej dopełniło postawienie 25 kwietnia 2024 r. zarzutów korupcyjnych ministrowi rolnictwa i gospodarki żywnościowej Ukrainy Mykole Solskiemu¹⁸⁷.

Władze ukraińskie nieprawdziwie przedstawiają swemu społeczeństwu spór o zboże, twierdząc jakoby Polska blokowała tranzyt ukraińskiej żywności w świat¹⁸⁸, co nigdy nie miało miejsca, gdyż Warszawa, jak wyżej wspomniano, sprzeciwiała się jedynie nielegalnemu jej przenikaniu na rynek polski, a tranzyt w całym tym okresie istniał i nawet rósł¹⁸⁹. Na polsko-ukraińskich przejściach granicznych trwała od wielu tygodni

174 N. Mamonova, O. Borodina, B. Kuns, *Ukrainian agriculture in wartime. Resilience, reforms, and markets*, 9 November 2023, <https://www.tni.org/en/article/ukrainian-agriculture-in-wartime>.

175 S. Matuszak, *Znaczący spadek produkcji rolnej na Ukrainie*, „Analizy OSW”, 27.02.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-27/znaczaczy-spadek-produkcji-rolnej-na-ukrainie>.

176 S. Matuszak, *Wojenny rok w handlu zagranicznym Ukrainy*, „Komentarze OSW”, nr 487, 8.02.2023, s.1, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-02-08/wojenny-rok-w-handlu-zagranicznym-ukrainy>.

177 M. Miłoś, *Odciecie Ukrainy od Morza Czarnego to katastrofa gospodarcza [wywiad]*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 21 kwietnia 2022, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8404810,matuszak-odciecie-ukrainy-od-morza-czarnego-to-katastrofa-gospodarcza-rolnictwo.html>.

178 Inicjatorem odblokowania szlaków czarnomorskich była Ankara. To dzięki jej staraniom podpisano dwie „lustrzane” umowy – między Turcją, ONZ i Ukrainą oraz Turcją, ONZ i Rosją. Zawarto je 22 lipca 2022 r. na okres 120 dni (do 19 listopada) z możliwością przedłużenia ich obowiązywania za zgodą wszystkich stron. Po nieskutecznym zawieszeniu porozumienia w październiku 2022 r. zostało ono ostatecznie zerwane przez Rosję 17 lipca 2023 r. Szerzej patrz: I. Wiśniewska, A. Wilk, S. Matuszak, A. Michalski, *Rosja: ponowna blokada eksportu ukraińskiego zboża drogą morską*, „Analizy OSW”, 31.10.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-10-31/rosja-ponowna-blokada-eksportu-ukraińskiego-zboza-droga-morska> oraz: F. Rudnik, S. Matuszak, A. Michalski, *Rosyjska gra z Zachodem: Moskwa wycofuje się z umowy zbożowej*, „Analizy OSW”, 18.07.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-07-18/rosyjska-gra-z-zachodem-moskwa-wycofuje-sie-z-umowy-zbozowej>. Patrz też: *Rosja rozwiązuje porozumienie zbożowe*, „Rzeczpospolita”, 17.07.2023, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art38745571-rosja-rozwiazuje-porozumienie-zbozowe>.

179 S. Matuszak, *Wojenny rok w handlu zagranicznym Ukrainy...*, s.2.

180 Szerzej patrz: Idem, *Ukraina: dwa lata wolnego obrotu ziemią rolną*, 17.07.2023, „Analizy OSW”, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-07-17/ukraina-dwa-lata-wolnego-obrotu-ziemia-rolna>.

181 M. Bartczak, *Kim są ukraińscy rolnicy? Jak wygląda tamtejsze rolnictwo?*, „wiescirolnicze.pl”, 26 grudnia 2022, aktualizacja 18 sierpnia 2023, <https://wiescirolnicze.pl/prawo-i-finanse/kim-sa-ukrainscy-rolnicy/>.

182 N. Mamonova, O. Borodina, B. Kuns, op.cit.

183 M. Bartczak, op.cit. Patrz też: R. Kędziński, *Ukraiński oligarcha rozsierdził polskich inwestorów*, „Sygnał ostrzegawczy”, „money.pl”, 3.03.2024, <https://www.money.pl/gielda/ukrainski-oligarcha-rozsierdził-polskich-inwestorow-sygnal-ostregawczy-7000253174626816a.html> <https://www.money.pl/gielda/ukrainski-oligarcha-rozsierdził-polskich-inwestorow-sygnal-ostregawczy-7000253174626816a.html>.

184 *Top 10 Ukrainian Agricultural Land Users 2021*, 07 October 2021, "LaSca La – Large Scale Agriculture", <https://www.largescaleagriculture.com/home/news-details/top-10-ukrainian-agricultural-land-users-2021>.

185 J. Maciejewski, *Pozyskaliśmy konkretne dane*, ...

186 O owych realiach szerzej patrz: M. Patey, op.cit.

187 M. Jędrysiak, *Ukraina: minister rolnictwa z zarzutami korupcji i kierowania grupą przestępczą*, „Analizy OSW”, 26.04.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-04-26/ukraina-minister-rolnictwa-z-zarzutami-korupcji-i-kierowania-grupa>.

188 *Ohydne wypowiedzi Zelenskigo o transporcie zboża przez Polskę. Koniec przyjaznych stosunków?*, „ceny rolnicze.pl”, 20 grudnia 2023, <https://www.cenyrolnicze.pl/wiadomosci/rynki-rolne/zboza/33529-ohydne-wypowiedzi-zelenskigo-o-transporcie-zboza-przez-polske-koniec-przyjaznych-stosunkow>. Patrz też: M. Wasak, *Prezydent Duda: Sugestia o blokowaniu tranzytu ukraińskiego zboża przez Polskę są nieprawdziwe*, „Wiadomości Rolnicze Polska. wrp.pl”, 22 grudnia 2023, <https://www.wrp.pl/prezydent-duda-sugestia-o-blokowaniu-tranzytu-ukraińskiego-zboza-przez-polske-sa-nieprawdziwe/>.

189 Jak podaje na platformie X dyrektor OSW Wojciech Konończuk, tranzyt ukraińskiego ziarna przez terytorium Polski w styczniu 2023 r. wyniósł 120 tys. ton, w czerwcu 2023 - 260 tys. ton, a w październiku 2023 r. - 346 tys. ton. *Wojciech Konończuk @W_Kononczuk*, 20 gru 2023, https://x.com/W_Kononczuk/status/1737396794177229064.

blokada, organizowana przez protestujących rolników, wśród których (wszak trudno, by Moskwa nie skorzystała z takiej okazji) aktywni byli także agenci rosyjscy. Protest nie został jednak wywołany przez służby rosyjskie, a jedynie był przez nie wykorzystywany. Miał on autentyczne i realne podłoże i dwa wymiary – ukraiński i unijny – ten drugi dotyczy rujnującego dla rolnictwa unijnego programu polityki klimatycznej¹⁹⁰. Otwarcie rynku unijnego na produkty ukraińskie pełniło przy tym rolę taranu niszczącego Wspólną Politykę Rolną UE, od budżetowego ciężaru której chciałyby uwolnić się Niemcy¹⁹¹, mające na dodatek interes w szerokim otwarciu rynku południowoamerykańskiego (Mercosur) na swoje wyroby przemysłowe i usługi, co byłoby znacznie prostsze, gdyby dokonywane było w kontekście wzajemnego otwierania rynku UE na płody tamtejszego rolnictwa. Likwidacja potęgi lobby rolniczego w UE leży więc w tak pojmowanym interesie Niemiec. Umowa z Mercosurem jest zaś na tyle niekorzystna dla unijnych rolników, że Parlament Europejski w rezolucji z 7 października 2020 r. odmówił jej poparcia w wówczas istniejącej formie¹⁹², a finalizacja negocjacji jej ostatecznego kształtu, w obawie przed gniewem europejskich farmerów, odkładana była na czas po wyborach do Parlamentu Europejskiego¹⁹³.

Protestujący rolnicy polscy wysypywali ukraińskie zboże z zatrzymywanych transportów. Wizerunkowo fakt ten działał bardzo zaostrzająco na sposób postrzegania Polski przez ukraińską opinię publiczną. Toczący się spór wchodził w ten sposób na wyższy poziom eskalacji emocji po obu stronach granicy. Rosło też wzajemne niezrozumienie. Symbolika rozsypywanego ziarna, dla Ukraińców będącego wstrząsającym przypomnieniem hołodomoru, jest bowiem w Polsce słabo uświadamiana, a problemy bytowe polskich rolników nie są z kolei dostrzegane na Ukrainie. Komisja Europejska obecnie (październik 2024 r.), umywając ręce od problemu napływu ukraińskiej żywności na jednolity rynek UE, tworzy paliwo polityczne do wyżej wspomnianego przeniesienia sporu polsko-ukraińskiego z poziomu międzyrządowego na poziom

społeczny i osłabia prawdopodobieństwo odruchu solidarności Polaków z narodem ukraińskim, gdyby ten stanął w obliczu presji Zachodu na zawarcie „kompromisu” z Rosją¹⁹⁴. Prezydent Zełenski z premierem Szymhalem i wiceministrem gospodarki i handlu Tarasem Kaczką (wywodzącym się ze środowiska Fundacji Wiodroźnienie – ukraińskiej filii Sorosa¹⁹⁵) pogarszają zaś obraz Ukrainy w oczach Polaków, atakując słownie Polskę. Ten drugi mówiąc, że „W Unii Europejskiej, zwłaszcza w Polsce, istnieje poparcie dla radykalnych, prorosyjskich sił politycznych”¹⁹⁶ przyznał jej nawet rolę głównego ośrodka moskalofilstwa w Europie.

Na tle ukraińskich polityków środowisko wielkiego biznesu z nad Dniepru sprawia wrażenie bardziej otwartego na porozumienie. Przykładem takiej postawy stał się wywiad udzielony „Financial Times” przez wyżej wspomnianego, największego ukraińskiego oligarchę rolnego – mieszkającego na co dzień w Szwajcarii - Andrija Werewskiego, w którym skrytykował on ekipę prezydenta Zełenskiego za konfliktowanie Ukrainy z Polską i innymi państwami Unii Europejskiej w sporze o cła importowe, chroniące jednolity rynek europejski przed napływem ukraińskich produktów rolnych. Argumentował przy tym jak polityk, a nie jak przedsiębiorca rolny, wskazując, że poparcie Warszawy i innych stolic w regionie, może być Kijowowi potrzebne w dalszej wojnie z Rosją. Podkreślał jednocześnie, że Ukraina ma pod dostatkiem innych rynków zbytu na swoje płody rolne, wskazując na Afrykę i Azję i wymieniając *expresis verbis* Indie i Chiny. Wywiad Werewskiego ukazał się jednak dopiero w czerwcu 2024 r. – a zatem rok od rozpoczęcia „sporu o zboże” i pół roku po zmianie rządu w Polsce. Fakt, że Werewski posługuje się argumentacją polityczną nie powinien jednak zaskakiwać, gdyż w latach 2002-2013 był on deputowanym do Rady Najwyższej Ukrainy – najpierw z ramienia Bloku Julii Tymoszenko (której od 2008 r. – był doradcą), a od 2010 z ramienia Partii Regionów. Swą karierę parlamentarną zakończył nie na mocy decyzji własnej czy też wyborców, ale skutek wyroku sądowego,

który pozbawił go mandatu za jednoczesne sprawowanie funkcji publicznej i prowadzenie działalności komercyjnej¹⁹⁷. Nie można zatem wykluczyć, że jego ambicje polityczne niewygasły. Z drugiej strony ugodowe tony w jego wypowiedzi

Kontekst międzynarodowy „nieporozumień” polsko-ukraińskich

To, że Rosji zależy na skłóceniu Polaków z Ukraińcami to truizm i nie będziemy się tym zagadnieniem zajmować w niniejszym artykule, traktując je jako oczywiste. Kontekst międzynarodowy incydentów dyplomatycznych w relacjach polsko-ukraińskich ma jednak także swój wymiar zachodni. Wyżej wskazana została dwuznaczna rola Komisji Europejskiej, działającej zwykle co najmniej za zgodą, jeśli nie z inspiracji Niemiec. Bieg wydarzeń ma jednak także swój wymiar natowski.

Szczyt NATO w Wilnie (11-12 lipca 2023), obok wielkiego sukcesu Polski, przyniósł także niepokojące sygnały na kierunku ukraińskim. Sukcesem było ustanowienie planów obronnych dla wschodnich rubieży Sojuszu i decyzja o budowie sił wojskowych, zdolnych do zablokowania wdarcia się wojsk rosyjskich na terytorium RP. Decyzje te oznaczały odejście od zasady *odstraszania przez ukaranie* (*deterrence by punishment*) tzn. z akceptacją scenariusza czasowej okupacji części naszego terytorium, na rzecz zasady *odstraszania przez zablokowanie* (*deterrence by denial*) tzn. wojskowe uniemożliwienie włamań nieprzyjaciela w głąb terytorium RP¹⁹⁹. Tym ze wszech miar pozytywnym i pożądanym postanowieniem zapadłym w Wilnie towarzyszył jednak szereg wydarzeń negatywnych, nawet jeśli oczekiwanych: Ukraina nie otrzymała statusu państwa - kandydata do NATO, nie wypowiedziano aktu stanowiącego NATO-Rosja z 1997 r., a na kanwie samego szczytu nastąpiły deklaracje prezydenta USA Joe Bidena o tym, że następnym sekretarzem generalnym Sojuszu powinna być Ursula von der Leyen²⁰⁰, i o tym, że Ukraina nie wejdzie szybko do NATO i on – Biden - nie zamierza przyspieszać tego procesu²⁰¹. Wszystkie te posunięcia zgodne są z linią polityki niemieckiej, dążącej do pozostawienia otwartej możliwości porozumienia z

mogą być także wynikiem sporu sądowego w jaki wszedł w marcu 2024 r z polskimi inwestorami, posiadającymi część akcji jego firmy obecnej, jak wyżej wspomniano, także na giełdzie warszawskiej¹⁹⁸.

Rosją kosztem Europy Środkowej. Ich zaistnienie z poparciem Waszyngtonu pozwala wysnuć wnioszek, że USA postanowiły budować system bezpieczeństwa europejskiego w oparciu o Niemcy. Ukraińcy zaś dostali taki przekaz jednocześnie z Waszyngtonu i z Berlina, przy czym w kształtowaniu polityki ukraińskiej na kierunku polskim wiodąca była rola tego ostatniego.

Jak wyżej wspomniano, 23 czerwca na szczycie Unii Europejskiej w Brukseli nadano Ukrainie (i Moldawii) status państw kandydujących do członkostwa w UE²⁰². Oddawało to w ręce dominujących mocarstw unijnych bardzo skuteczny instrument oddziaływania na poczynania ukraińskiej klasy politycznej i kształtowania emocji opinii publicznej nad Dnieprem. Schemat działania Niemiec wobec Ukrainy zaczął powtarzać dobrze w Polsce znane wzorce. Najpierw prasa niemiecka i ta część ukraińskiej, która czerpie informacje z niemieckich źródeł „atakuję cel”, a potem tak zmanipulowana opinia publiczna zaczyna się domagać by „cel się ugiął”²⁰³. Tak było w relacjach UE-Polska jeszcze w latach 1998-1999 r., gdy Polska rozpoczęła negocjacje akcesyjne do Unii Europejskiej. Należące do kapitału niemieckiego liczne media polskojęzyczne wskazywały na nieporadność negocjacyjną polskiego rządu, który „nie potrafił” szybko zamknąć żadnego rozdziału negocjacyjnego (czytaj: ustąpić żądaniom państw należących do UE), podczas gdy Węgry i Czechy „szybko” zamknęły każde po jednym rozdziale. Spragniona członkostwa w Unii Europejskiej polska opinia publiczna oburzała się na własny rząd, nieświadoma, że rzeczzone media „zapomniały dodać”, że owym rozdziałem, zamkniętym przez pozbawione dostępu do morza oba wymienione wyżej kraje był rozdział „Rybołówstwo”²⁰⁴. W

¹⁹⁰ P. Gradziuk, M. Matyka, W. Poczta, A. Czerniak, W. Czubak, K. Jończyk, J. Kopiński, J. Kozyra, K. Pawlak, A. Sadowski, G. Siebielec, J. Stalenga, R. Wawer, K. Zawalińska, A. Berbeć, V. Krupin, A. Madej, P. Skowron, B. Jendrzewski, D. Komisarek, A. Łopatka, A. Wojciechowska, B. Klepacki, W. Wrzaszcz, K. Gradziuk, A. Trociewicz, *Wpływy Europejskiego Zielonego Ładu na polskie rolnictwo*, Raporty Polityki Insight, Warszawa 2021, ss. 233. Opinia publicystyczna o Zielonym Ładzie odzwierciedlająca poglądy jego polskich przeciwników patrz: K. Kołodziejki, *Zielony kataklizm*, „Sieci”, nr 19(597), 6-12 maja 2024, s. 24-27. Por.: D. Matuszak, *Kto wymyślił Zielony Ład*, „Sieci”, nr 12(590), 18-24 marca 2024, s. 58-59.

¹⁹¹ *Tylko u nas. O to chodzi w operacji przeciwko rolnikom. Saryusz-Wolski: To docelowy demontaż unijnej wspólnej polityki rolnej*, 25 marca 2024, <https://wpolityce.pl/polityka/686368-saryusz-wolski-grozi-nam-demontaz-wspolnej-polityki-rolnej>.

¹⁹² *EU-Mercosur Association Agreement*. In *“A Stronger Europe in the World”*, Legislative Train Schedule European Parliament, 23.11.2023, <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-balanced-andprogressive-trade-policy-to-harness-globalisation/file-eu-mercotur-association-agreement?sid=7501>. Patrz też: *European Parliament resolution of 7 October 2020 on the implementation of the common commercial policy – annual report 2018*, Text adopted 7 October 2020, European Parliament, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0252_EN.html.

¹⁹³ M. Tyszka, *Umowa z krajami Mercosur. Unijne rolnictwo będzie ofiarą?*, „Farmer.pl”, 17.07.2023, https://www.farmer.pl/produkcja-roslinna/umowa-z-krajami-mercotur-unijne-rolnictwo-bedzie-ofiara_133832.html. Patrz też: B. Znojek, *Porozumienie handlowe między UE i Mercosurem*, „Komentarz PISM”, nr 37, 3 lipca 2019, https://www.pism.pl/publikacje/Porozumienie_handlowe_miedzy_UE_i_Mercosurem oraz: S. Sanchez Manzanaro, *EU seeks post-election approval of Mercosur trade deal*, *says Brussels’ chief negotiator*, „Euractiv”, 8 maja 2024, <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/eu-seeks-post-election-approval-of-mercotur-trade-deal-says-brussels-chief-negotiator/>.

¹⁹⁴ *Saryusz-Wolski: Polityka KE ws. importu rolnego ma skłócić Polskę i Ukrainę*, „Filar Biznesu”, 26.02.2024, <https://filarbiznesu.pl/gospodarka/rolnictwo/saryusz-wolski-polityka-ke-ws-importu-rolnego-ma-sklocic-polske-i-ukraine/a23788>.

¹⁹⁵ H. Kowalski, *Wielka gra wokół protestów rolników*, „Gazeta Polska”, nr 09(1592), 28 lutego 2024, s. 19. Na przełomie lat 1990. i 2000. utrzymywałem żywe kontakty z tym środowiskiem i mam z nich jak najlepsze doświadczenia. Nie mam powodu wątpić w osobistą uczciwość (w tym intelektualną) ludzi, których wówczas poznałem (choć nie zetknąłem się z Tarasem Kaczką). Nie uchyla to jednak tezy o postrzeganiu przez nich rzeczywistości przez pryzmat przekazu medialnego i eksperckiego przez ostatnie 30 lat kształtowanego zgodnie z profilem ideologicznym fundacji Sorosa i polskich środowisk eksperckich (Fundacja Batorego) i opozycyjnych wobec ówczesnego rządu Zjednoczonej Prawicy. Przez ten pryzmat oglądane są więc przez większość z nich także rządy konserwatywne w Polsce, nad naturą których nie podejmują ani samodzielnych studiów.

¹⁹⁶ A. Pokorski, *Ukraina. Denys Szymhal o prorosyjskich siłach w Polsce*, „Polsat News.pl”, 25.02.2024, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosci/2024-02-25/ukraina-denys-szymhal-o-prorosyjskich-silach-w-polsce-wskazuje-na-odpowiednie-dzialania-warszawy/>.

¹⁹⁷ R. Minder, *Ukrainian agricultural group boss warns Kyiv against export feud with EU*, June 12 2024, <https://www.ft.com/content/0e420b8c-132c-42fc-bddf-c354f46b8856>. Por.: KKG, *Oligarcha uderza w Zełenskiego. „Nie powinniśmy walczyć z Polską”*, 12.06.2024, <https://www.money.pl/gospodarka/oligarcha-uderza-w-zelenskigo-nie-powinnismy-walczyc-z-polska-7037692611005216a.html>.

¹⁹⁸ Szerzej patrz: R. Minder, op.cit. Por.: R. Kędziński, op.ci.

¹⁹⁹ *Szczyt NATO w Wilnie*, „Polska w NATO”, 12.07.2023, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, Gov.pl, <https://www.gov.pl/web/nato/szczyt-nato-w-wilnie>. Por.: M. Kowalska-Sendek, *Koniec szczytu NATO w Wilnie. Najważniejsze decyzje dla Polski*, „Polska Zbrojna”, 12.07.2023, <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/39954?l=Koniec-szczytu-NATO-w-Wilnie-Najwazniejsze-decyzje-dla-Polski>.

²⁰⁰ *Joe Biden backs European Commission President Ursula von der Leyen to be the next NATO secretary general after Ben Wallace’s bid is blocked*, „Daily Mail”, 5 July 2023, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12264857/Joe-Biden-backs-European-Commission-President-Ursula-von-der-Leyen-NATO-secretary-general.html>. Por.: Steerpike, *What makes Biden think Ursula von der Leyen is fit to run Nato?*, „The Spectator”, 5 July 2023, <https://www.spectator.co.uk/article/what-makes-joe-biden-think-ursula-von-der-leyen-is-fit-to-run-nato/>.

²⁰¹ *Prezydent Biden: Nie zamierzam ułatwiać Ukrainie wstępu do NATO, musi spełniać te same warunki co inni członkowie sojuszu*, PAP, 17.06.2023, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1586280%2Cprezydent-biden-nie-zamierzam-ulatwiac-ukrainie-wstepu-do-nato-musi>.

²⁰² *European Council meeting (23 and 24 June 2022) – Conclusions*, European Council, Brussels, 24 June 2022, (OR. en), EUCO 24/22, CO EUR 21, CONCL 5, s.4, <https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf>. Szerzej patrz: K. Niecypor, K. Calus, *Początek długiej drogi. Ukraina i Moldawia kandydatami do UE*, „Analizy OSW”, 24.06.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-06-24/poczatek-dlugiej-drogi-ukraina-i-moldawia-kandydatami-do-ue>. Por.: T. Zornaczuk, *Komisja Europejska wobec włączenia Ukrainy, Moldawii i Gruzji do polityki rozszerzenia UE*, „Biuletyn PISM”, nr 101 (2520), 22 czerwca 2022, s.1-2, <https://www.pism.pl/publikacje/komisja-europejska-wobec-wlaczenia-ukrainy-moldawii-i-gruzji-do-polityki-rozszerzenia-ue> oraz: M. Drabczuk, *Status kandydata do członkostwa w Unii Europejskiej dla Ukrainy*, „Komentarze IES”, nr 647 (159/2022), 4 lipca 2022, <https://ies.lublin.pl/komentarze/status-kandydata-do-czlonkostwa-w-unii-europejskiej-dla-ukrainy/>.

²⁰³ J. Maciejewski, *Niemcy nastawiają ukraiński rząd przeciwko Polsce. Dziwne rozmowy w Kijowie i „ustny raport” dla Ukrainy*, „wPolityce.pl”, 19 sierpnia 2023, <https://wpolityce.pl/swiat/659117-niemcy-kusza-kijow-wejsciem-do-ue-jesli-bedzie-przeciw-nam>.

²⁰⁴ O owej różnicy w tempie negocjacji między Polską, a Czechami i Węgrami patrz: *Informacja prezesa Rady Ministrów o integracji Polski z Unią Europejską, ze szczególnym uwzględnieniem stanu negocjacji z Unią. 3 kadencja, 57 posiedzenie, 1 dzień (08.09.1999) 1 punkt porządku dziennego: Pełnomocnik Rządu do Spraw Negocjacji o Członkostwo Rzeczypospolitej*

ostatnich latach na podobnej zasadzie (akcji propagandowej) dezawuowano w mediach z kapitałem niemieckim karabinki „Grot”²⁰⁵, które Polska przekazała Ukrainie (patrz wyżej), a które są konkurencyjne dla karabinków produkowanych w RFN (np. dla HK416)²⁰⁶. Obecnie podobnej operacji poddawana jest Ukraina. Od lipca 2023 r. niemieckie media intensywnie podkreślały napięcia na linii Polska-Ukraina wywołane sporem o zboże. W tym samym czasie do Kijowa przybył nowy ambasador Niemiec Martin Jäger - doświadczony dyplomata, wcześniej pełniący służbę także w państwie ogarniętym wojną - Afganistanie. Po jego przyjeździe relacje unijno-ukraińskie nabrały przyspieszenia. 24 lipca rozmowę z nim odbył wiceminister spraw zagranicznych Ukrainy Mykoła Toczycki, a o jej treści opinia publiczna w istocie nie została poinformowana. 8 sierpnia Jäger spotkał się z minister ds. integracji europejskiej i wicepremier Olgą Stefaniszyną, kontynuując tym cykl spotkań z politykami ukraińskimi zapoczątkowany przez dyplomację niemiecką po tym, jak Komisja Europejska zaprosiła ową wicepremier na rozmowy o warunkach akcesji Ukrainy do UE. 14 sierpnia wizytę w Kijowie złożył minister finansów RFN Christian Lindner i odbył szereg spotkań z wysokimi urzędnikami rządowymi, omawiając z nimi zagadnienia związane z przystąpieniem Ukrainy do UE. Nieoficjalnych spotkań niemiecko-ukraińskich na niższych szczeblach było w tym czasie jeszcze więcej, a jak w kularach donoszą pracujący na Ukrainie polscy dziennikarze, niektóre z nich odbywały się nie w ukraińskich ministerstwach, ale w niemieckiej ambasadzie, co jest w realiach dyplomatycznych i wojennych raczej rzadko spotykane. W ten sposób Niemcy, nie sprawujące wszak wówczas prezydencji w Radzie UE (1 lipca od Szwecji przejęła ją Hiszpania), a zatem z pominięciem procedur unijnych, przyjęły wobec Kijowa rolę ośrodka reprezentującego całą Unię Europejską, nie mając do tego żadnego mandatu.

Przybycie do Kijowa ambasadora Jägera było momentem zintensyfikowania polityki nacisków i obietnic niemieckich wobec rządu ukraińskiego, podjętej w chwili, gdy kampania wyborcza w Polsce zminimalizowała wizyty polskich polityków na Ukrainie.

W tych okolicznościach wicepremier Stefaniszyna udała się na rozmowy z Komisją Europejską. W Brukseli przekazano jej, że dwa z siedmiu warunków akcesji wymaganych przez UE (reforma sądownictwa i wolność mediów) zostały już przez Ukrainę spełnione, ale pozostałe wymagają jeszcze wielu starań²⁰⁷. Ustna, a nie pisemna forma tego komunikatu Komisji

Europejskiej była czymś niezwykłym. Podobno towarzyszył jej krótki dwustronicowy raport, ale nie jest on dostępny opinii publicznej²⁰⁸. Po powrocie z tych niezwykłych rozmów Stefaniszyna udzieliła wywiadu, w którym stwierdziła, że za spór o zboże odpowiada Polska, która sprzeciwia się stanowisku Unii Europejskiej, odmawiającej przedłużenia embarga na import zbóż z Ukrainy, ale z nadzieją wskazała, że Komisja Europejska ma instrumenty, by wpłynąć na państwa „koalicji zbożowej” w kierunku ich rezygnacji ze sporu z Ukrainą²⁰⁹. Wyżej wspomniana koncepcja poszukiwania rozwiązania sporu z Polską nie poprzez dwustronne porozumienie z oddanym dotąd sojusznikiem, lecz przez poszukiwanie czynnika zewnętrznego, zdolnego do skutecznego nacisku na Warszawę, zaczęła dominować w Kijowie, po serii rozmów z Niemcami i z Komisją Europejską.

Niemcy – jak wyżej wskazano, pragnęli obalenia ówczesnego rządu polskiego i ich działania na rzecz osiągnięcia tego celu powodowały nieustający konflikt rządzonej przez PiS Polski z Berlinem. Sympatie ideologiczne amerykańskich demokratów także były po stronie ówczesnej polskiej opozycji, a administracja Bidena najwyraźniej nie potrafiła rozsądnie wybrać pomiędzy interesem strategicznym USA jako państwa a owymi sympatiami. W interesie Ameryki było zaś pozostanie przy władzy PiS, orientującego się na strategiczną współpracę z Waszyngtonem, a nie jego zamiana na związaną z Berlinem PO. Wiele wskazuje na to, że Amerykanie uważali ówczesny rząd RP za przeszkodę na drodze do zgodnego współdziałania USA-Niemcy-Polska. Przekonanie to zapewne podzielał Biden (którego najlepszy wiek męski przypadał na okres zimnej wojny, gdy RFN była w Europie głównym kontynentalnym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych) i demokraci - zdający się wierzyć (jak niegdyś w reset z Rosją), że rząd polski zdominowany przez PO, będzie współpracował z Niemcami, a Niemcy zapewnią spokój od strony Rosji i solidarność UE z USA na kierunku chińskim. Tak Waszyngton, jak i Berlin podjęły więc grę o zmianę rządu w Polsce we wspomnianych wyborach wyznaczonych na 15 października 2023 r. i zapewne wyraźnie dały to do zrozumienia ekipie Zełenskiego, sugerując, by wsparła tę akcję. Są to naturalnie domysły i (jak już wyżej zastrzeżono) bez dostępu do dokumentów, wytworzonych w procesie decyzyjnym w Berlinie i Waszyngtonie, nie jesteśmy w stanie potwierdzić tej tezy jako udowodnionej z całą pewnością. Inaczej trudno sobie jednak wytłumaczyć woltę dokonaną przez dyplomację ukraińską wobec Polski – najwierniejszego dotąd sojusznika Kijowa.

Marzenia i ignorancja

Ukraina pragnie przystąpić do NATO oraz do Unii Europejskiej. Ocena realności tych pragnień wymagały osobnego artykułu²¹⁰. Tu odnotujemy tylko, że skala rozpoznania rzeczywistości tak na kierunku natowskim, unijnym jak i polskim jest w Kijowie niedostateczna. Naród toczący śmiertelną walkę z Rosją o przetrwanie chwytą się każdej nadziei i ma tendencję do myślenia życzeniowego. Świadczą o tym nieskrywane wyrazy głębokiego rozczarowania Zełenskiego brakiem zaproszenia w Wilnie Ukrainy do NATO²¹¹ (co przecież nie powinno być dla nikogo zaskoczeniem), naiwna wiara w szybką ścieżkę do członkostwa w UE, którą w wyobraźni Ukraińców mają zapewnić Niemcy oraz poważne braki w rozeznaniu sytuacji na polskiej scenie politycznej. Przyczyny tego stanu rzeczy są naturalne, ale skutki tragiczne. Ukraina to biedny kraj. Nie miał funduszy na organizowanie think tanków, konferencji eksperckich, podróży studyjnych itd. W ostatnich 30 latach nad Dnieprem lwią część debaty na temat sytuacji międzynarodowej prowadzono za pieniądze niemieckich fundacji. Obraz UE, NATO i Polski, funkcjonujący w ukraińskiej klasie politycznej, jest więc ukształtowany pod wpływem tego faktu. Obecnie zaś wzmocniony jest przekazem płynącym z Waszyngtonu, Berlina i z Polski - od obozu politycznego, na czele którego stoi Donald Tusk. Obóz ten przed 2015 r. miał większe od PiS środki na nawiązywanie kontaktów na Ukrainie na szczeblu

eksperskim i korzystał obficie z oferty fundacji niemieckich i Sorosa. Dziś zbiera z tego obfite profity.

Istnieją ukraińscy eksperci znający Polskę, ale nie mają oni przełożenia na decyzje rządowe. Na Ukrainie nie ma odpowiedników Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, Ośrodka Studiów Wschodnich, Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Europy Środkowej z Lublina itd., gdzie w sumie kilkudziesięciu lub kilkuset ekspertów polskich pięć dni w tygodniu, osiem godzin dziennie studiuje sytuację na Ukrainie i wokół niej i służy swą wiedzą w zorganizowany strukturalnie sposób decydom rządowym. Takiej pracy w odniesieniu do Polski nikt - w sensie strukturalnego współdziałania zespołów eksperckich i administracji rządowej na Ukrainie - nie wykonuje. Ignorancja co do sceny politycznej w naszym kraju jest więc nad Dnieprem głęboka i negatywnie ciąży na polityce Kijowa.

Zwycięstwo Ukrainy w wojnie z Rosją leży w najżywotniejszym interesie Rzeczypospolitej. Ukraińcy sądzą więc, że Polska będzie popierała Ukrainę w tej wojnie, cokolwiek zrobi Kijów. Jest to opinia tylko połowicznie prawdziwa. Interes Polski istotnie nakazuje nam wspieranie ze wszystkich sił walczącej Ukrainy, ale w Kijowie nie zdają sobie sprawy, że nie każdy rząd polski będzie się kierował polskim interesem.

Nowe wcielenie memorandum budapesztańskiego

W pierwszych miesiącach roku 2024 mieliśmy do czynienia z serią wydarzeń, które, choć widziane osobno mogą wydać się niekiedy rzeczami pozytywnymi, zebrane razem układają się w niepokojący obraz.

12 stycznia 2024 r. Wielka Brytania i Ukraina zawarły umowę o współpracyw dziedzinie bezpieczeństwa, obejmującą brytyjskie wsparcie w broni i materiale wojennym dla Ukrainy²¹². Umowa

ta błędnie została przedstawiona przez prezydenta Zełenskiego jako brytyjskie gwarancje bezpieczeństwa dla Kijowa²¹³. Nie jest to prawdą, gdyż nie zawiera ona aż tak dalece idącego zobowiązania²¹⁴.

8 lutego prezydent Zełenski, pod hasłem ogłoszonego z tej okazji przez siebie „resetu w prowadzeniu wojny”, zdymisjonował dotychczasowego wodza naczelnego Sił Zbrojnych Ukrainy gen.

Polskiej w Unii Europejskiej Jan Kulakowski, Sejm RP, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata3.nsf/main/2CD6DD98>

²⁰⁵ E. Zemla, M. Wyrwał, *Szokujący raport o karabinku Grot. Jest tak zły, że zagraza żołnierzom*, „Onet. Wiadomości”, 25 stycznia 2021, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/szokujacy-raport-o-karabinku-grot-ujawnia-pelen-zakres-jego-wad/Oyent0v>. Komentarz do owego raportu patrz: J. Sabak, *Kogo między raport w sprawie karabinków Grot? Cz. 1 [Komentarz]*, „Defence24”, 09.03.2023, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/kogo-między-raport-w-sprawie-karabinkow-grot-cz1-komentarz>, idem, *Kogo między głos z frontu? Karabinek Grot na Ukrainie. Cz. 2 [Komentarz]*, „Defence24”, 10.03.2023, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/kogo-między-glos-z-frontu-karabinek-grot-na-ukrainie-cz2-komentarz>.

²⁰⁶ *MSBS Grot, the Polish ambidextrous rifle that manages to rival the prestigious HK416*, „Defence and Aviation Info”, 14.09.2023, <https://www.outono.net/elentir/2023/09/14/msbs-grot-the-polish-ambidextrous-rifle-that-manages-to-rival-the-prestigious-hk416/>. O testach porównawczych obu broni patrz: *MSBS Grot w testach z najlepszymi*, „Defence24”, 21.12.2017, <https://defence24.pl/przemyslmsbs-grot-w-testach-z-najlepszymi>.

²⁰⁷ *Стефанішина елевнена, що переговори про членство України в ЄС почнуться до кінця року*, «Українська Правда», 17 серпня 2023, <https://www.pravda.com.ua/news/2023/08/17/7415957/>.

²⁰⁸ J. Maciejewski, *Niemcy nastawiają ukraiński rząd przeciwko Polsce*

²⁰⁹ I. Сітнікова, *Стефанішина: «зерновий» кейс з Польщею став для нас уроком*, „Hromadske”, 17 серпня 2023, <https://hromadske.ua/posts/stefanishina-zernovij-kejs-z-polsheyu-stav-dlya-nas-urokom>.

²¹⁰ Zarys problemu patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Ukraine’s Way to the European Union – is There a Chance for a Success Story?*, „Pulaski Policy Paper”, no 16, September 5, 2022, <https://pulaski.pl/ukraines-way-to-the-european-union-is-there-a-chance-for-a-success-story/>. Por. o perspektywach członkostwa Ukrainy w UE sprzed pełnoskalowej inwazji rosyjskiej: idem, *W trójkacie Polska-Ukraina-Unia Europejska (Spory Polski z mainstreamem UE a perspektywa integracji europejskiej dla Ukrainy)*, [w:] *Trójkąt Lubelski – Rzeczpospolita Wielu Narodów*, Centrum Europy Wschodniej UMCS, 26 października 2021, s. 1-10. <https://www.umcs.pl/pl/wydarzenia.11507.w-trojkatcie-polska-ukraina-unia-europejska-spy-polski-z-mainstreamem-ue-a-perspektywa-integracji-europejskiej-dla-ukrainy-.108636.chtm>.

²¹¹ T. Olorunnipa, E. Rauhala, M. Kornfield, M. Birbaum, *Zelesky slams NATO for omitting a timeline for Ukraine to join*, „The Washington Post”, July 11, 2023, <https://www.washingtonpost.com/politics/2023/07/11/zelesky-nato-ukraine-membership-timeline/>. Por.: S. Ruskiewicz, *„Prosilł Zełenskiego, żeby ochłonął”. Awantura na szczycie NATO w Wilnie*, „WP, Wiadomości”, 13.07.2023, <https://wiadomosci.wp.pl/prosil-zeleńskiego-zeby-ochlonal-awantura-na-szczycie-nato-w-wilnie-6919185345338208a>.

²¹² *Agreement on Security Co-Operation between the United Kingdom of Great Britain & Northern Ireland and Ukraine*, 12 January 2024, Gov.UK, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65a14a6ae96df50014f845d2/UK-Ukraine_Agreement_on_Security_Co-operation.pdf. Komentarz patrz: Wilk, P. Zochowski, *Brytyjsko-ukraińska umowa o współpracy w sferze bezpieczeństwa. 691. dzień wojny*, „Analizy OSW”, 16.01.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-01-16/brytyjsko-ukraińska-umowa-o-wspolpracy-w-sferze-bezpieczenstwa-691>.

²¹³ Зеленський - про угоду з Британією: Це не просто добра воля, а формалізовані відносини, “Укрінформ”, 12.01.2024, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3812589-zelen-skij-pro-ugodu-z-britanieu-ce-ne-prosto-dobra-vola-a-formalizovani-vidnosini.html>. Por.: Зеленський про гарантії безпеки від Британії: Дуже серйозна і сучасна угода, “РЕК-Україна”, 12 січня 2024, <https://www.rbc.ua/rus/news/zelenskiy-garantiji-bezpeki-vid-britaniji-1705082958.html>. Komentarz patrz: J. Gotkowska, K. Nieczypor, J. Graca, *Zachód-Ukraina: umowy o współpracy w obszarze bezpieczeństwa*, „Analizy OSW”, 19.01.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-01-19/zachod-ukraina-umowy-o-wspolpracy-w-obszarze-bezpieczenstwa>.

²¹⁴ D. Szelligowski, *Wielka Brytania zawiera umowę o bezpieczeństwie z Ukrainą*, “Komentarz PISM”, nr 1/2024, 15 stycznia 2024, <https://www.pism.pl/publikacje/wielka-brytania-zawiera-umowe-o-bezpieczenstwie-z-ukraina>. Por.: A. Wilk, P. Zochowski, *Brytyjsko-ukraińska umowa o współpracy w sferze bezpieczeństwa. 691. dzień wojny*, „Analizy OSW”, 16.01.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-01-16/brytyjsko-ukraińska-umowa-o-wspolpracy-w-sferze-bezpieczenstwa-691>.

Walerija Załużnego, a wraz z nim niemal całe ich dowództwo, w tym gen. Serhija Szaptałę – szefa sztabu generalnego – zaufanego i najbliższego współpracownika byłego już głównodowodzącego²¹⁵. Odsunięty zatem został człowiek (gen. Załużny) będący symbolem skutecznego zatrzymania inwazji rosyjskiej w roku 2022 i odbicia wówczas znacznej części zajętych przez Rosjan ziem ukraińskich – generał, który całą swą karierę wojskową zbudował w Siłach Zbrojnych Ukrainy i nie ma w życiorysie okresu służby w Armii Sowieckiej. (Miesiąc później 7 marca 2023 r. prezydent Zelenski wyznaczył go na ambasadora Ukrainy w Wielkiej Brytanii²¹⁶, czyli pozbył się go z kraju). Nowym głównodowodzącym armii ukraińskiej został gen. Ołeksandr Syrski (etniczny Rosjanin z obwodu włodzimierskiego – absolwent Moskiewskiej Wyższej Szkoły Dowodzenia Bronią Połączoną, którą ukończył w 1986 r.), wcześniej stojący na czele ukraińskich Sił Lądowych²¹⁷, a związani z nim oficerowie zastąpili w sztabie tych zdymisjonowanych. Prezydent Ukrainy dokonał tego kroku wbrew nastrojom opinii publicznej, w oczach której – według badań Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii – Załużny cieszy się nadal poparciem ponad dwóch trzecich (72%) respondentów. Notowania popularności prezydenta w końcu 2023 r. spadły zaś do 62% w porównaniu do 77-84% rok wcześniej i 90% w maju roku 2022. Przyczyny sporu na linii prezydent-wódz naczelny są różnorakie. Publicyści wskazują na obawy głowy państwa przed ewentualną przyszłą konkurencją wyborczą ze strony popularnego dowódcy, choć ten ostatni dotąd nie przejawiał takich ambicji. Załużny – według mediów – miał natomiast nalegać na przeprowadzenie mobilizacji na dużą skalę, obejmującej nawet do 500 tys. ludzi, której kosztów politycznych obawiał się Zelenski²¹⁸.

Po odejściu Załużnego nastąpiła seria porozumień dwustronnych o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa podpisanych przez Ukrainę²¹⁹ kolejno 16 lutego z Francją²²⁰ i osobno z Niemcami²²¹, 23 lutego z Danią²²², a 24 lutego z Włochami²²³ i osobno z Kanadą²²⁴. Ta zadziwiająca seria umów, szczególnie niezwykła z uwagi na udział w niej Niemiec i Francji – dotąd tradycyjnie dążących do porozumienia z Rosją, nasuwa na myśl mechanizm psychologiczny zastosowany już raz wobec Kijowa przy okazji „memorandum budapesztańskiego” z 1994 r., gdy chodziło o skłonienie Ukrainy do rezygnacji z broni jądrowej²²⁵. Pod tak rozbudowanym „parasolem ochronnym” Ukraina „powinna poczuć się bezpieczniejsza” i pod groźbą nadwerężania tych umów zgodzić się na zachodnie plany zamrożenia wojny na bazie „kompromisu” z Rosją.

Wzmacnianie złudnego poczucia poparcia ze strony Berlina dla Kijowa kontynuowane było w czasie Monachijskiej Konferencji Bezpieczeństwa (16-18 II 2024), kiedy to niemiecki koncern Rheinmetall poinformował o podpisaniu ze stroną ukraińską protokołu ustaleń w sprawie utworzenia spółki joint venture, która miała wybudować na terenie Ukrainy fabrykę amunicji artyleryjskiej 155 mm. Wkrótce potem – już w marcu dyrektor Rheinmetall Armin Papperger, poinformował, że koncern ten otworzy na Ukrainie co najmniej cztery fabryki amunicji artyleryjskiej, prochu, pojazdów wojskowych i broni przeciwlotniczej. Była to kontynuacja wcześniejszych obietnic z października 2023 r., kiedy to Rheinmetall złożył z ukraińskim partnerem pierwszą spółkę joint venture, której zadaniem miała być konserwacja i naprawy na Ukrainie czołgów niemieckiej produkcji, dotąd serwisowanych na Litwie²²⁶.

215 Зеленський звільнив Залужного. Певна історія конфлікту, "BBC News Україна", 8 лютого 2024, <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c3g2dq5ndydo>. Patrz też: Н. Шендеровський, Чому звільнили Залужного: Зеленський дав ризик відповідь, УНІАН, 25.02.24, <https://www.unian.ua/politics/chomu-zviniili-zaluzhnogo-zelenskiy-dav-riyku-vidpovid-12554484.html>.

216 Зеленський погодив кандидатуру Залужного на посаду посла у Британії, "Укрінформ", 07.03.2024, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3836930-zelenskiy-pogodiv-kandidaturu-zaluzhnogo-na-posadu-posla-u-britanii.html>.

217 Wojskowe dokonania gen. Syrskiego w wojnie z Rosją do chwili nominacji na wodza naczelnego były niejednoznaczne. W lutym 2015 r. koordynował on, zakończony katastrofą odwrót wojsk ukraińskich pod Debalcewem. Z kolei za skuteczną obronę Kijowa w lutym-marcu 2022 r. otrzymał tytuł Bohatera Ukrainy, a za prowadzoną na wyniszczenie Krwawą bitwę o Bachmut, za którą był krytykowany przez wojskowych amerykańskich, żołnierze ukraińscy nadali mu przydomek „Rzeźnik”. A. Rybczyński, Syrski zamiast Załużnego, „Gazeta Polska”, nr 09(1592), 28 lutego 2024, s.52.

218 A. Rybczyński, op.cit., s.50-52. Por.: Зеленський звільнив Залужного ... oraz: Технології, мобілізація, підготовка. Залушний оприлюднив принципи війни на 2024 рік, "BBC News Україна", 1 лютого 2024, <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cw0rq25wg9eo>. O mentalnym stanie społeczeństwa ukraińskiego w kontekście mobilizacji patrz: J. A. Maciejewski, Bohaterowie, „uchylanci” i zmęczone społeczeństwo, „Sieci”, nr 19(597), 6-12 maja 2024, s.46-47.

219 W. Lorenz, Dwustronne umowy o bezpieczeństwie z Ukrainą – szanse i wyzwania, „Biuletyn” PISM, NR 32 (2842), 26 lutego 2024, s.1-2, <https://www.pism.pl/publikacje/dwustronne-umowy-o-bezpieczenstwie-z-ukraina-szansy-i-wyzwania>.

220 Accord de coopération en matière de sécurité entre la France et l'Ukraine. Publié le 16 février 2024, Élysée, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2024/02/16/accord-de-cooperation-en-matiere-de-securite-entre-la-france-et-lukraine>.

221 Agreement on security cooperation and long-term support between the Federal Republic of Germany and Ukraine, <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/998352/2261062/d84fa168bdd3747913c4e8618bd196af/2024-02-16-ukraine-sicherheitsvereinbarung-eng-data.pdf?download=1>.

222 Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Данією, 23 лютого 2024 року, Президент України Володимир Зеленський, Офіційне інтернет-представництво, <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spirovitnicтво-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-89185>.

223 La nostra sicurezza Il patto politico e militare tra Italia e Ucraina contro l'imperialismo russo, "Linkiesta", 25 Febbraio 2024, <https://www.linkiesta.it/2024/02/testo-completo-accordo-cooperazione-italia-ucraina-meloni-zelenski/>. Por.: Agreement on Security Cooperation between Italy and Ukraine, https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Accordo_Italia-Ucraina_20240224.pdf.

224 Agreement on security cooperation between Canada and Ukraine, Government of Canada / Gouvernement du Canada, https://www.international.gc.ca/world-monde/issues_development-enjeux_developpement/response_conflict-reponse_conflicts/crisis-crisis/agreement-ukraine-accord.aspx?lang=eng.

225 Memorandum on security assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, Treaty Series Treaties and international agreements registered or filed and recorded with the Secretariat of the United Nations / Recueil des Traités Traités et accords internationaux enregistrés ou classés et inscrits au répertoire au Secrétariat de l'Organisation des Nations Unies, Volume 3007 2014, Annex A / Annexe A, No. 52241, s.167-182, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%203007/Part/volume-3007-I-52241.pdf>. Komentarz patrz: A. Hładji, Memorandum Budapesztańskie – pozorna gwarancja bezpieczeństwa dla Ukrainy, „Defence24”, 18.03.2014, <https://defence24.pl/geopolityka/memorandum-budapesztańskie-pozorna-gwarancja-bezpieczenstwa-dla-ukrain>.

226 P. Miedziński, Niemiecka ofensywa na Ukrainie. Koncern Rheinmetall zbuduje fabrykę amunicji, „Portal Obrony”, 4.03.2024, <https://portalobrony.se.pl/przemysl-zbrojeniowy/niemiecka-ofensywa-na-ukrainie-koncern-rheinmetall-zbuduje-fabryke-amunicji-04-03-aa-ocpR-KTYL-EFgX.html>.

Realia są jednak takie, że obiecana pomoc ze strony UE, mająca objąć m.in. dostawy ok. miliona sztuk amunicji artyleryjskiej, sięgnęła jak dotąd zaledwie ok. 1/3 obiecanej wielkości²²⁷. Nie lepiej rzecz się ma z wyżej wspomnianymi złożonymi przez Niemcy obietnicami zapewnienia serwisu i remontu wozów bojowych i pojazdów wojskowych niemieckiej produkcji na Ukrainie – we Lwowskich Zakładach Sprzętu Pancernego (LBTZ) oraz budowy przez niemiecki Rheinmetall fabryki amunicji. Nic w tej sprawie się nie dzieje²²⁸. Co gorsza z nagrań ujawnionych 1 marca 2024 r. z podsłuchanej przez wywiad rosyjski dyskusji stoczonej w łonie rządu RFN wiemy, że kanclerz Scholz wykluczył dostarczenie Ukrainie rakiet Taurus, gdyż jego zdaniem groziłoby to wciągnięciem Niemiec do wojny z Rosją²²⁹. Minister obrony RFN Boris Pistorius publicznie zaś dezawuował znaczenie posiadania przez Ukrainę tych pocisków jako „niezdolnych do zmiany przebiegu wojny”²³⁰. Sprawa ma jednak „drugie dno”. Pociski Taurus mogłyby bowiem być skuteczną bronią, służącą do zburzenia mostu krymskiego nad Cieśniną Kerczeńską²³¹, co nie tylko byłoby potężnym ciosem w rosyjską logistykę wojskową na Krymie i generalnie na całym froncie południowym, ale także, o ile dokonano by takiego uderzenia przed tzw. „wyborami prezydenckimi” w Rosji, (który to scenariusz już się zdezaktualizował) - mogłoby

Test determinacji?

26 lutego 2024 r. na spotkaniu 20 przywódców państw europejskich prezydent Francji Emmanuel Macron (rok temu wytrwale telefonujący do Putina, by namówić go na „kompromis” i przestrzegający przed „upokarzaniem prezydenta Rosji”²³⁴) podniósł kwestię ewentualności wysłania wojsk NATO na Ukrainę²³⁵. Jednocześnie informację

znakomicie utrudnić Putinowi budowanie swego wizerunku zwycięskiego przywódcy. Niemiecka odmowa dostarczenia tej broni Ukrainie jest zatem działaniem na rzecz stabilizacji reżimu rosyjskiego i rosyjskiej przewagi logistycznej na froncie południowym. Jednocześnie Niemcy (szczególnie Instytut Gospodarki Światowej z Kilonii), korzystając z przedłużających się sporów w kongresie USA na temat zatwierdzenia kolejnego pakietu pomocy dla Ukrainy, tworzyły wrażenie RFN jako głównego państwa wspierającego wysiłek obronny Kijowa. W tym celu manipulowały (i nadal to czynią) danymi, zacierając w swych wykazach wsparcia materiałowego udzielonego Ukrainie, publikowanych na użytek międzynarodowej opinii publicznej, rubryki *commitments* (zobowiązania - obietnice) i *delivered* (dostarczono) oraz wliczając materiały o charakterze niewojskowym, lub nie uwzględniając w swych wyliczeniach porównawczych – zestawiających pomoc z różnych państw tych kategorii sprzętu (niekiedy kosztownego – jak np. samoloty), których Niemcy Ukrainie nie dostarczały i nie obiecywały dostarczyć²³². Kanclerz Scholz nawet publicznie twierdził, że niemieckie wsparcie w broni sprzęcie i materiałach wojennych dla Ukrainy jest największe po amerykańskim i ten przekaz propagandowy zdobywa popularność w mediach ukraińskich i światowych²³³.

tę upublicznił skrajnie prorosyjski – co warto zauważyć - premier Słowacji Robert Fico²³⁶. Balon próbny, którym była wypowiedź Macrona, dał łatwy do przewidzenia, a zatem zapewne zamierzony rezultat – zademonstrował brak zgody w łonie NATO na udzielenie bezpośredniej zbrojnej pomocy Ukrainie²³⁷. To dobry punkt startu dla ogłoszenia, że „wobec

braku możliwości podjęcia akcji wojskowej, trzeba poszukać rozwiązania dyplomatycznego”.

Wyżej zaprezentowana teza co do stanowiska Francji będzie jednak musiała podlegać weryfikacji w świetle kolejnych posunięć Paryża. Obecnie jest jedynie jednym z możliwych wariantów wyjaśnienia meandrów polityki wschodniej V Republiki²³⁸. Publiczne deklaracje prezydenta Macrona o wsparciu dla Ukrainy być może są jedynie retoryką, przykrywającą działania w istocie zmierzające do „zamrożenia” wojny nad Dnieprem i Donem. Mają też zapewne wymiar wewnętrzny – są krokiem w kierunku kapitalizacji, przez tracącego popularność prezydenta Francji, oburzenia społeczeństwa francuskiego na Putina po śmierci Nawalnego²³⁹. Osobnym kontekstem poczynań Francji jest rosyjska aktywność w Afryce, wyraźnie sprzeczna z interesami Paryża²⁴⁰. Proukraińska retoryczna ofensywa Macrona może więc być także jedynie sygnałem wysłanym na Kreml o zdolnościach Francji do szkodenia interesom rosyjskim, o ile Moskwa nie zaprzestanie szkodenia interesom francuskim na Czarnym Łądzie²⁴¹. Decyzja o przekierowaniu francuskiej gospodarki na priorytet produkcji zbrojeniowej²⁴², zapowiedzi wysyłki znacznych ilości francuskiego sprzętu, broni i amunicji na Ukrainę²⁴³, zaangażowanie francuskich firm zbrojeniowych w naprawę i produkcję broni i sprzętu dla armii ukraińskiej bezpośrednio na Ukrainie²⁴⁴ i wizyta szefa sztabu Armii Francuskiej Tierrego Burkharda w Polsce (28 III 2024)²⁴⁵ mogą jednak (choć nie muszą) świadczyć o czymś

²³⁸ Dywagacje na temat rozmaitych możliwych przyczyn aktywności prezydenta Macrona z generalnym wnioskiem, że „na poważne propozycje musimy jeszcze poczekać” patrz: K. Kolodziejski, *W co gra Macron?*, „Sieci”, nr 12(590), 18-24 marca 2024, s. 44-46.

²³⁹ Ł. Maślanka, *Francuska ofensywa retoryczna wobec wojny na Ukrainie*, „Analizy OSW”, 8.03.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-03-08/francuska-ofensywa-retoryczna-wobec-wojny-na-ukrainie>.

²⁴⁰ C.P. Clarke, *How Russia's Wagner Group Is Fueling Terrorism in Africa*, „Foreign Policy”, January 25, 2023, <https://foreignpolicy.com/2023/01/25/russia-wagner-group-africa-terror-ism-mali-sudan-central-african-republic-prigozhin/>. Por.: W. Repetowicz, *Francusko-rosyjska wojna o Afrykę*, „Defence24”, 06.02.2021, <https://defence24.pl/geopolityka/francusko-rosyjska-wojna-o-afryke>. Szerzej o rosyjskiej aktywności w Afryce patrz: M. Bartosiewicz, *Kontrolowany chaos: rosyjska polityka wobec Afryki*, „Komentarze OSW”, nr 534, 23.08.2023, s. 1-7, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-08-23/kontrolowany-chaos-rosyjska-polityka-wobec-afryki>.

²⁴¹ J. Krzywiecki, *Wielka gra prezydenta Francji. Ukraina to argument, Macron ma inny cel*, „Interia”, 15 marca 2024, <https://wydarzenia.interia.pl/tylko-w-interii/news-wielka-gra-prezydenta-francji-ukraina-to-argument-macron-ma-nld.7392217>.

²⁴² *Zamówienia dla armii będą miały pierwszeństwo? Francja przestawia się na tory wojenne*, „Portal Obronny”, 27.03.2024, <https://portalobronny.se.pl/przemysl-zbrojeniowy/zamowienia-dla-armii-beda-mialy-pierwszenstwo-francja-przestawia-sie-na-tory-wojenne-aa-HCu9-vV5Q-Uwvc.html>. Por.: S.G., *Francja wprowadzi pierwszeństwo dla zamówień wojskowych? Minister obrony: Nie wykluczam*, 26 marca 2024, „Forsal.pl”, <https://forsal.pl/swiat/bezpieczenstwo/artykuly/9472095,francja-wprowadzi-pierwszenstwo-dla-zamowien-wojskowych-minister-obrony-nie-wykluczam.html>.

²⁴³ A. Wolska, *Francja zwiększy produkcję zbrojeniową. Prawie 80 armatohaubic dla Ukrainy*, „Euractiv.pl”, 18 stycznia 2024, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/francja-zwiekszy-produkcje-zbrojeniowa-prawie-80-armatohaubic-dla-ukrainy/>. Por.: M. Tomczak, *Mocarstwo idzie na całość. Ukraina otrzyma wyciekowaną pomoc*, „WP. Tech”, 27.03.2024, <https://tech.wp.pl/mocarstwo-idzie-na-calosc-ukraina-otrzyma-wyczekiwana-pomoc,7010423243750336a> oraz: I. Voichuk, *France to increase ammunition supplies for Ukraine in 2024*, „Euromaidan Press”, 30.11.2023, <https://euromaidanpress.com/2023/11/30/france-to-increase-ammunition-supplies-for-ukraine-in-2024/>.

²⁴⁴ *Ukraine: «Trois entreprises françaises vont créer des partenariats avec des entreprises ukrainiennes» pour produire des drones voir des munitions, annonce Sébastien Lecornu*, BFMTV, 8 mars 2024, <https://x.com/BFMTV/status/1766007207647142018?s=20>. Por.: L. Abboud, P. Nilsson, *French defence companies to put down roots in Ukraine*, „Financial Times”, March 8, 2024, https://www.ft.com/content/519a7518-a95c-4cd0-8989-f9b8f21c5a6b?accessToken=zawAGE0W0vyHAKe9RmnUYqVxM0N0Jifm48hxaaw.MEQCIAHlrNq_irK_xSZDqTOD-stvz3eITORG37ZX4UOnr01AIBMvvmAFtF6tyrvVpbKVMLTPwPxz3FJK9vwNshknupXdA&sharetype=gift&token=2186b61b-bec4-431a-805f-e21ef7bfc4ce

²⁴⁵ J. Nabialek, *Wizytę w Polsce składa szef obrony Sił Zbrojnych Francji*, „Forsal.pl”, 28 marca 2024, <https://forsal.pl/swiat/bezpieczenstwo/artykuly/9474310,wizyte-w-polsce-sklada-szef-obrony-sil-zbrojnych-francji.html>.

²⁴⁶ Szersza argumentacja na rzecz tezy o rzeczywistym charakterze wolt polityki francuskiej w kierunku proukraińskim i antyrosyjskim patrz: D. Cadier, M. Quencez, *France's Policy Shift on Ukraine's NATO Membership*, „War on the Rocks”, August 10, 2023, <https://warontherocks.com/2023/08/frances-policy-shift-on-ukraines-nato-membership/>.

²⁴⁷ R. Cohen, *Macron Calls for Intensified Support for Ukraine but Eyes Peace Talks*, „The New York Times”, Feb. 17, 2023, <https://www.nytimes.com/2023/02/17/world/europe/macron-ukraine-russia-negotiations.html>.

²⁴⁸ E. Martyniuk, *France's defense chief Lecornu breaks 1.5-year silence, calls Russia's Shoigu*, „Euromaidan Press”, 03.04.2024, <https://euromaidanpress.com/2024/04/03/frances-defense-chief-lecornu-breaks-1-5-year-silence-calls-russias-shoigu/>.

²⁴⁹ M. Kaluga, *Putin złożył przysięgę w obecności ambasadorów Norwegii, Francji, Węgier i Słowacji*, „o2.pl”, 07.05.2024, <https://www.o2.pl/informacje/putin-zlozyl-przysiege-w-obecnosci-ambasadorow-norwegii-francji-wegier-i-slowacji-7024971192560608a>.

²⁵⁰ *Russia But Not Putin Invited To French D-Day Anniversary – Organizers*, „The Moscow Times”, April 16, 2024, <https://www.themoscowtimes.com/2024/04/16/russia-but-not-putin-invited-to-french-d-day-anniversary-organizers-a84859>. Patrz też: G. Gotev, *The Brief – What to expect from Russia at D-Day anniversary?*, „Euractiv”, 18 kwietnia 2024, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/opinion/the-brief-what-to-expect-from-russia-at-d-day-anniversary/> i A. Krzysztożek, *Decyzja Francji „zaniepokoiła” Zachód. Chodzi o Rosję*, „Euractiv.pl”, 19 maja 2024, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/decyzja-francji-zaniepokoi-la-zachod-chodzi-o-rosje/> oraz: E. Stokols, A. Ward, *White House not thrilled by Macron's D-Day invite to Russia*, „Politico”, 05.17.2024, <https://www.politico.com/news/2024/05/17/white-house-macrons-d-day-invite-russia-00158685>.

Nadchodzący „kompromis” z Rosją a gra o to, kto ma zostać kim w NATO oraz w UE i dlaczego?

W dniach 8-9 lutego 2024 r. roboczą wizytę w Waszyngtonie złożył kanclerz Scholz. Mimo coraz bardziej widocznego, nawet dla niespecjalistów, deklaracyjnego charakteru głośno reklamowanej polityki Zeitenwende²⁵¹, głównym tejsze wizyty celem było umocnienie wizerunku RFN jako najważniejszego sojusznika Stanów Zjednoczonych w Unii Europejskiej oraz głównego państwa wspomagającego Ukrainę w jej walce z Rosją, a także wsparcie kampanii prezydenckiej Joe Bidena²⁵². Wizycie towarzyszył opublikowany w „The Wall Street Journal” artykuł Scholza z takimi właśnie tezami i ze zmanipulowanymi danymi dotyczącymi niemieckiej pomocy dla Ukrainy²⁵³. Jednocześnie na sekretarza generalnego NATO forsowana była, jak się okazało skutecznie, kandydatura premiera Niderlandów Marka Rutte²⁵⁴, znanego z promowania Nord Stream 2 i to odnośnie do szczegółów czyniącego to w tajemnicy przed własnym parlamentem²⁵⁵, a odsuwana kandydatura premier Estonii Kaji Kallas, jednoznacznie wzywającej do stawiania twardego oporu Rosji²⁵⁶. Sytuacja ta słusznie jest oceniana jako marginalizowanie państw wschodniej flanki NATO, ostrzegających przed Rosją²⁵⁷.

15 lutego upubliczniono wiadomość o jednoczesnym zaproszeniu prezydenta RP Andrzeja Dudy i premiera

nowego polskiego rządu - Donalda Tuska do Białego Domu na 12 marca – w rocznicę przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego²⁵⁸. Równolegle Departament Stanu USA najpierw – 2 lutego odwołał zapowiadaną wcześniej wizytę szefa polskiej dyplomacji Radosława Sikorskiego²⁵⁹, a potem nagle zmienił zdanie i zorganizował jego spotkanie z Sekretarzem Stanu Antonym Blinkenem 26 lutego²⁶⁰. Sam Sikorski miał zaś 22 lutego 2024 r. ostre starcie słowne z ambasadorem Rosji w ONZ Wasilijem Nebenzią²⁶¹. Kilka dni wcześniej w trakcie Monachijskiej Konferencji Bezpieczeństwa (16-18 II 2024) przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen zadeklarowała, że jeśli pozostanie na stanowisku na następną kadencję, powoła urząd unijnego komisarza do spraw obrony²⁶². Donald Tusk zaczął zaś lobbng na rzecz powierzenia tego stanowiska Radosławowi Sikorskiemu²⁶³. Nie było jednak na to żadnych szans, a pozycja Polski w grze o Ukrainę wyraźnie słabła. Potwierdzeniem tej linii stało się spotkanie szefów rządów USA, RFN, Francji i Wielkiej Brytanii – odpowiednio Joe Bidena, Olafa Scholza, Emmanuela Macrona i Keira Starmera w Berlinie (18 X 2024) bez udziału premiera Polski, którego obecność, według publicznie ujawnionej opinii byłego prezydenta Estonii Hendrika Toomasa Ilvesa, została

²⁵¹ J. Majmurek, *Zeitenwende, „historyczny zwrot” Niemiec, rozpoczął się i utknął*, „Krytyka Polityczna”, 23 lutego 2024, <https://krytykapolityczna.pl/swiat/ue/zeitenwende-historyczny-zwrot-niemiec-rozpoznal-sie-i-utknal>.

²⁵² L. Gibadlo, *Próba przełamania impasu. Wizyta Scholza w Waszyngtonie*, „Analizy OSW”, 13.02.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-13/proba-przelamania-impasu-wizyta-scholza-w-waszyngtonie>.

²⁵³ W artykule w „The Wall Street Journal” Scholz podał jako wartość broni i sprzętu wojskowego przekazanego przez RFN Ukrainie i zamówionego w Niemczech przez tę ostatnią ponad 30 mld dolarów, która to suma odbiega od danych niemieckiego resortu obrony, który kwotę tę określił na 5,66 mld euro przekazanych Ukrainie jako pomoc wojskowa RFN od 24 lutego 2022 r. oraz na 10,5 mld euro na zaciąganie zobowiązań w celu pokrycia kosztów wsparcia militarnego Ukrainy w kolejnych latach budżetowych po 2024 r. Razem daje to sumę ok. 17 mld euro, czyli ok. 18,3 mld dolarów. O. Scholz, *A Russian Victory in Ukraine Would Imperil Us All*, „The Wall Street Journal”, February 7th, 2024, <https://www.wsj.com/articles/a-russian-victory-in-ukraine-would-imperil-us-all-abe35e6>. Por.: L. Gibadlo, *Próba przełamania impasu*...

²⁵⁴ A. Gray, W. James, *Dutch PM Rutte in strong position to lead NATO with US, UK, French and German backing*, Reuters, February 22, 2024, <https://www.reuters.com/world/uk-backs-dutch-pm-rutte-become-next-nato-chief-2024-02-22/>. Kandydatura Rutte napotyka jednak sprzeciw ze strony Rumunii (której prezydent Klaus Johannis sam ubiega się o funkcję sekretarza generalnego NATO) oraz Słowacji (pogrążonej wówczas w kampanii wyborczej), Turcji (domagającej się położenia większego nacisku na walkę z terroryzmem i „uwzględniania interesów sojuszników nie należących do UE”) oraz Węgier (niechętnych Ruttemu za jego rolę w presji na Budapeszt w kwestii “rządów prawa”. A. Pugnet, *Rutte’s road to NATO leadership faces hurdles in four countries*, „Euractiv”, 3 kwietnia 2024, <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/ruttes-road-to-nato-leadership-faces-hurdles-in-four-countries/>.

²⁵⁵ A. Krzysztożek, *Holandia: Premier ukrywał przed parlamentem treść rozmów z Rosją?*, „Euractiv.pl”, 29 lipca 2021, <https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/holandia-rutte-parlament-rozmowy-rosja-nord-stream/>.

²⁵⁶ U. Kook, M. Cole, *Kallas: Next NATO Secretary General should come from Eastern Europe*, “EER News”, 20.03.2024, <https://news.err.ee/1609287684/kallas-next-nato-secretary-general-should-come-from-eastern-europe>.

²⁵⁷ M.-A. Rohemäe, *Ilves: Rutte becoming NATO chief would confirm disregard for Eastern Europe*, “EER News”, 21.03.2024, <https://news.err.ee/1609289742/ilves-rutte-becoming-nato-chief-would-confirm-disregard-for-eastern-europe>.

²⁵⁸ T. Jakubowski, *Biały Dom: Tusk i Duda spotkają się z Bideniem*, „Wyborcza.pl”, 15.02.2024, <https://wyborcza.pl/7,75398,30705841,bialy-dom-tusk-i-duda-spotkaja-sie-z-bideniem.html>.

²⁵⁹ *Wizyta ministra Sikorskiego w USA przesunięta na inny termin*, PAP, 2.02.2024, <https://www.pap.pl/aktualnosci/wizyta-ministra-sikorskiego-w-usa-przesunieta-na-inny-termin>. Por.: R. Opas, *Wizyta Sikorskiego w USA odwołana. „Nie ma żadnej sensacji”*, „WP Wiadomości”, 3.02.2024, <https://wiadomosci.wp.pl/wizyta-sikorskiego-w-usa-odwolana-nie-ma-zadnej-sensacji-6991671713512416a>.

²⁶⁰ *Secretary Antony J. Blinken and Polish Foreign Minister Radoslaw Sikorski Before Their Meeting*, Remarks Antony J. Blinken, Secretary of State, February 26, 2024, U.S. Department of State, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-polish-foreign-minister-radoslaw-sikorski-before-their-meeting/> oraz: *Spotkanie Ministra Radosława Sikorskiego z Sekretarzem stanu USA Antonym Blinkenem*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl, 26.02.2024, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/spotkanie-ministra-radoslaw-sikorskiego-z-sekretarzem-stanu-usa-antonym-blinkenem>.

²⁶¹ *Wystąpienie Ministra Radosława Sikorskiego w ONZ. Platforma Obywatelska*, 27 lutego 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=vzUR12TyQE>. Przykład komentarza patrz: P. Zuchowski, *Sikorski postawił się ambasadorowi Rosji. „Tego nie wolno puścić płazem”*, „RMF24”, 24 lutego 2024, <https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-wojna-z-rosja/news-sikorski-postawil-sie-ambasadorowi-rosji-tego-nie-wolno-puscic-plazem>. Por.: S. Ofinowska, *Sikorski wypunktował Rosję. Chwała nie tylko Ukraincy*, „Euractiv.pl”, 25 lutego 2024, <https://www.euractiv.pl/section/all/news/sikorski-wypunktowal-rosje-chwala-nie-tylko-ukraincy/> oraz K. Broda, *Bloomberg: Wystąpienie Sikorskiego w Radzie Bezpieczeństwa ONZ stało się sensacją*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 26 lutego 2024, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/9442918,bloomberg-wystapienie-sikorskiego-w-radzie-bezpieczenstwa-onz-stalo-s.html>.

²⁶² *Nowy komisarz w UE. Padła stanowcza zapowiedź. Polski kandydat?*, „money.pl”, 18.02.2024, <https://www.money.pl/gospodarka/nowy-komisarz-padla-stanowcza-zapowiedz-6996958459525888a.html>.

²⁶³ *Tusk w Waszyngtonie o funkcji komisarza ds. obronności dla Sikorskiego*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 13 marca 2024, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/9457770,tusk-w-waszyngtonie-o-funkcji-komisarza-ds-obronnosci-dla-sikorskiego.html>.

zablokowana przez kanclerza Niemiec²⁶⁴. Nieobecność Polski na tym spotkaniu była dostrzeżona i krytykowana przez prasę europejską i opozycyjne wobec Scholza CDU/CSU²⁶⁵. Odnotowano ten fakt także w Kijowie²⁶⁶.

Wobec jesiennych wyborów prezydenckich w Stanach Zjednoczonych i słabszych od Trumpa notowań Bidena²⁶⁷, ten ostatni potrzebuje „sukcesu” przedwyborczego, a „pokój” na Ukrainie byłby jego „wielkim osiągnięciem”. Najdobitniej niemieckie rachuby na szybki upadek Ukrainy i powrót do relacji z Rosją po rytualnych jedynie protestach ujawniały się w pierwszych dniach zmasowanej rosyjskiej agresji, gdy na prośbę Kijowa o wsparcie w materiałach wojennych ambasador Ukrainy w Berlinie Andrij Melnyk usłyszał od kilku kolejno indagowanychprzezniegowtejsprawieministrówniemieckiego rządu, że nie ma sensu pomagać Ukrainie, gdyż „zostało jej kilka godzin”²⁶⁸, a kanclerz Scholz odmawiał włączenia do pakietu sankcji nakładanych na Rosję odciążenia jej od systemu rozliczeń bankowych SWIFT²⁶⁹. Ta linia polityki niemieckiej, aczkolwiek w kolejnych miesiącach lepiej kamuflowana, nadal pozostaje istotą polityki RFN wobec wojny rosyjsko-ukraińskiej. Niemcy z Francją usilnie pragną powrotu do „normalnych” relacji z Rosją²⁷⁰. Nie ma wprawdzie na Zachodzie tej skali ufności wobec Rosji i „racjonalizmu jej przywódców”, który istniał przed 24 lutego 2022 r.²⁷¹, ale wola niemieckiego biznesu wznowienia interesów z Rosją jest tak wielka, że odnotowywane są już przypadki działania firm niemieckich

nawet na okupowanych przez Rosję terytoriach Ukrainy²⁷². Niechęć Niemiec, do zrywania mostów przyszłej współpracy z Rosją demonstrowana jest zresztą wielopoziomowo. Obok wyżej wspomnianej odmowy dostarczenia Ukrainie pocisków Taurus i blokowania wypowiedzenia Aktu stanowiącego NATO-Rosja z 1997 r., Berlin przeciwny jest także użyciu zamrożonych na Zachodzie aktywów rosyjskich do wsparcia Ukrainy²⁷³, choć stracił już świetny pretekst swej odmowy, za którym się dotąd ukrywał, a mianowicie amerykańską niechęć do tego pomysłu. Waszyngton zmienił bowiem stanowisko i teraz sam zachęca do przejścia rosyjskich aktywów²⁷⁴. Współpraca gospodarcza, szczególnie w zakresie importu rosyjskiej ropy naftowej z wykorzystaniem pośrednictwa Kazachstanu jest zaś wciąż przez Niemcy rozwijana. Lobują za nią liczne w RFN środowiska polityczne i biznesowe, skutecznie w ubiegłych latach korumpowane i penetrowane przez służby rosyjskie²⁷⁵.

Sytuacja, mimo proukraińskie deklaracje francuskie i niemieckie, za którymi nie idą jednak realne czyny w wymiarze strategicznym, a nie wizerunkowym, generalnie zmienia się więc na niekorzyść Ukrainy. Polska od 13 grudnia 2023 r. jest rządzona przez ekipę, która poprze każdą linię polityki Berlina, a państwa bałtyckie są za małe, by skutecznie protestować. Rosnące w Europie poparcie dla Rutte jako kandydata na szefa NATO lub dla ministra obrony RFN Borisa Pistoriusa, którego forsuje kanclerz Scholz²⁷⁶, świadczy o przyjmowaniu przez Zachód linii polityki niemieckiej. Rutte poprze „pokój”

²⁶⁴ toomas ilves, *ex-verif*, 20 października 2024, <https://x.com/IlvesToomas/status/1847817680356855823>. Patrz też: K. Mularczyk, *Germany allegedly blocked Polish participation in Ukraine summit*, „Brussels Signal”, 21 October 2024, <https://brusselssignal.eu/2024/10/germany-allegedly-blocked-polish-participation-in-ukraine-summit/>.

²⁶⁵ *German opposition slams exclusion of Poland from Berlin talks on Ukraine*, “Euractiv”, 21 października 2024, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/the-capitals-german-opposition-slams-exclusion-of-poland-from-berlin-talks-on-ukraine/>.

²⁶⁶ M. Смець, *Глава МЗС Польщі не вважає, що її «включили з обговорень» щодо України*, “Європейська правда”, 23 жовтня 2024, <https://www.euointegration.com.ua/news/2024/10/23/7196805/>.

²⁶⁷ S. Polus, *Trump leads Biden in latest national poll*, “The Hill”, 18.04.2024, <https://thehill.com/homenews/4601727-trump-leads-biden-in-latest-national-poll/>. Patrz też straty Bidena w najniższym elektoracie: L. Kashinsky, *Trump cuts into Biden’s lead among young people, poll finds*, “Politico”, 18.04.2024, <https://www.politico.com/news/2024/04/18/poll-trump-cuts-into-bidens-lead-among-young-people-00152970>.

²⁶⁸ *Ambasador Ukrainy do Niemców: ta polityka, ta opieszałość stawiają nas w roli owcy prowadzonej na rzeź*, PAP, 25.02.2022, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1092045%-2C2Cambioador-ukrainy-do-niemcow-ta-polityka-ta-opieszalosc-stawiaja-nas-w>.

²⁶⁹ H. von der Burchard, *Germany’s Olaf Scholz opposes inclusion of SWIFT in Russia sanctions for now*, “Politico”, February 24, 2022, Germany’s Olaf Scholz opposes inclusion of SWIFT in Russia sanctions for now – POLITICO.

²⁷⁰ Wciąż mnożą się świadczące o tym sygnały płynące z obu państw. Jako przykład patrz: J. Mielnik, *Grożba blamażu Europy. Niemcy i Francja znów kombinują w sprawie Ukrainy*, „Wprost”, 6 lutego 2024, <https://www.wprost.pl/opinie-i-komentarze/11574070/grozba-blamazu-europy-niemcy-i-francja-znow-kombinuja-w-sprawie-ukrainy.html> oraz: A. Scott-Geddes, *Germany rules out any further weapons deliveries to Ukraine*, “The Telegraph”, 1 April 2023, https://www.telegraph.co.uk/world-news/2023/04/01/germany-rules-out-further-weapons-to-ukraine/?fbclid=IwAR2q9lYgCeZtuRIAl-3NXF8zWBWnTLPFR-CFRb131LjnKU_crGgkzQmuGl oraz: H. Foy, K. Inagaki, D. Sevastopulo, *Allies resist US plan to ban all G7 exports to Russia*, “Financial Times”, April 24, 2023, <https://www.ft.com/content/ee8c2ade-4f94-426f-881b-d6f9621231b8>. Towarzyszą im oznaki niewygasłej współpracy z Rosją: T. Kaiser, N. Doll, *Deutsche Chips in Putins Panzern? Die frustrierende Bilanz der Bundesregierung*, „Welt”, 10.02.2023, https://www.welt.de/wirtschaft/plus243673503/Russland-Deutsche-Chips-in-Putins-Panzern-Eine-Bilanz-der-Sanktionen.html?cid=socialmedia.twitter.shared.web&fbclid=IwAR37MzJU-TUDXL-5LZqO58KwXoCZUEJi2U_pJ3S5axc99WQRaPn8oXc-n4.

²⁷¹ J. Majmurek, op.cit.

²⁷² *Putins Helfer: Deutsche Unternehmen in Mariupol*, “Monitor „Das Erste” ARD, 04.04.2024, <https://www.ardmediathek.de/video/monitor/putins-helfer-deutsche-unternehmen-in-mariupol/das-erste/Y3JpZDovLjZkdki5kZS9CZWl0cmFnLXNvcGhvcmtEtmMwMWTgZ2YtOTY5Y00NWmRmLThjMWMNIjgzMGExYjE4ZGZQz>. Por.: A. Снявський, ЗМІ: Німецькі компанії допомагають РФ з будівництвом в окупованому Маріуполі, “Європейська Правда”, 4 квітня 2024, <https://www.euointegration.com.ua/news/2024/04/4/7183043/>. Patrz też: I. Кутєлева, Уряд Німеччини відреагував на дані про участь німецьких компаній в будівництві в Маріуполі, “Європейська Правда”, 5 квітня 2024, <https://www.euointegration.com.ua/news/2024/04/5/7183178/>.

²⁷³ В. Омельченко, *WSJ: Німеччина боїться передати Україні заморожені російські активи*, УНН- «Українські Національні Новини», 29 квітня 2024, <https://unn.ua/news/wsj-ni-mechchna-boitsia-peredati-ukraini-zamorozheni-rosiiski-aktyvy>.

²⁷⁴ A. Schechter, N. Lebedeva, M. Bradley, *Congress passes bill that could unlock billions in frozen Russian assets for Ukraine*, “NBC News”, April 20, 2024, <https://www.nbcnews.com/news/world/house-vote-billions-dollars-russian-government-money-sitting-us-banks-rcna148671>. Por.: K. Rudik, *US takes big step toward making Russia pay for Ukraine invasion*, “Atlantic Council”, April 28, 2024, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/us-takes-big-step-toward-making-russia-pay-for-ukraine-invasion/>.

²⁷⁵ A. Fedorska, *Ropa z Kazachstanu. Kulisy lobbingu niemieckich posłów*, „Deutsche Welle”, 18.11.2023, <https://www.dw.com/pl/ropa-z-kazachstanu-kulisy-lobbingu-niemieckich-pos%C5%82%C3%B3w/a-67411736>. Por.: A. Helbin, *Niemcy chcą importować jeszcze więcej ropy z Kazachstanu*, wnp.pl-Nafta, 26.02.2024, <https://www.wnp.pl/nafta/niemcy-chca-importowac-jeszcze-wiecej-ropy-z-kazachstanu,808742.html>. Patrz też: M. Kędzierski, M. Poptawski, F. Rudnik, *Umowa na dostawy kazachstańskiej ropy do Niemiec*, „Analizy OSW”, 23.06.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-23/umowa-na-dostawy-kazachstańskiej-ropy-do-niemiec>.

²⁷⁶ Scholz wypowiedział się przeciw kandydaturze wywodzącej się z opozycyjnej dziś CDU Ursuli von der Leyen. K. Neubert, *Niemcy: Von der Leyen na szefową NATO? Scholz przeciwny*, „Euractiv.de”, 19 lutego 2024, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/niemcy-niemcy-von-der-leyen-na-szefa-nato-scholz-przeciwny/>.

(czego w wypadku Kallas nie należałoby oczekiwać). Sikorski natomiast dąży do objęcia ważnego stanowiska w instytucjach międzynarodowych i zapewne chętnie zostałby (choć szanse na to w istocie już zgasty) komisarzem UE ds. obronności, do czego potrzebuje poparcia Niemiec i Francji. Ma niezasłużoną sławę czołowego oponenta Rosji, świeżo podbudowaną wspomnianym starciem z rosyjskim ambasadorem w niewiele znaczącej debacie w ONZ. Jego ewentualna nominacja na takie czy inne stanowisko w UE będzie więc ukazywana jako „ustępstwo” starego Zachodu na rzecz „zaniepokojonej sytuacji” wschodniej flanki UE/NATO, której interesów będzie on właśnie - czyli Sikorski „pilnował”. Taki manewr wykonano już w 2014 r., gdy rzekomo „antyrosyjski” Donald Tusk - jako przewodniczący Rady Europejskiej, „równoważył” w strukturach UE prorosyjską Federicę Mogherini²⁷⁷.

Ku następnej wojnie

5 marca 2024 r. w „Foreign Affairs”, najważniejszym amerykańskim magazynie poświęconym polityce międzynarodowej, ukazał się artykuł promujący tezę o niemożności zakończenia wojny na Ukrainie w drodze zwycięstwa na polu bitwy, a zatem o nieuchronności uczynienia tego w drodze negocjacji²⁷⁹. Miej więcej w tym samym czasie powołany został międzynarodowego zespół 16 ekspertów, którego zadaniem jest przygotowanie projektu rozejmu rosyjsko-ukraińskiego. Będzie się to nazywało „koreizacją konfliktu” - zamrożeniem na linii frontu (niczym w Korei w 1953 r.), tyle, że bez masowej obecności wojsk USA na linii rozejmowej. (Berlin będzie przekonywał Ukraińców, że zgoda na podział kraju, nawet wieloletni i oddanie jego części pod władzę Moskwy, są lepsze od wojny. Niemcy mają tego typu doświadczenie z okresu zimnej wojny i skończyło się ono pokojowym zjednoczeniem, jest to więc w ich wyobraźni opcja lepsza niż kontynuowanie przelewu krwi.). Pierwsze, ale bardzo poważne symptomy dążenia do takiego właśnie rozwiązania już się pojawiły. Przewodniczący klubu parlamentarnego SPD (partii, z której pochodzi obecny kanclerz RFN Olaf Scholz, i która stanowi rdzeń koalicji rządowej w Niemczech) Rolf Mützenich w swym wystąpieniu w Bundestagu 14 marca 2024 r. otwarcie wezwał do zakończenia wojny i „zamrożenia

Pytanie o to po co Biden zaprosił prezydenta Dudę i premiera Tuska razem (a wszak trudno założyć, że Amerykanie są nieświadomi skali wewnątrzpolskich podziałów) nie może być objaśnione względami rocznicowymi czy też szczegółami pomocy dla Ukrainy (szczegóły wszak należą do rządu, nie do prezydenta). Chodzić mogło zatem nie tylko o zapewnienie utrzymania poczynionych przez poprzedni rząd polski zamówień w amerykańskich branżach zbrojeniowej i energetycznej oraz ewentualne uwikłanie prezydenta Dudy w krytykę Trumpa²⁷⁸, ale także o przedstawienie obu gościom nowej wykładni amerykańskiej linii polityki wobec wojny na Ukrainie i postawienie prezydenta RP w sytuacji skoordynowanej presji ze strony Tuska i Bidena, by poparł szykowaną linię „kompromisu” z Rosją i dołączył się do nacisków na Ukrainę, by ją przyjęła.

konfliktu na Ukrainie”. Spotkał się wprawdzie z krytyką ze strony pozostałych partii, ale jak słusznie zauważyli ich przedstawiciele, jest to „punkt zwrotny w niemieckiej polityce zagranicznej” (opinia Michaela Georga Linka z FDP), symptom powrotu do „starej rosyjskiej polityki” SPD (opinia Ricardy Lang – Zieloni) i uzgodnione z Urzędem Kanclerskim „badanie gruntu” przez socjaldemokratów – „partię (która – P.Ż.G.) nadal ma problem z romantyzacją Rosji” (opinia rzeczniczka CDU ds. polityki zagranicznej Rodericha Kiesewettera²⁸⁰). W tej atmosferze przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen, która jeszcze w lutym 2024 r. wspierała użycie zamrożonych w zachodnich bankach zasobów rosyjskich do sfinansowania dozbrojenia Ukrainy, w połowie marca ogłosiła daleko idące ograniczenie tej koncepcji²⁸¹. W połowie października doszło zaś do tajemniczego spotkania niemiecko-rosyjskiego w Baku. Jego przebieg i konkluzje nie są znane opinii publicznej²⁸².

16 kwietnia ukazał się w „Foreign Affairs” kolejny artykuł promujący negocjacje, tym razem w oparciu o tezę, że pokój na Ukrainie na bazie „kompromisu z Rosją” możliwy był już latem 2022 r. i z wyraźną sugestią, że możliwy jest i obecnie²⁸³. 26 kwietnia tekst w podobnym duchu opublikował na swych

stronach internetowych, związany z wiodącym dziennikiem niemieckim „Die Welt”, kanał telewizji niemieckiej „Welt”²⁸⁴. Jest to typowa dezinformacja, gdyż sytuacja taka (tzn. szansa na pokój) nie miała miejsca²⁸⁵. Opinia publiczna tak USA, jak i Niemiec przygotowywana jest jednak w ten sposób na ewentualność zakończenia wojny na Ukrainie w drodze ustępstw na rzecz Rosji i odbywa się to przez publikacje w najpoważniejszych pismach analitycznych i najpoczytniejszych mediach. Kursowi na „pokój” na Ukrainie sprzyja także postępujące obniżenie się zainteresowania społeczeństw Zachodu wojną nad Dnieprem, która z upływem czasu powszednieje i zastępowana jest w czołówkach doniesień medialnych świeższymi wydarzeniami²⁸⁶. Proces ten nasilił się szczególnie po ataku Hamasu na Izrael i wojnie odwetowej tego ostatniego, prowadzonej z dużą bezwzględnością w Strefie Gazy.

Tak skonstruowany „pokój” będzie jednak zaledwie pauzą strategiczną, pozwalającą Rosji na odtworzenie zapasów materiałów wojennych, przeszkolenie nowych rekrutów, rozbicie spójności Zachodu, czystki etniczne, pacyfikację podbitych ziem ukraińskich i podniecenie podziałów na samej Ukrainie, gdzie przyjęcie owego „kompromisu” niewątpliwie spowoduje rozłam i konflikt „niezłomnych” z „realistami”. Moskwa wznowi zaś działania wojenne w dogodnym dla siebie momencie.

Polska pod jej obecnym rządem oczywiście poprze każdą, a więc i tę linię polityki promowanej przez Niemcy, a kto wie, czy nie będzie w oczach Ukraińców głównym „pośłańcem” stanowiska Zachodu i jego aktywnym promotorem, a jednocześnie głównym „winnym” z powodu blokad przejść granicznych, które „uniemożliwiły dostarczenie Ukrainie na czas broni i amunicji”, co oczywiście jest nieprawdą, gdyż transporty

materiałów wojennych w niezakłócony sposób docierają na Ukrainę i nigdy nie przechodziły przez „cywilne” przejścia graniczne. Fakt braku, mimo blokad rolniczych, jakichkolwiek zakłóceń w dostawach przez polską granicę broni, sprzętu, materiałów wojennych, paliwa i pomocy humanitarnej dla Ukrainy potwierdził nawet premier Szmychal²⁸⁷. Wspomniane podgrzewanie emocji na tle „sporu o ziarno” możliwe jest do wznowienia w każdej chwili i pozwoli skłócić skutecznie oba narody, tak, że uwierzą w każde oskarżenie rzucane nawzajem na siebie. Kampania ukazywania Polski na kanwie „sporu o ziarno” i o historię („Wołyń”) jako głównej przyczyny na drodze Ukrainy do integracji europejskiej, bez względu na absurdalność tej tezy, już ruszyła²⁸⁸, a Niemcy dysponują odpowiednią potęgą propagandową, by skutecznie przekonać ukraińską opinię publiczną do tej wizji. Obecny rząd polski z pewnością nie będzie przeszkadzał w owej akcji Berlina. Przeciwnie, już pojawiły się sygnały, że ją wspiera i to w swoistym współdziałaniu z Kijowem w odwracaniu uwagi od istoty polityki Berlina. Zanim w połowie października 2024 r. kanclerz Olaf Scholz ogłosił, że Niemcy kończą dostawy ciężkiego sprzętu na Ukrainę²⁸⁹ wcześniej – pod koniec sierpnia - dosyć podobną deklarację złożył polski minister obrony Władysław Kosiniak-Kamysz²⁹⁰. W październiku zaś epatował opinię publiczną stwierdzeniem, że bez rozwiązania sprawy upamiętnienia ofiar rzezi wołyńskiej Ukraina nie wejdzie do Unii Europejskiej²⁹¹. Kijów natomiast zwrócił się z zadziwiająca prośbą do Polski o przekazanie Ukrainie broni świeżo przez Polskę kupowanej, np. z Korei Południowej i „zadziwiony” odmową oburzał się niespełnieniem swej prośby²⁹², co naturalnie także ukierunkowywało emocje ukraińskiej opinii publicznej odwracając jej uwagę od polityki Niemiec ku Polsce.

Zaostrzenia retoryki w kwestii wołyńskiej i to na forum międzynarodowym dokonał także minister spraw

284 G. Schwung, *Das geheime Dokument, das den Ukraine-Krieg hätte beenden können*, „Welt”, 29.04.2024, <https://www.welt.de/politik/ausland/plus251243756/Ukraine-und-Russland-Das-geheime-Dokument-das-den-Krieg-haette-beenden-koennen.html>.

285 Szerzej patrz: P. Fritz, *Polski ekspert demontuje plotki o tym, że pokój między Kijowem i Moskwą był „o krok”: widziałem dokumenty, to byłoby samobójstwo dla Ukrainy*, „Onet. Wiadomości”, 18 października 2024, https://wiadomosci.onet.pl/swiat/ekspert-bez-pomocy-polski-w-pierwszych-dniach-wojny-ukraina-by-upadla/edrxs2g_Daniel_Szeligowski:_Dlaczego_Ukraina_nie_zgodzila_sie_na_pokoj_?, PISM, 25.06.2024, https://www.pism.pl/pism_w_mediach/media/daniel-szeligowski-dlaczego-ukraina-nie-zgodzila-sie-na-pokoj

286 J. Wilton, *„Wolodymyr Zelenski już nie porywa”. Stało się to, czego wszyscy się obawiali*, „Onet.pl”, 21 września 2023, <https://www.onet.pl/informacje/onetwiadomosci/wolodymyr-zelenski-w-onz-juz-nie-porywa-ale-nie-z-jego-winy-opinia/8zv3mpl.79ctc278>.

287 На польському кордоні не було жодного випадку блокування допомоги Україні – Шмигаль, „Укрінформ”, 04.03.2024, <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3835413-na-polskomu-kordoni-ne-bulo-zodnogo-vipadku-blokuвання-dopomogi-ukraini-smigal.html>.

288 Patrz artykuł redakcyjny pod dramatycznym tytułem: *Польща веде «війну» проти європейського майбутнього України. Варшава має це усвідомити*, „Європейська Правда”, 5 січня 2024, <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/01/5/7176820/>. Por.: *Пояснюємо, чому Польщу можна звинуватити у веденні торгової війни проти України*, „Європейська Правда”, 5 січня 2024, <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/01/5/7176829/> oraz *Вимогами щодо зерна Польща хоче диктувати умови вступу України до ЄС – торапред*, „Європейська Правда”, 15 вересня 2023, <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/09/15/7169456/>. Wszystkie trzy teksty zostały opublikowane w wiodącym prounijnym medium ukraińskim współfinansowanym przez Unię Europejską. Patrz też: *Польща заявила, що блокуватиме вступ України до ЄС, якщо не вирішиться питання з авіаекспортом. Кажка відноше*, „Українська Аграрна Конфедерація” 18.09.2023, <http://agroconf.org/content/polshcha-zayavila-shcho-blokuvatime-vstup-ukrayini-do-es-les-yakshcho-ne-irishitsya-pitann-ya-z-oraz: Polish Blockade Not Affecting Weapons Delivery to Kyiv, Ukraine PM Says, „Kyiv Post”, March 4, 2024, https://www.kyivpost.com/post/28988>.

289 *Niemcy nie chcą już dostarczać Ukrainie ciężkiego sprzętu wojskowego*, „Business Insider”, 13 października 2024, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/niemcy-nie-chca-juz-do-starczac-ukrainie-ciezkiego-sprzetu-wojskowego/mglqhw8>.

290 D. Kania, J. Kiewisz-Wojciechowska, *Szef MON: dzisiaj wszystkie rzeczy, które mogliśmy przekazać na rzecz Ukrainy, przekazaliśmy*, PAP, 27.08.2024, <https://www.pap.pl/aktualnosci/szef-mon-dzisiaj-wszystkie-rzeczy-ktore-mogliismy-przekazac-na-rzecz-ukrainy>.

291 *Kosiniak-Kamysz: Ukraina nie wejdzie do UE, jeżeli nie rozwiąże sprawy Wołynia*, „Rzeczpospolita”, 2.10.2024, <https://www.rp.pl/polityka/art41234351-kosiniak-kamysz-ukraina-nie-wejdzie-do-ue-jezeli-nie-rozwiaze-sprawy-wolynia>.

292 M. Marszałkowski, *Duda: Polska nie da Ukrainie ostatnio zakupionej broni*, „Defence24”, 25.10.2024, <https://defence24.pl/polityka-obronna/duda-polska-nie-da-ukrainie-ostatnio-zakupionej-broni>. Por.: *Польща не передаватиме Україні куплену у Південній Кореї зброю* - Дуда, „Цензор.НЕТ” 25.10.2024, [https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/10/29/7197256/](https://censor.net/ua/news/3516733/polscha_na_dast_ukrayini_pivdennokoreysku_zbroju-oraz: У Кривковська, Дуда про відносини з Україною: На жаль, життя жорстоке, „Європейська правда”, 29 жовтня 2024, <a href=).

277 A. Croft, J. Strupczewski, *EU names Tusk, Mogherini to top jobs, ready Russian sanctions*, August 31, 2014, <https://www.reuters.com/article/idUSKBN0GV02T/>. Por.: J. Dempsey, *What Tusk and Mogherini Mean for Europe, Judy Dempsey’s Strategic Europe*, „Carnegie Europe”, September 01, 2014, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/56502>.

278 Jan Maria Rokita skłania się do tezy o rocznicowo-wyborczym aspekcie zaproszenia obu polskich polityków, ale i on wskazuje na słabnąca wolę Joe Bidena wspierania Ukrainy – już nie „jak długo będzie trzeba”, ale tylko „tak długo, jak to możliwe”. J. M. Rokita, *Duda i Tusk u zagubionego Bidena*, „Sieci”, nr 12(590), 18-24 marca 2024, s. 29-31.

279 S. Charap, J. Shapiro, *How to Pave the Way for Diplomacy to End the War in Ukraine. No Negotiations Yet—but It’s Time to Talk About Talking*, „Foreign Affairs”, March 5, 2024, <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/how-pave-way-diplomacy-end-war-ukraine>.

280 K. Maciejewski, *Niemieckie SPD postuluje „zamrożenie” wojny na Ukrainie. To poroniony pomysł*, „Forsal.pl”, 16 marca 2024, https://forsal.pl/swiat/niemcy/artykuly/9462714_niemiec-kie-spd-postuluje-zamrozenie-wojny-na-ukrainie-to-poroniony.html. Patrz też: O. Noyan, *Niemcy: Koalicja coraz bardziej podzielona ws. Ukrainy*, „Euractiv.de”, 18 mar 2024, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/niemcy-koalicja-coraz-bardziej-podzielona-ws-ukrainy/>.

281 G. Sorgi, J. Barigazzi, B. Moens, *Von der Leyen dilutes plan to use Russian assets to buy Ukraine arms*, „Politico”, March 19, 2024, <https://www.politico.eu/article/von-der-leyen-softens-plan-to-use-russian-assets-to-buy-ammo/>.

282 A. Becker, G. Heil, M. Pohl, H. Reintjes, *Die rätselhafte Baku-Connection*, „Tagesschau”, 16.10.2024, <https://www.tagesschau.de/investigativ/kontraste/russland-treffen-politiker-deutschland-100.html>.

283 S. Charap, S. Radchenko, *The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine*, „Foreign Affairs”, April 16, 2024, <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>.

zagranicznych RP Radosław Sikorski, udzielając na ten temat wywiadu „Financial Times”²⁹³. Następuje przyzwyczajanie międzynarodowej opinii publicznej do sporów polsko-ukraińskich, tak by ewentualne zablokowanie procesu integracji europejskiej Ukrainy z powodu oporu Warszawy uznane zostało za naturalną ich konsekwencję. Ukraina

Podsumowanie

Niemcy działały w swym interesie tak jak definiują go niemieckie elity polityczne, a było nim obalenie prawicowego rządu polskiego oraz zerwanie współpracy polsko-ukraińskiej i polsko-amerykańskiej, grożącej wytworzeniem solidarnej grupy państw środkowoeuropejskich, mających jednoznaczny pogląd na Rosję i w obawie przed nią dążących do jak najmocniejszej obecności politycznej i wojskowej USA w naszym regionie. Ewentualne zwycięstwo Ukrainy w wojnie z Rosją skutkowało powstaniem potężnego bloku polsko-ukraińsko-bałtycko-skandynawskiego, wspieranego w opozycji wobec ekspansjonizmu rosyjskiego przez Rumunię, a obecnie także przez Czechy, a spoza regionu przez USA, Wielką Brytanię i Kanadę. Redukowałyby to znaczenie Niemiec i Francji, co w obu tych państwach jest dobrze rozumiane. Proces ten postępował między 24 lutego 2022 r. a wiosną 2023 r. i został przez Niemcy skutecznie zahamowany i odwrócony. Nadanie Ukrainie statusu państwa kandydującego do UE oddało w ręce Berlina i Paryża skuteczną dźwignię polityczną do nacisków na Kijów, który albo będzie wykonywał zalecenia Niemiec i Francji, albo stanie w obliczu ugrzęźnięcia negocjacji akcesyjnych. Te zresztą i tak będą trwały „w nieskończoność”, gdyż oba mocarstwa europejskie nie mają interesu w pozbyciu się tak wspaniałego instrumentu wpływu na Ukrainę, a ich społeczeństwa – wyborcy, nie chcą poszerzenia UE o żaden biedny i do tego duży kraj. Na kanwie negocjacji akcesyjnych Niemcy mogły/mogą także skutecznie zapobiegać zbliżeniu polsko-ukraińskiemu, ukazując Polskę jako główną przeszkodę na drodze Ukrainy do członkostwa w UE czy to w wyżej wspomnianym kontekście sporu Warszawy z Kijowem o zboże, czy też poprzez ukazywanie sprzeciwu Polski wobec planów centralizacji UE (masowego odejścia od zasady jednomyślności w procesie decyzyjnym w Radzie UE)²⁹⁴, jako aktu blokowania „reformy niezbędnej, by Unia mogła się rozszerzyć bez groźby paraliżu decyzyjnego.”

zapewne i tak nie zostanie przyjęta do UE z uwagi na niechęć społeczeństw starej Unii do poszerzenia tej organizacji na jakiegokolwiek duże a biedne państwo, ale obciążenie za to „winą” Polski jest politycznie bardzo wygodne, szczególnie dla Berlina i proces ten będzie postępował, a obecny rząd RP jak widać ohotnie dostarczy do tego licznych pretekstów.

Postawa Polski w istocie broniącej np. prawa do dostarczania pomocy Ukrainie bez czekania na zgodę Berlina i Paryża czy też prawa do zgłoszenia weta wobec niemiecko-francuskich planów zaproszenia Putina na szczyt UE – jak w 2021 r.²⁹⁵, ukazywana jest jako „polskie anarchiczne liberum veto”, grożące zrujnowaniem Unii Europejskiej niczym dawnej Rzeczypospolitej²⁹⁶. (Dodajmy przy tej okazji, że wszelkie dostępne prace naukowe na temat skutków poprzednich rozszerzeń Unii Europejskiej wskazują na wnioski wprost przeciwnie. Zarówno po wielkim rozszerzeniu UE z 2004 r., jak i przy poprzednich rozszerzeniach, sprawność procesu podejmowania decyzji w instytucjach unijnych za każdym razem wzrastała, a nie malała²⁹⁷).

Wymuszenie na Ukrainie „kompromisu” z Rosją utrzymałoby groźbę moskiewskiego najazdu na Europę Środkową i pomogło „dyscyplinować” Polaków, Białych i Rumunów – tzn. łamać ich opór wobec planów centralizacji Unii Europejskiej pod przewodnictwem Niemiec i występującej w charakterze junior partnera Francji, wskazując, że alternatywą poddania się ich woli jest znalezienie się pod panowaniem Moskwy. Berlin działał więc racjonalnie, dążąc do zmiany rządu w Polsce i oddziałując na politykę Kijowa i UE w kierunku wywołania, a potem pogłębienia sporu polsko-ukraińskiego. Amerykanom i Ukraińcom jednak jedynie wydaje się, że postępują rozsądnie. Obóz liberalno-kosmopolityczny w Polsce z Donaldem Tuskiem na czele, jest w istocie bezideowy. Nie jest ani proukraiński, ani antyrosyjski (mówimy o decydentach nie o wyborcach), ale tylko ludzie zupełnie niezorientowani mogą mieć złudzenia, że będzie on prowadził wobec Ukrainy, Rosji, a także USA jakąkolwiek politykę inną niż ta, wskazana przez Berlin. Waszyngton i Kijów straciły w Polsce sojusznika na własne życzenie, a wygrały na tym Niemcy i Rosja. Proces ten już się zaczął.

Polska i Ukraina, o ile ze sobą ściśle nie współdziałają, każda oddzielnie nie dysponują potencjałem zdolnym do skutecznego długotrwałego oddziaływania na swe środowisko międzynarodowe. Oba kraje mają wspólny, by nie powiedzieć - tożsamy - egzystencjalny interes narodowy, polegający na złamaniu rosyjskich zdolności imperialnych. Interes ten jest ważniejszy i od sporów o historię i od sporów o ziarno i od wszystkich innych obecnych i ewentualnych przyszłych różnic

w sprawach drugorzędnych, gdyż by się o nie spierać, oba kraje muszą przede wszystkim istnieć, a ich istnienie zagrożone jest przez Rosję. Podbój Ukrainy przez Moskwę, historycznie był zawsze warunkiem niezbędnym do podboju przez nią Polski. Obecne skłócenie Polski i Ukrainy, którego źródła są zewnętrzne – zachodnie (choć oczywiście korzysta na tym i pogłębia spór także Rosja) jest wspólną strategiczną klęską Polski i Ukrainy i oba nasze kraje zapłacą za swe błędy wysoką cenę.

293 Poland tells Ukraine to exhume second world war victims despite Russia's invasion, "Financial Times", 29.10.2024, <https://www.ft.com/content/250d3a55-4cf6-444d-8972-bb28aad687c9>. Por.: Radosław Sikorski o Polakach zabitych na Wołyniu. Padły mocne słowa, „Onet. Wiadomości”, 29 października 2024, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/radoslaw-sikorski-o-polakach-zabitych-na-wolynium-padly-mocne-slowa/k0f1pnr>

294 Szerzej o planach centralizacji UE patrz: Report on proposals of the European Parliament for the amendment of the Treaties, 7.11.2023 (2022/2051(INL), Report - A9-0337/2023, European Parliament, - Committee on Constitutional Affairs, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0337_EN.html. Komentarz patrz: J. Saryusz-Wolski, Notatka dotycząca prac Parlamentu Europejskiego nad raportem ws. zmian traktatów UE zgodnie z procedurą art. 48 TUE, 16 lipca 2023 r., s.1. (w posiadaniu autora).

295 S. Siebold, R. Emmott, G. Baczyńska, France and Germany drop Russia summit plan after EU's east objects, Reuters, June 25, 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/france-germany-drop-plans-russia-summit-after-eu-outcry-2021-06-25/>.

296 Przykład takiej retoryki patrz: В. Расаевич, Liberum veto чи руйнування ЄС, "Lviv.Media", 1 грудня 2023, <https://lviv.media/analitika/83260-liberum-veto-chi-rujnuvannya-yes/>.

297 Jonathan Golub, w swym artykule: Survival analysis and European Union decision-making, "European Union Politics", vol.8(2) 2007, s.169 pisze: „successive enlargements did not cut the pace of decision-making. Not only did decision-making never slow down as a direct result of enlargement, but (...) after every single enlargement decision-making was faster than during the period when Council negotiations involved only six member states”. I dodaje: „As for the perennial deepening versus widening debate, enlargement of the EU from 6 to 15 states did not slow decision-making speed. If anything, it induced faster decisions. Nor did expanding the agenda to include new policy sectors compromise legislative pace”.

A series of horizontal lines for writing, spanning the width of the white page.

newdirection.online @europeanreform

New Direction is registered in Belgium as a not-for-profit organisation and is partly funded by the European Parliament. The European Parliament and New Direction assume no responsibility for the opinions expressed in this publication. Sole liability rests with the author.